

**”HÅNDBTERES VOLD MOT KVINNER I NÆRE RELASJONER SOM EN
PÅGÅENDE KRISE?”**

**En analyse av systemet iverksatt rundt voldsutsatte kvinner i
Stavanger**

Ine Lea

Masteroppgave i Samfunnssikkerhet

Universitetet i Stavanger

Våren 2010

UNIVERSITETET I STAVANGER

**MASTERGRADSSTUDIUM I
SAMFUNNSSIKKERHET**

MASTEROPPGAVE

SEMESTER:

Vår 2010

FORFATTER:

Ine Lea

VEILEDER:

Bjørn Ivar Kruke

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

”Hånderes vold mot kvinner i nære relasjoner som en pågående krise?”

EMNEORD/STIKKORD:

Vold i nære relasjoner, vold mot kvinner i Norge, kollektiv krise, risikopersepsjon, kriseforståelse, krisefaser, agendasetting, kriser og politikk

---

SIDETALL: 95 (inkl. innholdsfortegnelse og litteraturliste)

STAVANGER: _____ **1.11.10**
DATO/ÅR

FORORD

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært både givende og krevende på måter jeg aldri kunne forestilt meg før jeg startet. Prosessen ville vært svært vanskelig hvis det ikke var for mye god hjelp underveis. Jeg vil rette en stor takk til Bjørn Ivar Kruke, som har vært en enorm hjelp og alltid tilgjengelig. Jeg er takknemlig for gode diskusjoner, konstruktiv tilbakemelding og engasjement for oppgaven min.

Jeg vil videre takke mine informanter for deres tid, arbeid og glødende engasjement i arbeidet deres. Alle mine informanter har utvist en interesse for oppgaven min som har vært til inspirasjon for meg. En stor takk til Monica Velde Monsen v/ Krisesenteret i Stavanger, Elisabeth Christie Ørke v/ Alternativ til Vold Stavanger, familievoldskoordinator Kjell Vignes v/ Rogaland Politidistrikt, advokat Anette Tendenes v/ Advokatkontoret Gjellesvik og Tendenes og Arnhild Bakken v/ Familievernkontoret i Stavanger. Deres tid, innsikt og innsats generelt mot vold i nære relasjoner settes stor pris på. En ekstra takk til Monica Velde Monsen for å være med på å starte hele denne prosessen.

Mine foreldre skal ha en stor takk for støtte, råd og varme måltid når jeg trengte det mest.

Masterstudiet i samfunnsikkerhet har gitt meg nye perspektiv, spennende muligheter og erfaringer jeg aldri ville vært foruten. Takk til flotte medstudenter som har gjort studiet til en opplevelse for livet. Spesielt takk til Kristine Skogsrud Nesvik og Ellen Halonen Christiansen for deres uforbeholdne hjelp og støtte i alle mine veivalg.

Takk til min kjære Sondre Aslaksen for hans forståelse, tilrettelegging og tålmodighet med meg. Denne oppgaven ville ikke vært den samme uten deg, og det ville heller ikke jeg.

Ine Lea

Stavanger, 1. november 2010

SAMMENDRAG

Vold mot kvinner i nære relasjoner skjer i et stort omfang, på tvers av kulturer, land og velstandsnivå, og er et omfattende problem verden over. Også i Norge har nesten en tidededel av kvinner over 15 år rapportert å ha blitt utsatt for grov vold av sin nåværende eller tidligere partner. Det er også mye som tyder på at volden som rammer kvinner er annerledes fra den som rammer menn. Dette gjør det interessant å ta for seg systemet som har som mål å håndtere volden som rammer kvinner i nære relasjoner. Oppgavens hovedmål er å studere forebyggingen og beredskapen som eksisterer for å håndtere de samfunnsmessige problemene som oppstår av vold mot kvinner i nære relasjoner. Jeg ønsker med min problemstilling å se hvordan faktorer som kriseforståelse og politiske beslutninger påvirker selve håndteringen av samfunnsproblemet: Håndteres vold mot kvinner i nære relasjoner som en pågående krise?

Å bli utsatt for vold av sine nærmeste har svært alvorlige konsekvenser for den enkelte, både sosialt, fysisk og psykisk. Det har imidlertid også alvorlige konsekvenser for samfunnet som helhet.

Systemet som her er analysert håndterer vold mot kvinner i nære relasjoner i stor grad som enkelttilfeller. Hvert enkelt tilfelle blir håndtert, tilbudene er tilgjengelige og inkluderende for alle som sliter med problematikken. Det er likevel her funn som tyder på at selve *fenomenet* vold i nære relasjoner ikke blir håndtert på en like tilfredsstillende måte. Dette kan ha sammenheng med politisk prioritering. Det er grunn til å hevde at dersom vold mot kvinner i nære relasjoner blir sett som en krise på aggregert nivå, ville tiltakene rettet mot denne volden vært mer proaktive. For at det skal være mer politisk vilje til å forebygge dette problemet, må det løftes opp på dagsorden.

Vold mot kvinner i nære relasjoner virker således ikke som å bli håndtert som en pågående krise, men hver individuelle krise om gangen. Det kan settes spørsmål ved om denne volden er en form for krypende krise som vi ikke tar inn over oss i befolkningen generelt. En sakte og usynlig utvikling av en kollektiv krise er mindre manifest enn plutselige kriser som rammer jevnt i befolkningen. Dette kan bidra til en lav prioritering av ressurser til den *faktiske* håndteringen ”i felt”, selv om fokuset hos myndighetene er mye større i dag.

Innhold

FORORD	I
SAMMENDRAG	II
FIGUROVERSIKT	3
1.0 INTRODUKSJON	4
1.1 Oppgavens hensikt og relevans	4
1.2 Problemstilling	5
1.3 Avgrensinger	6
1.4 Kontekst.....	7
1.5 Begrepsavklaring.....	8
1.5.1 Hva er vold?	8
1.5.2 Hva er vold i nære relasjoner?.....	9
1.5.3 Hva er vold mot kvinner?.....	10
2.0 TEORI	10
2.1 Samfunnssikkerhet: Begrep og relevans	11
2.2 Samfunnsplanlegging for et robust samfunn	12
2.3 Risikopersepsjon	13
2.4 Kriser og kriseforståelse	15
2.5 Krisefaser.....	17
2.6 Kriser og politikk.....	18
2.7 Oppsummering	19
3.0 METODE	20
3.1 Forskningsdesign.....	20
3.2 Innsamling av data.....	21
3.2.1 Dokumentundersøkelse	22
3.2.2 Intervju	22
3.2.3 Deltakende observasjon.....	27
3.3 Forutinntatthet: Status og roller.....	28
3.4 Reliabilitet og validitet	30
3.5 Ethiske refleksjoner	33
4.0 EMPIRI	34
4.1 Systemet	34
4.1.1 Rogaland Politidistrikt.....	36
4.1.2 Krisesenteret i Stavanger	38
4.1.3 Alternativ til Vold Stavanger.....	38

4.1.4	Familievernkontoret i Stavanger	40
4.1.5	Juridisk bistand i Stavanger.....	41
4.2	Den kollektive krisen.....	42
4.2.1	Omfanget	42
4.2.2	Konsekvensene	46
4.3	Risikogrupper: Hvem rammes?.....	49
4.3.1	Kjennetegn ved kvinner utsatt for vold i nære relasjoner.....	49
4.3.2	Hvem rammes av volden?	50
4.4	Instansenes arbeid og tiltak	51
4.4.1	Nødvendig hjelp og beskyttelse til ofre for vold i nære relasjoner.....	52
4.4.2	Samarbeidskompetansen og kunnskapen i hjelpeapparatet skal styrkes	60
4.4.3	Forskning og utviklingsarbeid skal iverksettes og videreføres.....	64
4.4.4	Vold i nære relasjoner skal gjøres mer synlig	65
4.4.5	Vold i nære relasjoner skal forebygges gjennom holdningsendringer	65
5.0	DRØFTING.....	67
5.1	Vold mot kvinner i nære relasjoner som en pågående krise.....	67
5.1.1	Den individuelle og den kollektive krisen	67
5.1.2	Omfang.....	69
5.1.3	Alvorlighet.....	70
5.1.4	De som rammes av vold i nære relasjoner.....	71
5.2	Tiltak rettet mot vold i nære relasjoner	72
5.2.1	Tiltak i krisefaser.....	72
5.2.2	Hvor settes tiltak inn?.....	76
5.2.3	Mangelfulle tiltak	77
5.3	Forholdet mellom krisehåndtering og politikk	79
5.3.1	Forebygging og politikk	79
5.3.2	Risikopersepsjon og prioritering	80
5.3.3	Politiske konsekvenser av krisehåndtering.....	82
5.4	Er vold mot kvinner i nære relasjoner et samfunnsikkerhetsproblem?.....	82
6.0	KONKLUSJON: Håndteres vold mot kvinner som en pågående krise?.....	84
7.0	LITTERATURLISTE	87
	VEDLEGG	96

Forsidebilde sakset fra regjeringens handlingsplan ”Vold i nære relasjoner” (2004-2007):

http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/planer/2004/vold-i-nare-relasjoner.html?id=276936

FIGUROVERSIKT

Figur 1: En typologi av krisers utvikling og terminering ('t Hart and Boin 2001)	16
Figur 2: Krisefaser i sirkel (Kruke 2010)	18
Figur 3: Tabelloversikt over informanter, deres stilling og tilhørighet	25
Figur 4: Tabelloversikt over relevante instanser i hjelpeapparatet	34
Figur 5: Anmeldte familievoldsforbrytelser 2006- 2009. Tatt ut fra STRASAK 2009:15.....	43
Figur 6: Vold i nære relasjoner 2006 – 2009, utvikling i enkelte indikatorer. Tatt ut fra STRASAK 2009:16.....	44
Figur 7: Anmeldte familievoldsdommer i Rogaland Politidistrikt 2003 - 2010. Kilde: Familievoldskoordinator Kjell Vignes	45
Figur 8: Antall beboere på norske krisesentre, satt sammen fra ulike kommenterte statistikker fra 2003-2009(Nasjonalt Kunnskapscenter om Vold og Traumatisk Stress 2004; Nasjonalt Kunnskapscenter om Vold og Traumatisk Stress 2005; Statistisk Sentralbyrå 2006; Statistisk Sentralbyrå 2007; Statistisk Sentralbyrå 2008; Sentio Research Norge 2009; Sentio Research Norge 2010).....	46
Figur 9: Revidert krisefasemodell etter Kruke (2010). Brukt som illustrasjon på hvor de ulike instansene i systemet definerer inn sin hovedinnsats mot vold i nære relasjoner	73

1.0 INTRODUKSJON

”Den kunnskapen vi har i dag viser at vold i nære relasjoner er et alvorlig samfunnsproblem i Norge. Volden er blind for etnisitet og sosial klasse, men kvinner og barn er særlig utsatt”.

Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakken (2010),

Åpningstale på FOKUS sin kontaktkonferanse, 02.01.10

1.1 Oppgavens hensikt og relevans

Sitatet fra barne-, likestillings- og inkluderingsministeren illustrerer at vold mot kvinner i nære relasjoner er definert som et samfunnsproblem fra regjeringens side. Dette bekreftes også av ulike offentlige publikasjoner og regjeringsdokument (Kapoor 2003; Justis- og politidepartementet 2008; regjeringen.no 2009). Ved å kalle problemet for et *samfunnsproblem*, menes her spesielt at konsekvensene av volden er en stor belastning, ikke kun for de som rammes av den, men også for samfunnet som helhet. Dette indikerer et problem på kollektivt nivå.

Det foreligger per i dag en rekke studier og undersøkelser om menns vold mot kvinner. Noe er nasjonalt, mye internasjonalt. Det som mangler i norsk kontekst er blant annet en omfattende omfangsundersøkelse på denne volden og dens konsekvenser for samfunnet, spesielt da de samfunnsøkonomiske (Kapoor 2003).

Denne oppgaven tar for seg den vold som rammer kvinner i nære relasjoner i Norge. Hensikten med å skrive denne masteroppgaven om menns vold mot kvinner er å kunne bidra samfunnsikkerhetsmessig tilnærming til forskningsområdet. Selv om den volden som rammer den enkelte kvinne og familie er tragisk, er det ikke enkelthendelsene som er fokus i samfunnsikkerhetsfaget. Dersom et fenomen er et problem på kollektivt nivå, kan det slutes at det burde settes inn tilfredsstillende tiltak for å hindre de kollektive konsekvensene.

Volden mot kvinner skjer i et stort omfang, og er et omfattende problem verden over på tvers av kulturer, land og velstandsnivå (World Health Organization 2005). Det er også mye som tyder på at volden som rammer kvinner er annerledes fra den som rammer menn (Haaland, Clausen et al. 2005). Dette gjør det interessant å ta for seg systemet som har som mål å håndtere volden som rammer kvinner i nære relasjoner. Oppgavens hovedmål er å studere

forebyggingen og beredskapen som eksisterer for å håndtere de samfunnsmessige problemene som oppstår av vold mot kvinner i nære relasjoner. Jeg ønsker med denne oppgaven å se hvordan faktorer som kriseforståelse og politiske beslutninger påvirker selve håndteringen av samfunnsproblemet.

Mesteparten av denne typen vold skjer i hjemmet og den private sfære (Krug 2002; World Health Organization 2005; Storberget 2009). Det er derfor vanskelig å forebygge i ”tradisjonell” samfunnsikkerhets-forstand, gjennom overvåkning og lignende tiltak. Der det imidlertid kan måles hvor god sikkerheten til kvinnene er, er ved å analysere systemet som blir aktivisert i det en kvinne blir utsatt for vold i nære relasjoner.

1.2 Problemstilling

Mye tyder i dag på at vold i nære relasjoner er høyt på den politiske dagsorden. Det har skjedd store endringer i holdningene til volden som rammer i hjemmet, fra å være et privat anliggende til å bli et offentlig ansvar (Justis- og politidepartementet 2009). At ansvaret i dag er offentlig, samsvarer med at det er snakk om et samfunnsproblem, hvor det er myndighetenes ansvar å regulere dette. Jeg ønsker å se på hvorvidt dette kollektive problemet er noe vi vil kalle en *krise*. En krise på kollektivt nivå er noe som truer samfunnet og som fordrer en form for handling (Rosenthal, Boin et al. 2001). Og dersom det er en krise, håndteres fenomenet da som en krise?

Vold i nære relasjoner, da spesielt mot kvinner, har fått økt oppmerksomhet de senere år. I Norge ble problemet krevd satt fokus på gjennom likestillingskampen og fremveksten av krisesentrene på slutten av 70-tallet (Norsk Krisesenterforbund 2010). Problemet er i dag anerkjent av myndighetene gjennom handlingsplaner, ressursprioriteringer, utredninger og nye lover som gjør krisesentrene til et tilbud kommunene er lovforpliktet til å sikre. Vold i nære relasjoner er likevel ikke utredet i form av rekkevidden av omfang og konsekvenser nasjonalt. Sammenhengen mellom politiske føringer og fokus og håndteringen av problemet ”i felt” er derfor av interesse. Min problemstilling kommer ut av dette: *Hvordan håndteres vold mot kvinner i nære relasjoner som en pågående krise?*

Kriser som utvikler seg sakte kan kategoriseres som ”krypende kriser” (t Hart and Boin 2001). Et fenomen som vold i nære relasjoner er noe som utvikler seg sakte fordi det er skjult for oss som ikke opplever den, det ”kryper opp” mer enn det ”bryter ut” (ibid.). Slike typer kriser er mindre manifesterede enn de som er synlige og konkrete, og kan være vanskeligere å

anerkjenne og håndtere. Oppgavens problemstilling er inspirert av et ønske om å se hvilken effekt dette eventuelt har på det offentlige systemet som skal håndtere vold i nære relasjoner.

Ved å se på vold i nære relasjoner med en samfunnsikkerhetstilnærming ønsker jeg å se hvilke tiltak som er satt inn og hvordan de fungerer. Et viktig element i min analyse vil også være å se *hvor* tiltakene er satt inn. Er tiltakene satt inn der volden allerede har inntruffet, eller jobbes det proaktivt for å forhindre vold. Proaktive tiltak kan både settes inn der volden allerede har inntruffet, for å hindre gjentakelse, eller de kan rettes mot risikogrupper for å unngå at vold oppstår. Det kan argumenteres for at dersom vold i nære relasjoner er et fokusområde, vil systemet rundt voldsutsatte kvinner fokusere på å forebygge volden. På samme måte bør det systemet som iverksettes rundt voldsutsatte kvinner fokusere på å hindre gjentakende vold.

Denne problemstillingen inneholder mange elementer, og er derfor operasjonalisert til å kunne være en målbar problemstilling med utgangspunkt i Stavanger Kommune. Jeg finner det da hensiktsmessig å finne svar på min problemstilling ved å bryte den ned i forskningsspørsmål:

- *Hvordan er systemet som iverksettes rundt voldsutsatte kvinner organisert?*

Det er en forutsetning å finne ut dette for å se hvor tiltak settes inn, og spesielt med tanke på om det bare jobbes reaktivt, ”etter det smeller”. Det er også nødvendig å finne ut av hvor de ulike instansene har hovedbolken av sine tiltak for å kunne kartlegge dette.

- *Hvordan er vold mot kvinner i nære relasjoner er en krise?*

Det vil da være nødvendig å klargjøre hva det er med vold i nære relasjoner som innbefatter en trussel mot samfunnet, hvor utbredt problemet er og hvilke konsekvenser volden har.

Ved å presentere systemet og hvilke aspekt av vold i nære relasjoner som er et problem av samfunnsmessige proporsjoner, vil analysen av systemet fokusere på å finne styrker og svakheter i håndteringen av samfunnsproblemet.

1.3 Avgrensinger

Denne oppgaven har som hensikt å se på den volden i nære relasjoner som rammer kvinner. Det betyr ikke at vold i nære relasjoner er noe som utelukkende rammer kvinner. Det er for tiden en økende forståelse av at vold i nære relasjoner også rammer menn, og en del forskning kan tyde på i større omfang enn det vi gjerne har antatt (Bendixen referert i Lima Braut

4.8.2008). Det er nok mye vi ikke vet om kvinners vold mot menn, og dette er et viktig forskningsområde. Bendixen ved NTNU har gjennomført en undersøkelse om kvinners vold mot menn og mener at sosiale normer kan bagatellisere denne volden (Lima Braut 4.8.2008). Kunnskapsstatusen når det gjelder menns vold mot kvinner tyder likevel på at det er denne volden som har de mest alvorlige konsekvensene, i hvert fall fysiske. Dette er en antakelse som er støttet av mine informanter. Det er grunner til å anta at volden som rammer kvinner er kvalitativt forskjellig fra den som rammer menn (James 1996; Haaland, Clausen et al. 2005) og det er en av grunnene til at det er formålstjenlig for meg å konsentrere meg om den volden som rammer kvinner. En annen viktig årsak til denne avgrensningen er imidlertid at det i all hovedsak er denne volden som fanges opp av hjelpeapparatet som analyseres¹.

Vold i nære relasjoner rammer også barn, men er heller ikke mitt fokusområde for denne analysen. Det er imidlertid viktig at det finnes kunnskap i hjelpeapparatet om voldens påvirkning på barn. Ikke minst av akkurat forebyggende årsaker, da flere undersøkelser tyder på at å oppleve vold i barndom øker risikoen for selv å havne i voldelige relasjoner (Coid and Farrington 2003; Vatnar 2009) eller ty til vold som konfliktløsning (Bengtson, Steinsvåg et al. 2004).

Jeg har også valgt å se bort fra etnisitet i denne oppgaven, både når det gjelder voldsoffer og -utøver. Deler av hjelpeapparatet (spesielt Krisesenteret) blir benyttet av en overveiende andel ikke-etnisk norske kvinner (Sentio Research Norge 2010; Velde Monsen 2010). Likevel er det ingenting som tyder på at vold i nære relasjoner forekommer i større grad blant utenlandske menn og kvinner², men mer i retning av at kvinner som ikke er etnisk norske har dårligere nettverk enn de som er norske, og er mer avhengig av et offentlig støtteapparat (Tendenes 2010; Velde Monsen 2010).

1.4 Kontekst

Vold i nære relasjoner er, som tidligere nevnt, et verdensomspennende problem. Verdens Helseorganisasjon gjennomførte en undersøkelse gjort i 48 land, hvor mellom 10 og 69 % av de spurte kvinnene var blitt utsatt for vold av sin mannlige partner (Krug 2002).

---

¹ En annen viktig oppgave vil være å se på hvordan hjelpeapparatet kan utformes for å bedre fange opp den volden som rammer menn, noe som er en veldig aktuell problemstilling for Krisesentrene i dag, som av ny lov om krisesentertilbud er pålagt å ha tilbud for voldsutsatte menn .

² Dette blir bekreftet gjennom alle mine dybdeintervju

FN har med tidligere generalsekretær Kofi Annan uttalt at vold mot kvinner utgjør vår tids mest omfattende menneskerettighetsbrudd (Begby 2005). FNs nåværende generalsekretær Ban Ki-moon lanserte i fjor kampanjen ”UNiTE to End Violence against Women” (Begby 2009). Av viktige dokumenter med betydning for norsk politikk er blant annet Konvensjonen om eliminering av alle former for kvinnediskriminering (CEDAW) og erklæringen om eliminering av vold mot kvinner (ibid.). UNIFEM, som er FNs utviklingsfond for kvinner, har som et av sine hovedmål å bekjempe vold mot kvinner (FN-sambandet). Verdens Helseorganisasjon har kjønnsbasert vold, og spesielt vold mot kvinner, som et spesielt temaområde, da det er et stort folkehelse- og menneskerettslig problem over hele verden (Krug 2002; World Health Organization 2005).

1.5 Begrepsavklaring

Kjønnsbasert vold, vold mot kvinner og vold i nære relasjoner er alle begreper som kan peke på samme fenomen. Det begrepet som er hyppigst brukt i offentlige dokument og planer er *vold i nære relasjoner*, og er derfor begrepet jeg benytter meg av her.

1.5.1 Hva er vold?

En rekke forskere og organisasjoner definerer begrepet *vold* (Isdal 2000; Krug 2002; Hammerlin sitert i Kapoor 2003; Norsk Krisesenterforbund 2010).

Intuitivt har vi alle en oppfatning om hva vold egentlig er. Det er imidlertid vesentlig å kunne si noe om hva begrepet inneholder og hvordan det defineres/operasjonaliseres for å kunne si noe om blant annet omfanget og konsekvensene av fenomenet. Selv om vi kan være enige om at vold ikke skal tolereres, oppfatter jeg at det er lett kan oppstå ulike meninger om hvor alvorlig en handling skal være før det omfattes av voldsbegrepet.

Definisjonen av et begrep varierer ofte mellom ulike fagområder og kan ha et annet innhold i forskningssammenheng enn det har i dagligtalen. Hvordan begrepet defineres avhenger av hva det i gjeldende sammenheng er interessant å undersøke. Begrep kan også endre seg over tid, da det kan oppstå nye fenomen som dekkes av begrepet. Et eksempel her er kjønnslemlesting, menneskehandel/trafficking og tvangsekteskap, som tidligere ikke var en stor del av norsk virkelighet, men som nå dekkes av voldsbegrepet blant annet i krisesentersammenheng (Norsk Krisesenterforbund 2010).

Per Isdal (2000) fra Alternativ til Vold definerer vold som *"enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, skremmer, smerter eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutter å gjøre noe den vil"* (s. 36). Av en slik definisjon ser vi at vold er nært knyttet opp til makt. En vanlig definisjon av maktbegrepet er gitt av Robert Dahl (1994): *"A har makt over B i den grad han kan få B til å gjøre noe han ellers ikke ville ha gjort."* Ved å se disse definisjonene i lys av hverandre, kan vi slutte at en voldshandling blir brukt for å oppnå makt over en annen person.

I Norsk Offentlig Utredning 2003:31 (Kapoor 2003), *"Retten til et liv uten vold"*, bidrar Yngve Hammerlin med sin voldsdefinisjon som han innleder med *"Vold er en fysisk, psykisk og/eller sosial virksomhet med destruktiv bruk av metoder (for eksempel ved makt og hersketeknikker) [...]"* (s. 35). Denne definisjonen bygger også opp under vold som maktutøvelse.

1.5.2 Hva er vold i nære relasjoner?

Vold og overgrep i nære relasjoner er betegnelsen på den volden som foregår innad i familien eller andre slike nære relasjoner. Denne volden forekommer som oftest i hjemmet og er derfor en "usynlig" type vold, da den sjelden forekommer på offentlige arenaer (Storberget 2009). Vold i nære relasjoner blir av den norske regjering definert som et alvorlig samfunnsproblem som skal forebygges og bekjempes (regjeringen.no 2009).

Begrepet innebærer i dag vold mot både kvinner og menn. Den volden som skjer mot menn i nære relasjoner er det i dag ekstra fokus på i forbindelse med implementeringen av den nye krisesenterloven som også gir menn en lovfestet rett til krisesentertilbud (Lov om Kommunale Krisesentertilbud (Krisesenterlova) av 19. juni 2009 nr 44 2009). Vold i nære relasjoner er likevel knyttet nært opp til den volden som skjer mot kvinner, fordi det tyder på at den volden som utøves i nære relasjoner i hovedsak rammer kvinner. I Verdens Helseorganisasjons verdensrapport om vold (Krug 2002), finner vi at den vanligste formen for vold mot kvinner er den som finner sted i nære relasjoner. Dette er i sterk kontrast til menn, som har større risiko for å bli utsatt for vold fra en bekjent eller fremmed, enn i nære relasjoner (ibid.).

Vold i nære relasjoner ble satt på agendaen i forbindelse med likestillingskampen både i Norge og resten av verden på ulike tidspunkt (Norsk Krisesenterforbund 2010). For å kunne ha lik mulighet til å oppfylle sine egne menneskerettigheter og oppnå likestilling mellom

kjønnene, ble det sett som en forutsetning at det skulle være fravær av vold mot kvinner i hjemmet (ibid.).

Politiet som responsenhet har sin egen definisjon av begrepet ”Vold i nære relasjoner”: *”Vold eller trusler om vold overfor personer som er eller har vært gift eller som lever eller har levd i ekteskapslignende forhold. Det gjelder også søsken, barn, foreldre, besteforeldre og andre i rett opp- eller nedadstigende linje, samt adoptiv-, foster- og stedsforhold. Voldsutøvelsen er stedsuavhengig”* (politi.no 2009). Politiets definisjon er således kjønns-, og stedsuavhengig.

1.5.3 Hva er vold mot kvinner?

Den volden som denne oppgaven omhandler er derimot kjønns-spesifikk. Volden som rammer menn er også alvorlig, og mange vil påstå et enda større tabu enn den som rammer kvinner. Men den volden som rammer kvinner tyder på å være det største problemet målt i alvorlighet og omfang. At volden er rettet mot kvinner og utøvd av menn, innebærer at den er kjønnsbasert. Vold mot kvinner er definert av FN som *“Any act of gender-based violence that is likely to result in physical, sexual or psychological harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public or private life³”* (UN General Assembly 1993 (ingen sidetall)) Når det i denne sammenheng er snakk om vold mot kvinner, betyr det altså at den er *kjønnsbasert*. Det betyr at volden er systematisk rettet mot kvinner, og utøvd av menn (Kapoor 2003).

Antakelsen om at denne volden mot kvinner foregår i hjemmet og i den private sfære, er basert på at de fleste kvinner som opplever vold blir påført denne av nåværende eller tidligere partner. Krisesenterstatistikken fra 2008 (Sentio Research Norge 2009) viser at det kun var 1,8 prosent av ofrene i Norge som ikke kjente overgriperen.

Som Amnesty International brukte i sin kampanje mot kjønnsbasert vold, definerer jeg volden mot kvinner som kjønnsbasert da den er *”vold utøvd mot en kvinne fordi hun er kvinne, eller vold som rammer kvinner i uforholdsmessig stor grad”* (Amnesty International Norge 2005:4).

2.0 TEORI

---

³ Først publisert i FNs erklæring om eliminering av vold mot kvinner i 1993

”Bare ved å forstå sammenhengene vil vi kunne identifisere risikofaktorer og utvikle gode beskyttelsestiltak”

Fra handlingsplanen mot vold i nære relasjoner, ”Vendepunkt”(2008:5).

Jeg vil i det følgende gjøre rede for de teoretiske perspektivene innenfor fagområdet som kan belyse problemstillingen min opp mot innsamlede data. Først gjøres det kort rede for samfunnsikkerhetsbegrepet og dets relevans. Hvordan det planlegges for å oppnå et robust system som skal håndtere uønskede hendelser er videre beskrevet. Da problemstillingen er hvorvidt vold mot kvinner i nære relasjoner håndteres som en pågående *krise*, vil det videre klargjøres hva som ligger i krisebegrepet. Hvordan kriser forstås og oppfattes kan ha en betydning for hvorvidt en uønsket hendelse defineres og håndteres som en krise. Til slutt vil jeg gjøre rede for hvordan dette henger sammen med politikk og gjør selve håndteringen til en politisk prosess.

2.1 Samfunnsikkerhet: Begrep og relevans

Samfunnsikkerhetsfeltet er en forholdsvis ny faggren med et ikke helt avklart begrepsinnhold (Kruke, Olsen et al. 2005). Den definisjonen som flest har kunnet samle seg om er slik begrepet ble definert i Stortingsmeldingen ”Samfunnsikkerhet: Veien til et mindre sårbart samfunn”:

”Den evne samfunnet som sådan har til å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner og ivareta borgernes liv, helse og grunnleggende behov under ulike former for påkjenninger.” (Justis- og politidepartementet 2002:4)

Samfunnsikkerhetsbegrepet er ment å dekke et helt spekter av utfordringer samfunnet møter (Aven, Boyesen et al. 2004), men må avgrenses mot en del andre sikkerhetsfelt for å ikke miste sitt meningsinnhold (Kruke, Olsen et al. 2005). En av disse avgrensningene er mot det vi kan kalle *”dagliglivets skadeforebygging, vanlige sykdommer, isolerte ulykker, vanlig kriminalitet og overgrep”*(ibid.). Slike ”vanlige hendelser”, uansett hvor tragiske de måtte være for den enkelte som rammes, truer ikke nødvendigvis samfunnsikkerheten. Der samfunnsikkerheten kommer inn, er imidlertid der samfunnets evne til å håndtere hendelser går utover den rutinemessige beredskapen (Kruke, Olsen et al. 2005). Årsaker kan være hendelsens omfang eller karakter.

En *hendelse* kan true samfunnsikkerheten på ulike måter, man kan si ved at hendelsen blir en trussel for de samfunnskritiske funksjonene (Kruke, Olsen et al. 2005). Kruke, Olsen og Hovden (ibid. s. 10) presenterer en liste kriterier hendelsene kan vurderes etter:

- *Ekstraordinære påkjenninger og tap*: Store hendelser der den ordinære beredskapen ikke er tilstrekkelig.
- *Kompleksitet og gjensidig avhengighet*: Hendelser i system preget av en sterk gjensidig avhengighet.
- *Tillit til vitale samfunnsfunksjoner*: Hendelser som undergraver tilliten til samfunnsfunksjoner som skal ivareta den individuelle og kollektive tryggheten

2.2 Samfunnsplanlegging for et robust samfunn

Et kjernesporsmål i samfunnssikkerhet er hvordan vi gjennom planlegging kan bidra til et robust samfunn (Aven, Boyesen et al. 2004). På samme måte som vi er opptatt av å styre sikkerheten til et teknisk system mot det sikkerhetsnivået som er i overensstemmelse med virksomhetens definerte mål, ønsker jeg å se på sikkerhetsstyringen i det systemet som iverksettes rundt kvinner utsatt for vold.

Planlegging for et robust samfunn innebærer å se på evnen samfunnet har til å:

- Hindre at uønskede hendelser skjer,
- Unngå skadevirkningene når uønskede hendelser skjer,
- Håndtere skadevirkningene når uønskede hendelser skjer,
- Komme tilbake til ønsket normaltilstand så snart som mulig etter at uønskede hendelser har inntruffet (tatt fra Aven, Boyesen et.al 2004:32).

Av denne listen går det frem at planleggingen skal skje i ulike *faser*. Det første punktet viser til å *unngå* en uønsket hendelse, noe som krever proaktive tiltak i form av forebygging.

Dersom hendelsen likevel inntreffer, er det et mål å unngå skadevirkninger eller håndtere de som inntreffer, samt hurtig restituering etter hendelsen har inntruffet.

For å oppnå dette søker da samfunnet å planlegge sikkerheten slik at den styres i overensstemmelse med det som er målet.

Samfunnsplanlegging er basert på samspillet mellom alle samfunnets aktører: private og offentlige virksomheter, individer og organisasjoner (Aven, Boyesen et al. 2004). Ulike aktører søker å oppfylle sine egne interesser innenfor de rammebetingelsene som finnes, og de begrensede ressursene gjør samfunnsplanlegging til en dypt politisk prosess da noe må prioriteres over noe annet (se punkt 2.6). Når det gjelder samordning av samfunnsplanleggingen starter dette på det statlige nivået gjennom lover og retningslinjer, den regionale samfunnsplanleggingen samordnes av fylkeskommunen som en ”forlenget arm” av staten, men det er på det lokale nivået samordningen finner sted, da altså i den enkelte kommune (ibid.).

Vi må ha en eller annen form for samfunnsplanlegging for å organisere samfunnet vårt. Men det er mange forskjellige måter å gjøre dette på, ulike meninger om hvilken rolle planlegging skal ha og hvordan det skal gjøres mest effektivt for å nå de målene planleggingen sikter mot (Aven, Boyesen et al. 2004). Målene kan også endres underveis for eksempel som følge av press fra opinionen eller økt bevissthet om et problem eller omfanget av det. Vold i nære relasjoner er et eksempel på et slikt område hvor økt bevissthet over de siste årene har ført til mer, i hvert fall annerledes, planlegging for å håndtere problemet.

Et poeng i min analyse er å se hva som styrer planleggingen og i hvilke faser tiltak prioriteres. Politisk vilje og makt har derfor en sentral rolle. Hensikten er mer å se hva som er planlagt og hva konsekvensene av denne planleggingen er, enn å fokusere på hvordan planleggingen har funnet sted. Den konkrete samordningen og prioriteringen hos Stavanger Kommune når det gjelder vold mot kvinner i nære relasjoner er hovedfokuset mitt i denne oppgaven. Nasjonale handlingsplaner og rammebetingelser satt av stat og fylkeskommune er implementert gjennom kommunale bestemmelser.

2.3 Risikopersepsjon

Risikopersepsjon omhandler hvordan risiko vurderes og oppleves. Hvordan risiko oppleves antas å påvirke menneskers atferd (Boyesen 2003). Dessuten kan det se ut som at mennesker har problemer med å vekte sannsynlighet og konsekvens opp i mot hverandre. Boyesen (2003) benytter eksempler som ”atomkraft” (hvor vi tillegger konsekvensene uforholdsmessig stor betydning i forhold til sannsynlighet) eller ”fall i trapp” (hvor den lave sannsynligheten påvirker hvordan vi vurderer konsekvensen). Dersom risikokilden har stor

katastrofepotensiale vil risikoen oppleves som større, det vil si en hendelse som vil kreve flere menneskeliv over en som vil ta ett og ett om gangen (ibid.).

Sannsynligheten for å bli utsatt for vold i nære relasjoner vil gjerne oppfattes som ikke-eksisterende for mennesker som ikke lever i et voldelig forhold. Konsekvensene ved denne volden har heller ikke stort "katastrofepotensiale", da de rammer den enkelte familie.

Det har blitt forsket en del på hva det er som former vår opplevelse av risiko. En indikasjon er at *grad av frivillighet* påvirker hvordan vi opplever farene ved en aktivitet (Starr 1969).

Frivillige aktiviteter er det hvor vi oppfatter at risikoen vi utsetter oss for er "selvvalgt", eksempelvis bilkjøring, risikosport, røyking og alkoholbruk. Vi er i mye større grad villige til å akseptere risiko ved slike aktiviteter, enn ved "ufrivillig" risiko (ibid.).

Grad av frivillighet henger noe sammen med holdninger til problematikken rundt vold i nære relasjoner. Dersom det oppfattes slik at kvinnen i et voldelig forhold velger av egen fri vilje å bli hos voldsutøveren, vil risikoen oppleves svært liten og også selvvalgt og dermed lite prioritert.

Nært knyttet til dette er *grad av kontroll*. Mennesker reagerer ikke så sterkt på risiko de føler de kontrollerer, selv om de kan utgjøre en helserisiko (Drottz-Sjoberg and Persson 1993).

Hvis vi derimot *opplever* lav kontroll og at det er stor usikkerhet knyttet til et utfall, vil dette påvirke vår opplevelse av hvor stor risikoen er (ibid.).

Grad av kontroll berører flere sider av oppgavens problemstilling. For det første vil mennesker som ikke lever i et voldelig forhold ha stor grad av kontroll, da de etter all sannsynlighet ikke kommer til å rammes heller i fremtiden. Den andre siden avgår den voldsutsattes grad av kontroll. Dersom den som er utsatt for vold opplever å bedre kunne kontrollere risikoen voldsutøveren utgjør ved å bli i forholdet enn det alternativene gir.

Informasjon er også et viktig element i hvordan risiko blir opplevd. Da er det stor usikkerhet om konsekvenser eller en frykt for noe ukjent, vil risikoen "krisemaksimeres" og oppfattes som stor. Her ser vi hvordan risikopersepsjon henger sammen med risikokommunikasjon, også med tanke på hvordan risiko blir kommunisert ut til befolkningen fra beslutningstakere.

Kommunikasjon og informasjon til befolkningen skjer i stor grad gjennom media, som har en spesielt viktig rolle i å forme opinionen. Mennesker responderer på de farene de opplever (Slovic, Fischhoff et al. 1979). Derfor vil en feilaktig oppfattet risiko sannsynligvis påvirke

opinionen og dermed agendasettingen. Hvorvidt noe blir oppfattet som et problem av betydning eller ”en krise”, henger således sammen med hvordan risiko oppleves av både opinionen og beslutningstakere, og vil sannsynligvis ha en effekt på prioriteringene til systemet.

Hvordan risikoen for å oppleve vold i nære relasjoner oppfattes har en påvirkning på hvordan problemet håndteres. Hvordan problemet håndteres som en pågående krise skal belyses ved først å etablere hva som menes med en krise, og utdype de aspektene ved krisen som gjør håndteringen til en dypt politisk prosess.

2.4 Kriser og kriseforståelse

Det finnes også en rekke ulike definisjoner på krise. Elementer som er med å definere noe som en krise, er om noe oppfattes som en trussel, ofte i form av skade, ødeleggelse og i verste tilfelle død. En krise kan defineres som:

“A serious threat to the basic structures or the fundamental values and norms of a system, which under time pressure and highly uncertain circumstances necessitates making critical decisions” (Rosenthal, Charles, ‘t Hart 1989, sitert i Rosenthal, Boin, Comfort 2001:6).

Vi kan ganske uproblematisk slå fast at vold er en trussel mot grunnleggende verdier og normer i et system. Det er forbudt ved lov å utøve vold, og straffeloven til et land vil på mange måter være kulturens verdier satt i system (Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)). Vi kan også anse familien som ”basisstruktur” i samfunnet (Grimen 2004).

T’hart og Boin (2001) har utarbeidet en krisetypologi basert på hvor fort en krise utvikler seg og blir terminert (langsomt/hurtig). Det kan tyde på at hvordan en krise utvikler seg og hvordan den blir håndtert for å avslutte den, påvirker hvordan vi opplever krisen. En trussel som vi kan observere og som rammer med hurtighet, vil oppleves sterkere enn en trussel som rammer over tid og hvor konsekvensene ikke er direkte synlige (Boyesen 2003).

		Speed of development	
		Fast: Instant	Slow: Creeping
Speed of termination	Fast: Abrupt	Fast-burning crisis	Cathartic crisis
	Slow: Gradual	Long-shadow crisis	Slow-burning crisis

Figur 1: En typologi av krisers utvikling og terminering ('t Hart and Boin 2001)

Av figur 1 ser man at de krisene som er mindre manifeste og mer skjulte i sin utvikling, er det som i kolonnen til høyre er kalt "krypende kriser". Disse krypende krisene får ikke "brutt ut" på samme måte som umiddelbare kriser (kolonne 1). Det som også kjennetegner en krypende krise, er en kontinuerlig belastning på et (her sosialt) system (Porfiriev 2001). De umiddelbare konsekvensene av krisen kan derfor også være mer skjulte.

På lik linje med risikobegrepet har den subjektive betydningen av krisebegrepet blitt tillagt større vekt (Rosenthal, Boin et al. 2001). Denne subjektive oppfattelsen av en krise kan formuleres som Thomas-teoremet: "Dersom vi definerer en situasjon som en krise, vil det bli en krise i sine konsekvenser" (Thomas og Thomas 1928: 572, gjengitt i Rosenthal, Boin et.al 2001: 12). For at noe skal defineres som en krise, må altså mennesker oppfatte det som en.

I denne oppgaven brukes ofte begrepet *samfunnsproblem*. Et samfunnsproblem har ikke nødvendigvis en entydig definisjon, det er et begrep brukt i dagligtalen for å omtale et problem som rammer et helt samfunn. Vi kan slutte på dette grunnlag at et samfunnsproblem er et kollektivt problem.

Ved å sammenligne betydningen av et samfunnsproblem med definisjonen gitt på krise i Rosenthal, Boin m.fl, ses flere av de samme elementene. Begge begrepene indikerer noe som oppleves som en *trussel* eller et problem for samfunnet, og at det kreves handling på en eller annen måte. "Slow burning"-kriser kan tenkes å være den typen kriser som ligger nærmest

opp til det vi kaller et samfunnsproblem, da dette er en sent utviklende krise som er vanskelig å avslutte.

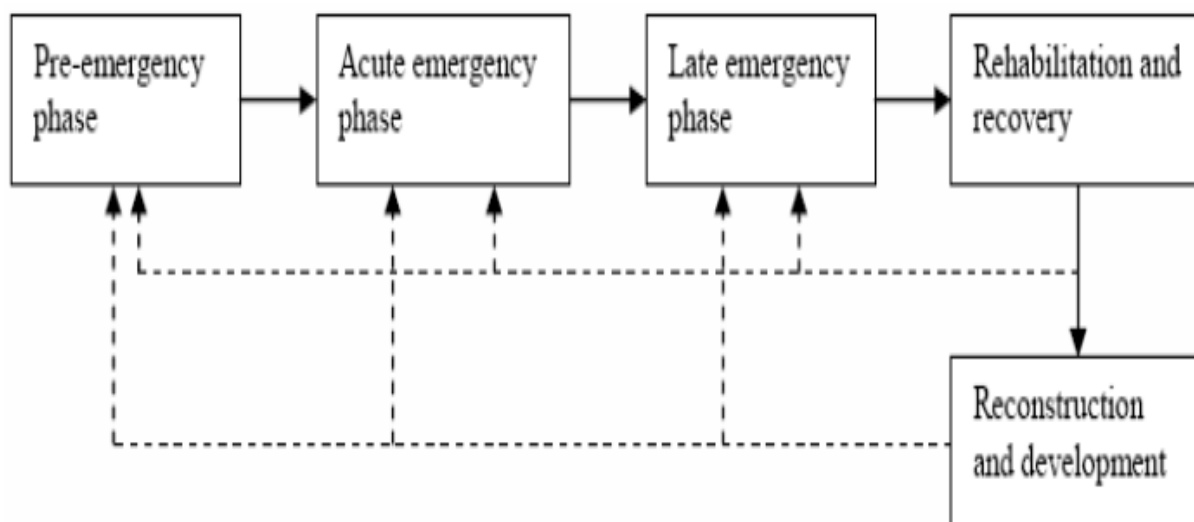
Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Lysbakken kaller vold mot kvinner i nære relasjoner et samfunnsproblem. Funnene i denne oppgaven og mine informanternes beskrivelser indikerer imidlertid ikke at dette håndteres som et samfunnsproblem av betydning, eller en kollektiv krise.

Knyttet dette til min problemstilling, kan det sies at dersom et ”fenomen” skal oppfattes som en krise, må samfunnet som sådan definere det som et, og videre iverksette tiltak for å forebygge og håndtere fenomenet. Dersom problemet ikke oppfattes som alvorlig, er skjult, utvikles over lengre tid og ikke påvirker opinionen direkte, kan dette være faktorer som kan påvirke håndteringen i negativ retning.

2.5 Krisefaser

For å sikre en robust håndtering forutsettes det også at det settes inn tiltak i alle av krisens faser. Som nevnt i begynnelsen av dette kapittelet, må planleggingen fokusere på å hindre uønskede hendelser, unngå skadevirkninger, håndtere eventuelle skadevirkninger som likevel måtte oppstå, samt komme tilbake til en normaltilstand så raskt som mulig (Aven, Boyesen et al. 2004). Hvor tiltak settes inn i forhold til disse punktene kan illustreres ved å bryte ned krisen i ulike faser.

Grovt sett kan vi se på faser i krisehåndtering som perioden før krisen, selve krisen, og perioden etter krisen. Disse fasene innebærer ulike måter å håndtere krisen som en uønsket hendelse. Ulike forskere har benyttet seg av ulike former for videre inndeling av disse fasene (bl.a Olson 2000; Kruke 2010). Det kan også være formålstjenlig å se på krisefaser som sirkulære:

Figur 2: Krisefaser i sirkel (Kruke 2010)

I denne modellen er *pre-emergency phase* perioden før krisen inntreffer. I det en krise inntreffer er det her delt opp i den akutte (*acute emergency phase*) delen og den senere fasen mens krisen fremdeles er pågående (*late emergency phase*). Post-krise fasen er også delt i to: *Rehabilitation and recovery* er rehabiliteringsfasen umiddelbart etter at en krise er opphørt, mens *reconstruction and development* betegner utviklingsfasen som kommer i etterkant av den første restitueringen.

2.6 Kriser og politikk

Håndtering av en krise har sammenheng med hvor i krisen det settes inn tiltak. Det de fleste tiltak har til felles, er at de krever ressurser.

Politikk er også et begrep uten en entydig, allmenn definisjon. En generell og mye brukt definisjon er David Easton sin ”*the authoritative allocation of resources*” (i Calvert 2002). Fordelingen av ressurser er en politisk prosess, fordi det er snakk om *knappe* ressurser (ibid.). Hvordan en krise håndteres er gjennomsyret politisk av denne grunn. Det trengs ressurser til å implementere tiltak, ressurser som ulike interessenter mener å ha krav på. Det kan diskuteres om voldsutsatte personer er i en situasjon til å handle på egne vegne i politiske kanaler for å hevde sin sak.

Et annet viktig element som er med på å gjøre en krise politisk, er dilemmaet med å prioritere forebyggende aktiviteter (Kruke, Olsen et al. 2005). Ved å forebygge noe effektivt vil et vellykket utfall som oftest bli det vi kan kalle en ”dynamisk ikke-hendelse” (Weick 1987; Kruke, Olsen et al. 2005). Det vil si et *fravær* av en uønsket hendelse. En slik effekt er

vanskelig å måle og derfor kan det være lite politisk vinning utav tiltak som fører til slike ikke-hendelser.

Opinionens bedømmelse av styresmaktene påvirker hva som prioriteres. Hva opinionen vektlegger har en sammenheng med hva som er på den politiske agendaen. Ikke alle saker er i det politiske søkelys til en hver tid, ulike interessenter etterstreber å være ”agendasettende” med saker for å få dem prioritert politisk (Calvert 2002). En av de kanskje viktigste kanalene for agendasetting, er media. En forlengelse av Thomas-teoremet som beskriver medias rolle i opinionsforming er kalt CNN-effekten: Dersom CNN definerer en situasjon som en krise, vil det bli en krise i sine konsekvenser (Rosenthal, Boin et al. 2001). Dette er tett forbundet med risikopersepsjon. Dersom en krise oppleves som stor, vil det i effekt bli en stor mediesak som igjen vil forme opinionen og fungere som agendasettende.

Det er derfor ikke nødvendigvis slik at ressurser settes inn der det er størst risiko eller de alvorligste konsekvensene (Kruke, Olsen et al. 2005). Press fra opinion om at beslutningstakere må handle, styrer også hvor ressurser settes inn fra deres side. Risikopersepsjonen til befolkningen styrer dessuten hvilke saken det blir lagt politisk press på (Boyesen 2003).

2.7 Oppsummering

Gjennom de teoretiske perspektivene jeg har presentert vil jeg drøfte hvorvidt vold mot kvinner i nære relasjoner blir håndtert som en pågående krise. Planleggingen og implementeringen av ulike tiltak i hjelpeapparatet beskriver mye av hvordan fenomenet blir håndtert. Hvordan vold i nære relasjoner oppfattes kan ha en påvirkning på hvordan ressurser blir prioritert og dermed hvilke tiltak som kan gjennomføres. Hvor i krisen tiltak settes inn har betydning for hvorvidt den håndteres proaktivt eller reaktivt. Et robust system skal ha tiltak i alle disse fasene (jfr. punkt 2.1).

3.0 METODE

Når en har bestemt seg for *hva* en ønsker å undersøke i en forskningsoppgave, er neste skritt på veien *hvordan* en skal gå frem for å løse oppgaven. I dette kapittelet vil jeg presentere oppgavens forskningsdesign og metodiske valg. Jeg vil først gjøre rede for hvordan studien er designet for å oppnå ønskede mål. Deretter presenteres hvordan data er samlet inn ved bruk av relevante metoder gitt av designet. Jeg vil deretter drøfte mine statuser i denne prosessen og deres påvirkning på oppgaven, her spesielt at jeg er ansatt i 31 % stilling ved Krisesenteret i Stavanger. Oppgavens reliabilitet og validitet vil deretter drøftes, og avslutningsvis vil jeg komme med noen etiske betraktninger rundt studiens metodikk.

3.1 Forskningsdesign

Et forskningsdesign er en plan for hvordan studien skal gjennomføres med utgangspunkt i min formulerte problemstilling. Undersøkelsen bygger i stor grad på en deduktiv tilnærming, hvor man først har noen antakelser om hvordan verden ser ut, for så å kontrollere dette opp mot empiriske data (Jacobsen 2005; Thagaard 2009). På bakgrunn av mine antakelser som jeg har tilegnet meg gjennom erfaring på området, ønsket jeg å undersøke disse systematisk. Ved en deduktiv tilnærming til et forskningsspørsmål er det viktig å være bevisst at man ikke bare samler den informasjonen som bygger opp under de antakelsene man allerede har, men sørger for å få frem all relevant informasjon som kan belyse problemstillingen (Jacobsen 2005). Som blant annet Jacobsen (2005) argumenterer for, vet vi i dag at mennesker alltid vil foreta en eller annen form for avgrensing, da vi ikke har kapasitet til å samle inn all nødvendig informasjon.

En deduktiv tilnærming til data ble et naturlig utgangspunkt, da jeg som undersøker selv er en del av det systemet som analyseres. Studiet i samfunnssikkerhet har gitt meg teoretiske perspektiv som i møte med systemet rundt voldsutsatte kvinner inspirerte denne analysen. Mine perspektiver er et utgangspunkt som gir retning til både metoder, begreper og teorier jeg tar i bruk (Wadel 1991). Slik hadde jeg en del forkunnskap om teorien jeg ønsket å påføre en empiri som jeg også hadde en viss kjennskap til.

Denne oppgaven er en intensiv casestudie av det systemet som iverksettes rundt voldsutsatte kvinner i Stavanger. Et intensivt design innebærer en analyse som går i dybden på noen få enheter (Jacobsen 2005). Å gå i dybden på et fenomen gir en mulighet til å få frem nyanser og

detaljer, samt å få et helhetlig bilde av enhetene som studeres i den konteksten enheten inngår i (Jacobsen 2005). Det kan imidlertid frembringe mye detaljert empiri som gjør analysearbeidet krevende (ibid.). En casestudie er kjennetegnet med at det er få undersøkelsesenheter (Jacobsen 2005). Det er ikke en enkelt, klar definisjon på hva som utgjør en casestudie (Andersen 1997). Yin (1994) identifiserer to typer casestudier: ”holistiske” (med en analyseenhet) og ”embedded” (flere analyseenheter). Casestudier kan avgrenses i både rom og tid, og enhetene kan være individuelle eller kollektive (Jacobsen 2005). Ved bruk av kollektive enheter kan casestudien være på et høyere nivå, bestående av flere absolutte enheter (ibid.). Det som for Yin kjennetegner casestudier i forhold til andre vitenskapelige studier er ikke antall enheter, men at de studerer ”a) a contemporary phenomenon in its real life-context, especially when b) the boundaries between phenomenon and context are not clearly defined” (sitert i Anderson 1997:17).

Selve objektet som analyseres i denne oppgaven er *systemet* rundt voldsutsatte kvinner, avgrenset i rom til å gjelde Stavanger. Felles for alle mine informanter er at de har kontor i Stavanger, noen har tilbud på tvers av kommuner⁴, og noen i hele Rogaland Fylke⁵. Selve undersøkelsesenheten er dette systemet satt sammen av ulike aktører. Caset her er da den *kollektive enheten*, bestående av ulike organisasjoner. Verdien av et intensivt design er i denne sammenhengen å ikke løsrive informasjonen samlet om disse organisasjonene fra den konteksten de opererer i. Jeg har valgt å gå i dybden på de mest sentrale aktørene som konstituerer systemet rundt voldsutsatte kvinner for å identifisere de enkelte tiltak og kartlegge hvordan de opererer i sammenheng med hverandre. Ved å forstå sammenhengene mellom instansene er det lettere å få et inntrykk av kvaliteten på håndteringen. Dette er fordi kvinnene som benytter seg av hjelpeapparatet ofte har behov for flere typer tiltak i ulike faser av krisen.

3.2 Innsamling av data

Metodene som er brukt for å samle inn data er personlige dybdeintervju og litteratursøk. Det som er med på å danne bakteppe for analysen er også deltakende observasjon, da jeg har erfaring fra arbeid med voldsutsatte kvinner på Krisesenteret i Stavanger og uformelle samtaler med kolleger.

---

⁴ Interkommunale tilbud er Legevakten, Krisesenteret, Barnevernsvakta og Familievernkontoret.

⁵ Familievoldskoordinator dekker hele Rogaland Politidistrikt, og behandlingen av voldsutøvere hos Alternativ til Vold er også fylkesdekkende.

3.2.1 Dokumentundersøkelse

I starten av dette prosjektet var dokumentundersøkelse en viktig metode for innsamling av bakgrunnsdata. Årsaken til at jeg benyttet meg av denne metoden var for å finne ut hva annet av undersøkelser og oppfatninger som fantes på feltet (Jacobsen 2005) og var relevant i forhold til min problemstilling. Målet med dokumentundersøkelsen var å danne meg et inntrykk av det arbeidet som eksisterte på feltet. Arbeidet her var en god hjelp i å utforme intervjuguider og danne meg et bilde av omfang og problemer. Dette arbeidet har i så måte bidratt til å utforme min egen problemstilling.

De viktigste kildene for innhenting av litteratur og sekundærdata har vært bibliotekbasen Bibsys ASK, hjemmesidene til Norsk kompetansesenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), regjeringen sine hjemmesider, politidokumenter tilegnet gjennom deres hjemmesider og familievoldskoordinator Kjell Vignes, samt kritesenterstatistikk hentet gjennom Kritesentersekretariatets hjemmesider og daglig leder ved Kritesenteret i Stavanger, Monica Velde Monsen. Stavanger Kommune har også vært behjelpelige i å sende med dokumenter av relevans for min oppgave. Jeg har også benyttet databasen Atekst for å søke i avisartikler, i den hensikt å danne meg et bilde av mediedekningen.

De sekundærdata jeg har benyttet meg mest aktivt av i utformingen av prosjektet, er kritesenterstatistikk og straffesaksstatistikk, samt rapport utformet av Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBIR) om vold i parforhold (Haaland, Clausen et al. 2005), hva angår omfanget av problemet. Ulempen med disse dataene er at de ikke er rådata, men allerede kommentert og tolket statistikk. Jeg har likevel funnet det fruktbart å benytte meg av disse dataene, og har drøftet noe rundt rekkevidden av deres relevans i min drøfting. Det jeg hadde inntrykk av å mangle etter fullført dokumentanalyse var ekstensive undersøkelser, spesielt angående konsekvenser på nasjonal basis.

3.2.2 Intervju

”The task of the interviewer is to make it possible for the person being interviewed to bring the interviewer into his or her world” (Patton 1990:279)

Gjennom mitt arbeid på Kritesenteret i Stavanger har jeg hatt flere møter med kvinner utsatt for voldelige partnere (se punkt 3.3). Jeg har også hatt en rekke samtaler med mine kolleger,

hvorav mange av dem har jobbet med vold i nære relasjoner i flere tiår. Det som har vært mitt inntrykk gjennom denne erfaringen, er at dette er en verden som er ”lukket” for de aller fleste av oss. Mennesker som ikke opplever vold i nære relasjoner eller støter på problematikken i sitt daglige arbeid, har ikke en forutsetning for å vite noe om omfanget eller alvorligheten av problemet. Den viktigste datainnsamlingen for oppgavens problemstilling, er den jeg får samlet inn av dem som møter problemet i sitt dagligverk. For å viderebringe den kompetansen og kunnskapen som finnes i hjelpeapparatet, ønsket jeg å foreta dybdeintervju med representanter for de ulike instansene. I tillegg til de mer omfattende intervjuene, har kortere intervju funnet sted med andre som arbeider i systemet.

Et forskningsintervju kan ses på som en profesjonell samtale som bygger på dagliglivets samtale, hvor det ”*konstrueres kunnskap i samspill eller interaksjon mellom intervjueren og den intervjuede*” (Kvale, Brinkmann et al. 2009:22). Intervju kan inneha ulike grader av strukturering (Jacobsen 2005). Det rene, kvalitative intervjuet blir ofte kalt *ustrukturert*. Et ustrukturert intervju er en samtale uten noen form for begrensninger eller styring fra intervjuerens side (ibid.). Motstykket til det ustrukturerte intervjuet er det strukturerte, hvor det er faste svaralternativer i en fast rekkefølge, som ved en spørreskjemaundersøkelse (ibid.). Det finnes også ulike mellomposisjoner til disse intervjuformene. Kvale (2009) presenterer det han kaller ”semi-strukturert livsverdenintervju”, som benyttes når temaer fra dagliglivet skal forstås ut i fra intervjupersonens egne perspektiver. Det innehar en middels grad av strukturering og utføres etter en intervjuguide med bestemte temaet og forslag til spørsmål (Kvale, Brinkmann et al. 2009). En slik temaoversikt benyttes for å sikre at en kommer inn på de temaen man ønsker å belyse (Jacobsen 2005).

I utarbeidelsen av intervjuguiden valgte jeg først en semi-strukturert del, for å sikre at jeg fikk all den informasjonen jeg ville ha for å kunne besvare min problemstilling. En slik prestrukturering av intervjuet hjelper også for å unngå at data som samles blir altfor kompleks og vanskeligjør analyse (Jacobsen 2005). Dessuten vil en prestrukturering av hvilke data jeg ønsker å samle inn gjøre det klarere hva mine antakelser og ”før-dommer” er før innhenting av data (ibid.). Jeg valgte imidlertid ikke å låse spørsmålene i faste svaralternativer, men åpne for ulike svar fra mine informanter. Ønsket var fra min side å gi datainnsamlingen en større validitet ved ikke å gi informantene svaralternativer basert på mine forhåndsoppfattelser. I tillegg valgte jeg å ha en mer åpen del i slutten av hvert dybdeintervju, hvor intervjuene fortonet seg mer som en samtale rundt undersøkelsens problemstilling. Denne samtalen er mer nærliggende det ustrukturerte, kvalitative intervjuet. Ved første intervju ble dette en naturlig

avslutning på intervjuet, noe jeg opplevde som svært fruktbart og søkte å oppnå dette også med mine andre informanter. Det gjorde det også mulig å åpne opp undersøkelsen mer for annen relevant informasjon som mine informanter ønsket å formidle.

Utvelgelse av informanter er ofte basert på deres relevans i forhold til fenomenet som skal studeres og formålet med undersøkelsen (Kvale, Brinkmann et al. 2009). Utvalget bør være styrt av hvilken informasjon vi ønsker å få (Jacobsen 2005). Utvalg av informanter ble i første omgang tatt på bakgrunn av min eksisterende kunnskap om instanser innenfor systemet som analyseres. Jeg brukte da denne bakgrunnskunnskapen om systemet til å identifisere de instansene som jeg anså som de aller viktigste i arbeid med vold i nære relasjoner, også støttet av daglig leder på krisesenteret som har kjennskap til feltet: Krisesenteret, Politi og Alternativ til vold. Da jeg er interessert i å kartlegge og identifisere et system, var det hensiktsmessig for meg å benytte meg av ”snowball sampling” (Rubin and Babbie 2005). Termen refererer til at mine informanter foreslår andre relevante intervjuobjekt. En sentral oppgave var å se på samarbeidet mellom instansene i systemet. Gjennom disse første intervjuene fikk jeg undersøkt hvilke instanser som det ble samarbeidet med og hvilke som var mindre relevante for dem (og hvorfor), og bestemte deretter hvilke andre informanter som kunne gi viktig og utfyllende informasjon. Basert på informasjon fra politi, krisesenter og Alternativ til Vold, fant jeg det hensiktsmessig også å inkludere familievernkontor og advokat i min analyse.

I etterkant av disse intervjuene satt jeg igjen med en betydelig mengde data og måtte ta stilling til hvorvidt flere dybdeintervju var ønskelig. Kvale og Brinkmann (2009:129) svarer på spørsmålet om hvor mange intervjupersoner som trengs: *”Intervju så mange personer som det trengs for å finne ut det du trenger å vite”*. Antall intervjupersoner avhenger også av formålet med undersøkelsen (ibid.). På bakgrunn av gjennomførte intervju var mitt inntrykk at jeg hadde det som trengtes for å ha identifisert systemet og de tiltakene som finnes innenfor min avgrensning.

	Informant	Stilling	Instans
Dybdeintervju ”særinstansene”	Monica Velde Monsen	Daglig Leder	Krisesenteret i Stavanger
	Politioverbetjent Kjell Vignes	Familievoldskoordinator	Rogaland Politidistrikt
	Elisabeth Christie Ørke	Psykologspesialist	Alternativ til Vold
	Arnhild Bakken	Psykologspesialist	Familievernkontoret
	Anette Tendenes	Advokat	Advokatkontoret Tendenes og Gjellesvik
Andre informanter	Barnevernsarbeider	Barnevernsarbeider – Ungdom	Barnevernet i Stavanger
	Hilde Sunde Hjelm	Nestleder og fagansvarlig for barn	Krisesenteret i Stavanger
	Krisesenterarbeider		Krisesenteret i Stavanger
	Eli Karin Fosse	Nestleder fagstab levekår	Stavanger Kommune – Oppvekst og levevilkår

Figur 3: Tabelloversikt over informanter, deres stilling og tilhørighet

Monica Velde Monsen er daglig leder ved Krisesenteret i Stavanger. Hun har innehatt denne stillingen ved senteret i 2 år 1. august 2010. Hun har ledet Krisesenteret gjennom store endringer, blant annet ved å sørge for at alle som arbeider ved senteret nå er offentlig ansatte. Hun har også vært den som har vært med i overgangen fra å være en privat stiftelse til å bli en kommunal virksomhet fra 01.01.10.

Politioverbetjent Kjell Vignes har tidligere vært etterforsker og innehar nå stillingen som familievoldskoordinator ved Rogaland Politidistrikt. Denne ble opprettet og trådte i kraft sommeren 2002, og han har hatt denne stillingen hele tiden.

Elisabeth Christie Ørke er psykologspesialist og arbeider som behandler ved Alternativ til Vold i Stavanger. Ørke har vært med i dette prosjektet helt fra det var et forprosjekt i Stavanger Kommune og har voldsutsatte kvinner som sitt hovedfokus.

Arnhild Bakken er psykologspesialist og arbeider som behandler ved Familievernkontoret i Stavanger. Hun har vært tilsatt i denne stillingen siden 1999.

Anette Tendenes er advokat ved advokatkontoret Gjellesvik og Tendenes. Hun jobber hovedsakelig med familier og par som kommer i en krisesituasjon, og gjerne særlig med samlivsbrudd. I og med at Krisesenteret benytter henne og hennes kontor ofte, har hun hovedsakelig kvinner som klienter. Hun har jobbet med familiesaker og samlivsbrudd i 12 år.

Den første henvendelsen ble foretatt per e-post til de ulike instansene, med unntak av Krisesenteret som jeg allerede hadde avklart med daglig leder og min overordnede, Monica Velde Monsen. Mine henvendelser ble nesten uten unntak møtt med entusiasme og positive svar. Unntaket var Legevakten i Stavanger som ikke følte at prosjektet mitt var relevant for dem. Jeg vurderte å ta kontakt med overgrepssentre (DIXI/voldtekstmottaket), men har ekskludert dem fra mine dybdeintervju, da deres målgruppe ikke er hovedsakelig de som lever med vold i nære relasjoner. Det eksisterer heller ikke et utstrakt samarbeid med ”særinstansene” og overgrepsmottak. Tilbakemeldingen fra alle mine øvrige informanter har vært utelukkende positiv. Jeg har opplevd et genuint engasjement for min problemstilling. Alle har formidlet til meg at de synes det er en svært viktig oppgave og de har bidratt med sin tid og arbeid som har overgått alle mine forventinger. Dette har vært til stor verdi for meg og har medført at alle dybdeintervju har vart fra en til to timer og gitt meg store mengder empiri.

Intervjuene er alle utført på kontoret til informantene. De ble alle først orientert om mitt prosjekt og problemstilling, alle syntes det var greit å ta opp intervjuene på diktafon, og alle utenom barnvernsarbeideren hadde ikke noe i mot å bli navngitt i oppgaven. Da anonymisering ikke har så mye for seg når stillingene er lette å identifisere, har jeg unnlatt å anonymisere de som ikke ønsket det.

Ved siden av mine dybdeintervjuer har jeg gjennomført noen litt mindre omfattende intervjuer. Årsaken til dette var i hovedsak å diskutere oppgaven og problemstillingen med andre som er interessert i, og kjenner til, feltet. Jeg har da konferert med kolleger på Krisesenteret og avklart at det vi diskuterer blir brukt i oppgaveøyemed. Informasjon jeg har tilegnet meg gjennom ”feltsamtaler” med kolleger på jobb (se punkt 3.2.3), har jeg referert til som ”krisesenterarbeider”. En annen viktig grunn til at jeg valgte å gjøre dette, er fordi jeg i kraft av min status som krisesenteransatt sitter på inntrykk og informasjon i kraft av det. Der jeg ønsket å benytte meg av erfaringer eller utsagn jeg har hørt, besluttet jeg at den enkleste

måten å benytte meg redelig av dem, var å konsultere med andre ansatte og forklare at det var til bruk i oppgaven.

3.2.3 Deltakende observasjon

I den innledende fasen av dette prosjektet var det ikke min intensjon å ha deltakende observasjon som metode. Men som en del av systemet jeg skal analysere, er jeg allerede ”blant data” (Aase and Fossåskaret 2007). Deltakende observasjon er slik sett en viktig metodedel: Jeg har gjennom prosessen befunnet meg ”i felt”, og mine erfaringer er med på å forme min analyse. Det er derfor viktig å være bevisst på denne delen av metoden. Drøfting av oppgavens problemstilling med kolleger gav meg ofte data i form av deres oppfatning av systemet.

Feltarbeid innebærer at den som forsker ”*oppholder seg blant de folk de vil studere i deres naturlige omgivelser*” (Wadel 1991:9). Dette er en enkel forklaring på feltarbeid som observasjonsmetode. Observasjon dreier seg om å registrere personers atferd, i en kontekst, som oftest på det stedet som er av interesse for problemstillingen (Jacobsen 2005).

Deltakende observasjon betyr at forskeren deltar på lik linje med det de som undersøkes (ibid.). De data som samles gjennom deltakende observasjon, har mange fellestrekk ved det kvalitative, ustrukturerte intervjuet. Den samtaleformen som skjer i felt, beskriver Wadel som en samtale hvor en ”forteller” like mye som en ”spør” (Wadel 1991:47), og er således mye som en dagligdags samtale hvor kunnskap blir konstruert i denne interaksjonen (Kvale, Brinkmann et al. 2009). Feltsamtaler er ikke avtalte intervjuer hvor forskeren kan få svar på spørsmål vedkommende ikke har stilt (Aase and Fossåskaret 2007). Mange av disse samtaler er ikke direkte rettet mot oppgaven eller problemstillingen min, men en avslappet samtale preget av ”utenomstakk”, som Wadel (1991:53) kaller det. Som Wadel (ibid.) også erfarte, kan mye av dette ”utenomstakket” gi viktige data.

De ”dagligdagse” samtaler på krisesenteret er feltsamtaler, i den forstand at samtaler ikke er avtalte, gjerne ikke dreier seg om problemstillingen min direkte og er det Wadel kaller utenomstakk. Det jeg aktivt har brukt av disse samtaler er nevnt under 3.2.2: Intervju. Den siste delen av mine dybdeintervju er også preget av å være en feltsamtale. Dette fordi samtalen er en uformell utveksling av informasjon hvor kunnskap dannes ut i fra denne interaksjonen. Det er også likt en feltsamtale da jeg som forsker får åpnet opp for å få svar på de spørsmål jeg ikke har stilt.

Å drive feltarbeid i egen kultur medfører en rekke utfordringer, som også tas opp i neste kapittel under "forutinntatthet". En spesiell utfordring som tas opp her, er å evne å se det opplagte i vår egen kultur. Wadel beskriver det første steget i å oppdage det opplagte i vår egen kultur, som å se på oss selv som litt "rare" (Wadel 1991:19). Denne erkjennelsen har vært veldig viktig i denne prosessen. Mine erfaringer i arbeidslivet⁶ har gitt meg en innsikt i grupper og fenomen i samfunnet som mennesker uten den erfaringen ikke tar som selvfølgelig kunnskap. Det har vært veldig nyttig å konferere med andre som ikke har den samme erfaringen som meg, for å oppdage hvilke ting jeg tar som en selvfølge. Ved å bli gjort oppmerksom på hvilke fakta andre ikke har kjennskap til, er det lett å "lure på hvilken verden andre lever i". Det viktige da er å snu denne tanken til "hvilken verden lever jeg i"?

Det har vært viktig for meg å være bevisst på at empirien som brukes i denne oppgaven er basert på intervjuer, informasjon som er innhentet der informanten er klar over at det brukes i en avhandling. Der jeg har husket informasjon jeg har fått i annen kontekst, som for eksempel fortrolig samtale mellom kolleger, har jeg oppsøkt vedkommende og spurt om det er mulig for meg å referere til den i min oppgave.

3.3 Forutinntatthet: Status og roller

Gjennom skriveprosessen har det vært en del roller som jeg har måttet være bevisst på. Jeg har siden august 2009 hatt en nattevaksstilling på Krisesenteret i Stavanger. Gjennom min jobb der har jeg oppnådd en økt forståelse for problemet med vold i nære relasjoner, samt truffet mange voldsutsatte kvinner og deres barn. Det har selvsagt påvirket meg og gjør meg til en annen person enn jeg hadde vært dersom jeg ikke hadde hatt denne erfaringen.

Summen av alle rettigheter og plikter som knytter seg til en person i en bestemt situasjon blir gjerne kalt en "rolle" (Fossåskaret 1997). Egenskaper ved personen i denne bestemte rollen, blir gjerne kalt en "status". En person er en sammensatt enhet, bestående av det vi kan kalle "stater" (Wadel and Wadel 2007). Ralph Linton (1936) er den som blir tilegnet mye av æren for å ha kommet opp med dette begrepet. Han kaller statusen for en "plass" vi innehar (ibid). Status er altså noe som er "mindre" enn et individ. En rolle er da aktiviseringen av statusen en innehar: den dynamiske utøvelsen av statusen, selve atferden (Wadel and Wadel 2007).

---

⁶ Forfatteren av denne oppgaven har i tillegg til å nå jobbe på Krisesenteret i Stavanger, tidligere jobbet i 3 år som avdelingsbetjent i Stavanger Fengsel.

Å reflektere over rollene jeg har innehatt i løpet av denne prosessen er nødvendig for å få den rette forståelsen av dataene som analyseres (Fossåskaret 1997). Mine rolleforventninger er avhengige av hvilke statuser jeg innehar. Statusen setter grenser for atferden til den som innehar statusen (Aase and Fossåskaret 2007). I dette tilfellet innehar jeg allerede en lokal status (ibid.) av å arbeide i systemet som analyseres. Kunnskap i kraft av å inneha lokale statuser er en subjektiv forforståelse, det er derfor viktig å reflektere over hvordan denne forforståelsen styrer de empiriske funn (ibid.). Aase og Fossåskaret (ibid.) legger også vekt på at forskeren må være bevisst hvilken status som er aktivisert i en bestemt situasjon.

Gjennom denne prosessen har jeg hatt to viktige statuser: masterstudenten og krisesenterarbeideren. Dette fordi jeg har avklart disse statusene overfor mine informanter ved første henvendelse. Det kan tenkes at min status som krisesenterarbeider har hatt en positiv effekt i forhold til adgang til mine informanter. Ved selv å inneha en status innefor systemet kan det tenkes å ha en positiv effekt på adgangen til de andre arenaene som inkluderes.

På mange måter er mine statuser ”uproblematisk”, fordi de ikke er noe jeg må ”opparbeide” meg i forhold til mine informanter, men noe de aksepterer og som ikke motstrider hverandre. Den første, mer strukturerte hoveddelen av intervjuene, var mest preget av min ”masterstudentrolle”, hvor jeg stilte spørsmål og mine informanter responderte. Den siste, mer samtalepregede delen av intervjuet, var mer preget av min status som krisesenterarbeider. Det var da en samtale mellom mennesker ”i samme system” og mer uformell erfaringsdeling. I denne situasjonen kan det tenkes at min status som krisesenterarbeider har kunnet gi meg adgang til informasjon som ville vært vanskelig å nå ”fra utsiden”.

Wadel (1991) formidler at vi ikke bør insistere på å være utelukkende forsker, da det kan hindre adgang. Jeg opplevde gjennom min samhandling med informantene en positiv tilbakemelding på at jeg arbeidet på Krisesenteret. Det at jeg allerede hadde litt kunnskap om feltet og systemet var også med på å styrke ”relevanskravet”. Det er nødvendig å ha en bakgrunnskunnskap om emnet for å kunne stille relevante spørsmål (Kvale, Brinkmann et al. 2009). Jeg hadde større mulighet til å prestrukturere intervju og utarbeidet i første omgang intervjuguiden på empirisk grunnlag. Utdfordringen min er å få tak i virkeligheten slik mine informanter opplever den (Fuglestad and Mørkeseth 1997). Det kan da være en fordel å ha noen felles kategorier med mine informanter i analysearbeidet. Det kan også tenkes at mine informanter på grunnlag av min status som krisesenterarbeider gir meg mer fyllestgjørende svar, da vi deler terminologi og erfaring med vold i nære relasjoner.

Den erfaringen jeg innehar vil likevel farge analysearbeidet, da mine før-dommer er en del av hvordan jeg som person oppfatter verden. Det er også av betydning for hvilke ting jeg velger å vektlegge. For eksempel har nok det faktum at krisesenteret i hovedsak har kvinner som beboere, påvirket meg til å fokusere på den volden som rammer kvinner. Men som nevnt vil mennesker være nødt til å foreta en form for avgrensning (Jacobsen 2005), og forskerens forutinntatthet og oppfatninger vil alltid påvirke dette. De eventuelle ulempene ved å forske på egen kultur blir etter min oppfatning oppveid av fordelene. Spesielt på et område som er preget av å være ”skjult” for omverdenen, må en ofte være en del av systemet for å kunne se en relevant problemstilling.

3.4 Reliabilitet og validitet

Oppgavens validitet angår dens gyldighet, hvorvidt den innsamlede data er et mål på det vi søker å måle (intern gyldighet), og hvorvidt funnene er overførbare til en annen kontekst (ekstern gyldighet). (Jacobsen 2005; Thagaard 2009). Den interne gyldigheten kan noe forenklet beskrives ved å bevise at funnene våre er ”riktige” (Jacobsen 2005). I samfunnsvitenskapen snakker vi da gjerne om en *intersubjektiv enighet*, da det er metodologisk vanskelig å hevde at noe er en ”sannhet” i samfunnsvitenskapen (ibid.). Intersubjektivitet betyr da at flere er enige om at det er en riktig beskrivelse (ibid.).

Intensive, personlige intervju med relevante instanser skal styrke oppgavens validitet, at det er dette systemet som kartlegges. Informantene mine er alle ”førstehåndskilder” (Jacobsen 2005) i sine respektive organisasjoner. Dette betyr at de er i direkte kontakt med feltet og har derfor god kjennskap til fenomenet. Mange funn er også styrket gjennom at flere av mine informanter beskriver samme ”arbeidshverdag”.

Informantene har også bidratt til å validere mine antakelser og avgrensninger. Ved å presentere begrunnelser for dem i presentasjonen av oppgaven forut for intervjuet, finner forskeren om dette er i overensstemmelse med deres virkelighetsoppfatning. Dette kalles i metodelitteraturen ”gyldighet ved første blick” (Jacobsen 2005) eller ”face validity” (Patton 1990).

Det må drøftes hvorvidt absolutt alle relevante instanser er blitt inkludert i min analyse. Jeg har ikke fått tilgang på helsesiden av hjelpeapparatet, da legevakten ikke ville inkluderes i undersøkelsen. Dette samsvarer likevel med Velde Monsens (2010) beskrivelse av at de ”sliter” med legene. Krisesenteret opplever at legene ikke er flinke til å ta problemet med vold

i nære relasjoner på alvor og at de ikke er gode nok til å avdekke vold (ibid.). Problemet med ikke å inkludere helsesiden får imidlertid få følger for denne oppgaven. Helsesiden av hjelpeapparatet inngår ikke i systemet på samme måte som de andre instansene, det er ingen av mine informanter som har nevnt dem som sentrale samarbeidspartnere.

Som nevnt under 3.2.2: Intervju, er intervjuguiden lagt opp til både å stimulere intervjuobjektet gjennom et semi-strukturert intervju, og lagt opp til en ustrukturert ”feltsamtale” mot slutten. Data som kommer uoppfordret fra en informant kan sies å ha størst validitet, da den ikke er et resultat av stimuli fra intervjueren (Jacobsen 2005). Dette bidrar også til å styrke oppgavens indre validitet ved å åpne for data som ikke er et produkt av intervjuerens forutinntatthet.

Opgavens eksterne gyldighet dreier seg om hvorvidt funnene mine kan generaliseres (Jacobsen 2005). Et intensivt casestudie har stor betydning for blant annet generaliserbarhet. Jeg har begrunnet mitt designvalg med blant annet at det skal måle fenomenet (eller systemet) i den konteksten det opererer, ved å gå i dybden. Motstykket til dette er at ved å se et system i en spesifikk kontekst, sier funnene noe om kun denne konteksten. Funnene kan da hevdes, i beste fall, å være begrenset generaliserbare, hvis i det hele tatt.

Yin fremhever at generalisering av casestudier ikke trenger å være av en statistisk art, men kan hvile på *analytisk* eller *teoretisk* representativitet (i Andersen 1997). Mine funn vil ikke være statistisk generaliserbare (fra utvalg til populasjon) og det kan ikke hevdes at det er funnet en ”sannhet” utenfor den konteksten enheten er studert i. Funnene mine er relevante for Stavanger. Det kan likevel være snakk om en *teoretisk generaliserbarhet*, som er styrken til kvalitative forskningsopplegg (Andersen 1997; Jacobsen 2005). De aktørene som finnes i Stavanger kommune er også i andre kommuner, om enn ikke i alle kommuner og av samme størrelse. I tillegg er lover, regler og nasjonalt rammeverk det samme i andre deler av landet. Dette kan begge deler være indikasjoner på en overføringsverdi til andre kontekster.

Det er etter min kjennskap ikke gjort en lignende studie for å kartlegge et slikt system og benytte det teoretiske perspektivet fra samfunnssikkerhet. På denne måten er denne studien å betrakte som en pilotstudie. Et videre skritt i denne forskningen kan være å benytte en komparativ metode på de funnene som er interessante i min enkeltcase, for å teste relevansen i en annen kontekst.

Hvorvidt funnene i denne oppgaven er reliable, går på hvor pålitelige det er. Reliabilitet går først og fremst på hvorvidt det er trekk ved undersøkelsen som har påvirket resultatene (Jacobsen 2005). Denne effekten kaller blant annet Jacobsen (ibid.) for ”undersøkelseeffekt”, og kan ha en effekt i både intervjuer og deltakende observasjon: Intervjuereffekt og observatøreffekt.

Hva angår min deltakende observasjon, vil nok observatøreffekten være minimal. Dette begrunnes med at mine kolleger vet jeg ”jobber med en masteroppgave”, men jeg har ikke deltatt i ”uttalt” deltakende observasjon, det er en metode som har blitt en naturlig del av bakteppet for analysen av oppgaven. Da jeg hører til i denne statusen og i denne konteksten uavhengig av undersøkelsen, antas observatøreffekten å være minimal. Som Wadel (1991) påpeker, vil den potensielle observatøreffekten også bli mindre og mindre dersom en deltar i de samme situasjonene flere ganger.

Intervjuer og samtaler generelt påvirkes av partene som deltar (Jacobsen 2005). Det vil derfor alltid være en intervjuereffekt. Denne kan være mindre ved mer anonyme intervjuformer (som telefonintervju), men fordelene med personlige ansikt-til-ansikt intervju anser jeg som å veie opp for ulempene. Det kan virke som personer har lettere for å snakke om følsomme tema ansikt til ansikt (Jacobsen 2005), noe som er relevant innen dette feltet. Dette er også lettere å oppnå et fortrolig klima (ibid.), noe som er svært viktig i intensive intervjuer med sensitive tema. Intervjueffekten anses å være mindre på det grunnlag at informantene har lang erfaring innenfor feltet. Det er vanskelig å se at informantene skulle bli nevneverdig påvirket av mitt nærvær. Det er mulig at min status som del av systemet også kan bidra til å minimere denne effekten av at det er en ”forsker” som sitter der. Jeg fikk inntrykk av at informantene opplevde intervjusituasjonen som behagelig. De var alle klar over hva informasjonen skulle benyttes (og ikke benyttes) til, og hadde ikke behov for å bli anonymisert. Videre ble det avtalt at direkte sitater skulle avklares før publisering. Konteksteffekten bør også nevnes i denne sammenheng. Alle intervju er foretatt på kontoret til informanten, altså en naturlig kontekst. Dette er en fordel fordi det har blitt vist at mennesker kan skifte atferd i kunstige eller nye omgivelser (Silverman i Jacobsen 2005). Ulempen kan være forstyrrelser som naturlige kontekster kan bære preg av, spesielt i de tilfellene hvor intervjuene ble tatt i kontortid. Dette har imidlertid ikke vært et stort problem i gjennomførelsen, og jeg har dermed ingen grunn til å anta at konteksteffekten skal ha en stor innvirkning.

3.5 Ethiske refleksjoner

Det etiske aspektet av undersøkelsen dreier seg i denne sammenheng i hovedsak om forholdet mellom den som undersøker og den som undersøkes. Grunnlaget for denne forskningsetikken i Norge er fundert på tre grunnleggende krav: informert samtykke, krav på privatliv og krav på å bli korrekt gjengitt (Jacobsen 2005).

Informert samtykke har flere hovedkomponenter. Den som undersøkes må være i stand til å delta frivillig ved å bestemme hvorvidt de skal delta i undersøkelsen (Jacobsen 2005). Dette kravet er ganske uproblematisk oppfylt når det gjelder mine informanter. At undersøkelsen skal være frivillig kan være vanskeligere, siden det kan oppstå et press for å delta i undersøkelsen. (ibid.). I dette tilfellet kan det ikke utelukkes at alle mine informanter synes det er en viktig oppgave, kan føre til en form for press. Den genuine interessen til informantene mine peker likevel ikke i den retning. Dessuten var første henvendelse til alle på e-post, som kan oppfattes som en mer ”ufarlig” og anonym form for kommunikasjon.

Informantene skal også ha full informasjon om hvordan den innsamlede data skal anvendes (Jacobsen 2005). Gjennom hele undersøkelsen har mine hensikter vært klargjort overfor mine informanter, som opplyser at de har forstått informasjonen. Selv om vold i nære relasjoner i seg selv kan være sensitive tema, er intervjuene utformet til å gjelde informantenes arbeid og ikke privatliv. Alle mine informanter opplyste at de ikke trengte å bli anonymisert. Ingen persondata er lagret systematisk og informasjon innsamlet skal kun benyttes til dette formål.

All analyse av data vil innebære en reduksjon av detaljer (Jacobsen 2005). Dataene som er presentert i denne oppgaven er fremstilt så fullstendig som mulig for å forstå sammenhengen og resultatene som er nådd. Sitatsjekk er avtalt og gjennomført med alle mine informanter.

4.0 EMPIRI

I det følgende kapittel vil funnene av min analyse presenteres. For å danne bakteppe for analysen, presenteres først de ulike instansene som til sammen utgjør systemet rundt voldsutsatte kvinner, med mest fokus på det jeg har definert som ”særinstanser”.

Deretter vil vold i nære relasjoner som samfunnsproblem presenteres: Omfanget, konsekvensene og risikoen. Funnene her er basert på erfaringene til mine informanter og annen relevant forskning.

Da et samfunnsproblem er et problem som fordrer en form for handling, vil jeg til slutt presentere hvordan de ulike instansene jobber i forhold til det som er den *kollektive krisen*.

4.1 Systemet

NASJONALT	Justisdepartementet	- NOU 2003:31, retten til et liv uten vold
	Barne-, Likestillings og Inkluderingsdepartementet	- Handlingsplan mot vold i nære relasjoner: ”Vendepunkt”
	Helse- og omsorgsdepartementet	
REGIONALT	Helse Vest	Handlingsplanmal
	NKVTS	
	RVTS	
	BUFETAT: Barnevern og Familievern	
	<u>Politidistrikt</u>	Familievoldskoordinatorer
LOKALT	Politi	
	<i>Kommune</i>	
	<i>Krisesentre</i>	
	<i>Alternativ Til Vold</i>	
	<i>Advokater</i>	
	<i>Familievernkontor</i>	
ANDRE	Barnevernsvakter	
	Albertine	
	Overgrepssentre	
	Akuttmottaket	
	Livskrisehjelpen	
	Psykiatritjenesten	
	Psykiatrisk ungdomsteam	
	Pårørendesentreret	
	Rogaland A-Senter	

Figur 4: Tabellovesikt over relevante instanser i hjelpeapparatet

Denne tabellen viser en oversikt over de mest relevante instansene innenfor vold i nære relasjoner. Instansene som er fokuset i min analyse, er på det lokale nivå. De rammebetingelsene som ligger til grunn for arbeidet lokalt, er utarbeidet nasjonalt. Jeg har i oversikten delt inn ”regjeringen” i de tre mest relevante departementene, som er Justis- og politidepartementet, Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet og Helse-, og omsorgsdepartementet. Av relevante publikasjoner er det i hovedsak samarbeidsprosjekt mellom ulike departement. De mest sentrale er nok Justis- og politidepartementet, samt Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet, som begge har ”vold i nære relasjoner” som eget tema på sine respektive hjemmesider⁷.

Som tidligere nevnt har vold i nære relasjoner vært et stort satsningsområde for den sittende regjeringen. Dette går blant annet frem av Soria Moria-erklæringen, hvor regjeringen forplikter seg til å styrke innsatsen på dette området (Justis- og politidepartementet 2008). Hoveddokumentene som omhandler denne satsningen, er en norsk offentlig utredning fra 2003: ”Retten til et liv uten vold”, samt regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner: ”Vendepunkt” (Kapoor 2003; Justis- og politidepartementet 2008). Denne innsatsen kan ses på som en videreføring av regjeringens første nasjonale handlingsplan mot vold mot kvinner, gitt ut i 2004 av den daværende Bondevik-regjeringen⁸. Den første handlingsplanen om vold mot kvinner ble publisert i 2000⁹.

Av andre relevante aktører på nasjonalt nivå har vi Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress (NKVTS). NKVTS utvikler og sprer kunnskap på feltet sitt, ble etablert i 2004 og er et datterselskap av UNIRAND, som igjen er heleid av Universitetet i Oslo. Regionalt ressurscenter om vold og traumatisk stress (RVTS) er en av NKVTS sine samarbeidspartnere, og det finnes 5 kontorer i Norge som dekker hele landet (Regionalt ressurscenter om vold traumatisk stress og selvmordsforebygging). De driver mye med tverretattlig undervisning og veiledning, og et av hovedområdene er vold og seksuelle overgrep. Barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat) er også nevnt som en regional aktør. Bufetat er underordnet Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, og består av 5 regionskontor (Bufetat² 2009). Bufetat har ansvar for familievernkantorene i Norge, i tillegg til blant annet barnevern og andre barne- og ungdomsinstitusjoner (ibid.).

---

⁷ www.regjeringen.no

⁸ Finnes elektronisk på http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/planer/2004/vold-i-nare-relasjoner.html?id=276936

⁹ Se <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/otprp/20002001/otprp-nr-4-2000-2001-/7/12.html?id=162296>

Instansene listet under ”lokalt” er de som kan sies å jobbe direkte i feltet, i tråd med planer og retningslinjer gitt på høyere nivå. Politiet kan på mange måter havne både inn under lokalt og på høyere nivå, da det innad i politiet arbeides både med planer og direkte i felt, avhengig av hvor i politistyrken, i politidistriktet eller politistasjoner/lensmannskontorer.

Da oppgaven er begrenset til kvinner, og ikke barn, er barnevernet ikke listet som relevant instans. Det er derimot Barnevernsvakten. Barnevernvaktene har akuttberedskap på kveldstid og i helger. Det er ikke lovpålagt å ha barnevernstjeneste utenom vanlig arbeidstid, da det er opp til hver kommune om de ønsker å ha dette tilbudet. I Stavanger finnes en barnevernsvakt tilknyttet politistasjonen. Denne blir administrert av Stavanger kommune, og betjener i tillegg Sola, Randaberg, Rennesøy og Kvitsøy kommune gjennom et interkommunalt samarbeid. Barnevernsvakten er tatt med i listen på grunn av sin rolle på familievoldsåsted og i avdekking av vold, samt graden av samarbeid med de andre instansene lokalt.

Aktører listet under ”andre”, er de som i ulik grad arbeider med voldsutsatte kvinner, men er ikke beskrevet videre i detalj av ulike grunner. Albertine arbeider først og fremst for prostituerte kvinner og er derfor til tider i kontakt med voldsutsatte kvinner og har et godt samarbeid med Krisesenteret. Akuttmottaket på Universitetssykehuset i Stavanger og legevakten (og inn under der Livskrisehjelpen og voldtekstmottaket) er en del av det generelle hjelpeapparatet som er i kontakt med voldsutsatte kvinner, selv om de ikke er spesifikt rettet inn mot vold i nære relasjoner. Dixi Ressurssenter har målgruppen personer utsatt for voldtekt/overgrep. Dersom voldsproblematikken er rusrelatert, kan Rogaland A-senter være sentrale, da de er et poliklinisk tilbud til rusmisbrukere og deres familier.

I det følgende kommer en nærmere beskrivelse av ”særinstansene”, basert på dybdeintervjuer med representanter fra instansene og relevant litteratur.

4.1.1 Rogaland Politidistrikt

Kjell Vignes har siden sommeren 2002 arbeidet som familievoldskoordinator ved Rogaland Politidistrikt. Denne stillingen ble opprettet og tredd i kraft ved alle politidistrikt denne sommeren (Vignes 2010).

Opprettelse av en familievoldskoordinatorstilling var en konsekvens av politisk press for å fokusere mer ressurser på familievold. Et viktig mål med dette tiltaket er å øke statusen på slike saker. Det at alle politidistrikt er pålagt å ha en fulltids familievoldskoordinator er ett av

50 punkt regjeringen lanserte i ”Vendepunkt”. (Justis- og politidepartementet 2008:8). Under punktet som omhandler denne stillingen, er målsetningen formulert som: *”å sikre at ofre for vold i nære relasjoner møtes med respekt, kunnskap og forståelse når de henvender seg til politiet, samt å sikre god kvalitet på etterforskning og påtalevedtak”*.

Vignes (2010) medgir at den første perioden i denne stillingen følte han at en var veldig ”i støpeskjeen”. Alle familievoldskoordinatorerne hadde et introduksjonskurs hvor det ble lagt en del føringer, men hvordan den enkelte formet sin egen hverdag var nok ganske forskjellig (ibid.). Vignes ser hovedmålet med stillingen sin som et tiltak for å redusere den faktiske volden, noe han sier man ikke gjør alene. Som familievoldskordinator blir en sittende som en pådriver mot mange, både internt i politiet og eksternt mot samarbeidspartnere (ibid.).

Det har gått noen år før stillingen har blitt løftet opp til en fulltidsstilling med egne team, som forespeilt i ”Vendepunkt” (Justis- og politidepartementet 2008). Storberget har i media og på regjeringens hjemmesider¹⁰ lenge hevdet at ”jobben er gjort”, hva angår opprettelsen av fulltids familievoldskordinatorstillinger i alle 27 politidistrikt. Det har likevel ikke alltid vært tilfelle. Årsaken er i følge Vignes (2010) at politiet har så mange oppgaver. Rogaland Politidistrikt er et stort distrikt i både geografi og innbyggertall, og han har av den grunn ikke kapasitet til å gjøre så mye annet. Slik sett er han glad at han har blitt ”skjermet” fra å bli pålagt andre arbeidsoppgaver. Men han medgir at mange har slitt med både statusen og det å få lov til å bruke all sin tid på området (ibid).

Som Vignes også påpeker, har media spilt en stor rolle i å holde fokus på dette området. TV2 hadde sine egne undersøkelser i oppkjøringen til valget i 2009 hvor de fant at av familievoldskoordinatorerne i 27 politidistrikt, var det rundt halvparten som ble satt til andre arbeidsoppgaver, som etterforskning av andre saker og vaktjeneste (Øyhovden og Bentzrud 10.09.2009). Noen familievoldskordinatorer jobbet ikke mer enn 30 prosent av tida si på familievoldssaker, og en av dem hadde av den grunn sagt opp i frustrasjon (ibid.). En av familievoldskoordinatorerne TV2 har snakket med opplyser at det er mye slik frustrasjon i landet (ibid.). Samme person sier at det er enkelte politiledere som ikke tar oppgaven mot familievold alvorlig nok. Vignes (2010) mener i dag at familievoldskordinatorer i Norge jobber i *bortimot* 100 prosent stillinger, men det har vært en prosess. Han påpeker viktigheten

---

¹⁰ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/tema/kriminalitetsbekjempelse/vold-i-nare-relasjoner.html?id=447110>

av å ha ledelsen i ryggen hva angår forståelse og drahjelp for å få gjort en god jobb, noe han opplever å få fra Justisdepartementet (ibid.).

4.1.2 Krisesenteret i Stavanger

Krisesentrene i landet ble etablert i kjølvannet av likestillingskampen i slutten av 70-tallet (Norsk Krisesenterforbund 2010). Etableringen av disse sentrene var et ledd i kampen å få satt volden som rammer kvinner på dagsorden og at den skulle bli anerkjent som et samfunnsproblem (ibid.).

Det finnes 50 krisesentre i Norge, og alle er drevet ganske forskjellig. Noen er drevet utelukkende av fast ansatte, som Krisesenteret i Stavanger, mens andre fremdeles er avhengige av frivillige i driften (Jullum Hagen 2004; Velde Monsen 2010).

Krisesenteret i Stavanger, og i landet for øvrig, er et lavterskeltilbud til kvinner, menn og barn utsatt for vold i nære relasjoner (Lov om Kommunale Krisesentertilbud (Krisesenterlova) av 19. juni 2009 nr 44 2009; Krisesenteret i Stavanger 2010). Tilbudet er døgnåpent, gratis og krever ingen henvisning (Lov om Kommunale Krisesentertilbud (Krisesenterlova) av 19. juni 2009 nr 44 2009; Velde Monsen 2010). Tilbudet består av et midlertidig bosted for dem som trenger beskyttelse og tak over hodet, samt samtaletilbud til dem som måtte ønske det (ibid.). De som benytter seg av botilbudet refereres til som *beboere*, og de som benytter seg kun av samtaletilbudet refereres til som *dagbrukere*. Krisesenteret i Stavanger er driftet av Stavanger Kommune og er basert på en samarbeidsstruktur med omkringliggende kommuner (Velde Monsen 2010). Krisesenteret i Stavanger har eksistert i 30 år, men ble kommunalt først 1. januar 2010.

4.1.3 Alternativ til Vold Stavanger

Alternativ til Vold (ATV) er en privat stiftelse som er driftet av både private givere, fond og det offentlige, herunder både stat og kommune. Sentrene i landet er ulike i størrelse og det er forskjellige behandlingstilbud kontorene kan tilby. ATV består av fagpersonell og psykologer som arbeider med ofre for, så vel som utøverne av, volden (Alternativ til Vold 2006).

Alternativ til Vold ble opprettet i 1987 og skulle da være ”*det første behandlingstilbudet i Europa til menn som har volds- eller aggresjonsproblemer mot samlivspartner*” (Alternativ til Vold 2006). ATV er nå et behandlings- og kompetansesenter på vold, med særlig vekt på vold

i nære relasjoner (Alternativ til Vold 2006; Ørke 2010). Opprinnelig skulle altså senteret fokusere på å behandle voldsutøverne, men har enkelte steder blitt utvidet til å gi voldsutsatte et eget tilbud (ibid.).

Stavanger Kommune bebudet et prosjekt i 2007 som da het ”bistand- og støttesenter for kvinner og barn utsatt for vold i nære relasjoner”. Etter prøveprosjektet var over ble tilbudet lagt ut på anbud, hvor ATV leverte inn et tilbud og fikk det.

Det opprinnelige bistand- og støttesenterets mandat går ut i fra kommunens saksbehandling 24.10.05 om å opprette et slikt ”omsorgssenter”. Man så her at tiltakene som fantes ikke var tilstrekkelige (Ørke 2010). Visjonen til senteret skal være at alle har rett til et liv uten vold, og målgruppen til senteret er fra kommunens side: ” barn som vitner, barn som er utsatt og kvinner som offer for vold i nære relasjoner”. (ibid.). ATV gir psykologbistand, er et lavterskeltilbud med tanke på den akutte fasen, og den påfølgende bistand-, støtte- og behandlingsarbeidet (ibid.). Med den ”akutte fasen” menes her ikke der det er pågående vold. Ørke trekker frem setningen i kommunedokumentet som er den mest konkrete med tanke på ATV's mandat: ”Et lavterskeltilbud som kan gi råd, veiledning, oppfølging etter den akutte fasen”. Er det så akutt at det må inn beskyttelsestiltak, er det politi eller Krisesenter som må inn i bildet.

Alternativ til Vold har altså ingen egne midler, de finansieres av oppdragsgivere og dette er ulikt organisert mellom ulike kontor (Alternativ til Vold 2006; Ørke 2010). ATV er ikke et landsdekkende tilbud, men kan tilby tjenester til personer som er bosatt i enkelte kommuner¹¹ og i enkelte fylker¹². Når det gjelder Stavangerkontoret har stiftelsen 2 oppdragsgivere: Staten og Kommunen. Stavanger Kommune har gitt ATV et oppdrag å jobbe med dem som opplever vold i familien (Ørke 2010). Og i og med at det er kommunen som stiller med midlene, er dette primært et tilbud til kommunens innbyggere, og vil derfor ikke innbefatte beboere i de omkringliggende kommunene, som Randaberg, Sola, Sandnes og andre (ibid.).

Utøvertilbudet, på den andre siden, er finansiert av staten. Det vil si at det er statlige midler som finansierer ATV med stillinger i det oppdrag å arbeide med utøvere av vold (Ørke 2010). Staten ønsker at dette tilbudet skal være landsdekkende (Justis- og politidepartementet 2008), og Ørke (2010) sier det vil dukke opp flere ATV-senter som følge av dette. Konsekvensen av

---

¹¹ Oslo, Drammen (samt Lier, Øvre Eiker og Nedre Eiker), Asker og Bærum, Kristiansand, Arendal og Stavanger.

¹² Telemark og Vestfold.

denne organiseringen i Stavanger er at utøvertilbudet dekker heler fylket, mens tilbudet til de utsatte begrenses til innenfor kommunegrensa. Det vil si at dersom ATV skal arbeide med kvinner utsatt for vold fra andre kommuner i fylket, må de være der med ”partnerstatus”, altså i kraft av at mannen er der i behandling som voldsutøver.

Ørke (2010) informerer om at ATV er interesserte i å høre med andre kommuner om de er villige til å finansiere en bit slik at også deres innbyggere kan nytte seg av tilbudet, men at dette ikke har kommet på banen enda. Med ekstra finansiering ville kontoret vært i stand til å hjelpe innbyggere i flere kommuner, men nå avviser ATV dersom noen ringer inn direkte, da de ikke har tilbud til dem (ibid.).

4.1.4 Familievernkontoret i Stavanger

Familievern er et tilbud til mennesker med ulike typer relasjons- og samlivsproblemer (Bufetat 2009; Bakken 2010). Tilbudet om Familievern er regulert i egen Lov om familievernkontorer (1997). Familievernkontorene er en del av Bufetat (Barne-, ungdoms-, og familieetaten). Bufetat er igjen direkte underlagt barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet, som en del av både barne- og ungdomsavdelingen og samlivs- og likestillingsavdelingen i departementet (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet 2010).

I Stavanger betyr dette at Bufetat administrerer de mål oppgavene familievernkontoret har gjennom en driftsavtale. De ulike kontorene varierer litt i organisering, men Arnhild Bakken (2010) forsikrer om at innholdet er det samme. Familievernkontoret i Stavanger er innordnet Kirkens Familievern og er en ideell organisasjon, men skal ellers ikke skille seg fra de kontorene i landet som er offentlige (ibid.).

Det finnes 57 familievernkontor i Norge som har sine ulike kommuner de skal betjene. Tre av disse ligger i Rogaland: Stavanger, Egersund og Haugesund. Familievernkontoret i Stavanger betjener ti omkringliggende kommuner (Bakken 2010). Dette er som en hovedregel, Bakken (ibid.) kaller det ”flytende grenser”. Med det mener hun at det er rom for å komme til et annet kontor dersom praktiske hensyn taler for det (ibid.).

Bakken (2010) forklarer Familievernkontorets oppgaver som å hjelpe folk i de vanskelighetene de er i, når de er der, og å være et tilbud for folk flest. Familievernkontoret er lavterskel og gratis, det kreves ingen henvisning og folk kan ta kontakt direkte. I motsetning

til for eksempel Krisesenteret, er det derimot ikke et akutt tilbud. På Familievernkontoret i Stavanger har de en venteliste på 3-4 uker (ibid.).

Familievernkontorene har en rekke nokså ulike oppgaver inn i relasjonsproblematikk. For tiden er det i økende grad foreldresamarbeid de driver med, da relasjoner blir mer kompliserte når den utvidede familien blir mer kompleks, og flere og flere familier får to hjem. (Bakken 2010). Ved siden av parproblematikk er det disse tingene de bruker mest tid på (ibid.). Familievernkontorene er også pålagt å ta seg av mekling ved samlivsbrudd. De fleste terapeuter ved Familievernkontoret er derfor også utdannede og godkjente meklere (ibid.).

Mandat og oppgaver til familievernkontorene er gitt gjennom Lov om Familievernkontor 19. juni 1997 (familievernkontorloven). Av § 1 går det fram at fagfeltet er *familierelaterte problemer*, som jo tyder på at Familievernkontoret har et videre spekter av saker, ikke begrenset til voldsproblematikk. Tilbudet familievernkontorene skal gi er *”behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien”*, i tillegg til nevnte mekling.

Jeg har inkludert familievernkontoret som en ”særinstans” selv om de ikke driver utelukkende med vold. Årsaken til det er blant annet familievernkontorets spesielle stilling som en veletablert institusjon. Familievernkontoret i Stavanger feirer i år 50 års jubileum og har som institusjon vært med på mye av holdningsendringene når det gjelder familievold. Hovedgrunnen til at kontoret er tatt med som fokus, er grad av samarbeid med de andre spesialinstansene.

4.1.5 Juridisk bistand i Stavanger

Advokatrollen er sentral i systemet rundt en voldsutsatt kvinne, spesielt der forholdet anmeldes. Men også der en kvinne velger ikke å anmelde voldsutøveren er det ofte advokat med i bildet. Anette Tendenes jobber som familieadvokat og har som regel saker som omhandler samlivsbrudd. Hun jobber mye med klienter fra Krisesenteret, og den vanlige klient der er en kvinne som er i en samlivsbruddsituasjon fordi hun har vært utsatt for vold. Da kvinnene jevnt over ikke kommer til krisesenter før de har besluttet at de skal ut av forholdet, er det her advokat kommer inn i bildet, og da er selve bistandsadvokatrollen bare en liten del av det (Tendenes 2010).

4.2 Den kollektive krisen

De ulike instansene håndterer de enkelte krisene som blir fanget opp av hjelpeapparatet. Jeg vil i det følgende gjøre rede for omfanget og konsekvensene av det kollektive problemet, som kan sies å ha en påvirkning på ikke bare den enkelte, men samfunnet som helhet.

4.2.1 Omfanget

Som nevnt tidligere, er det begrenset med omfangsundersøkelser på nasjonalt nivå når det gjelder vold i nære relasjoner (Kapoor 2003). Amnesty International Norge lanserte i 2005 en rapport om norske kommuners arbeid mot vold mot kvinner (2005) basert på en rapport av Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBIR) (Haaland, Clausen et al. 2005). NIBIR-rapporten er den første landsdekkende av sitt slag. Regjeringen referer til blant annet denne rapporten når de kommer med uttalelser om omfanget av vold i nære relasjoner. Et eksempel er i handlingsplanen mot vold i nære relasjoner, ”Vendepunkt” (Justis- og politidepartementet 2008), hvor regjeringen henviser til at om lag 9 % av alle kvinner over 15 år i Norge har vært utsatt for grov vold¹³ (potensielt livstruende) av sin partner en eller annen gang i løpet av livet (Haaland, Clausen et al. 2005; Justis- og politidepartementet 2008). NIBIR-rapporten slår fast at vold i parforhold har et betydelig omfang. Mer enn hver fjerde kvinne har opplevd at ektefelle eller samboer minst en gang har anvendt fysisk makt (Haaland, Clausen et al. 2005).

Av annen omfangsstatistikk har jeg sett på Krisesenterstatistikken og politiets straffesaksstatistikk (STRASAK). Som også kommer frem i regjeringens handlingsplan mot vold (Justis- og politidepartementet 2008), vil det å anslå omfanget av volden bety å måtte henvise til ulike statistikker og forskning. Ulike undersøkelser bygger ofte på ulike definisjoner av vold, da det ikke finnes en normativ definisjon på begrepet. Konsekvensen av dette er at de da ikke blir direkte sammenlignbare.

Eksempelvis viser krisesenterstatistikken fra 2009 at 23 prosent av beboerne valgte å anmelde forholdet. I én prosent av tilfellene ble det tatt ut offentlig påtale, mens fire prosent ble anmeldt av ”annen instans” (Velde Monsen 2010). Dette viser at gruppen kvinner som er beboere på krisesenteret i stor grad ikke likner gruppen kvinner som anmelder forholdet, og Krisesenterstatistikken og Straffesaksstatistikken er derfor ikke mye sammenlignbare. De kan

---

¹³ Kategorier som: ”å ta kvelertak på”, ”bruke kniv eller annen form for våpen”, og ”banke hodet ditt mot en gjenstand, mot veggen eller mot gulvet.

derimot med fordel brukes på en utfyllende måte. Årsaken er at statistikkene i stor grad beskriver ulike grupper av voldsutsatte kvinner.

Av anmeldte voldsforbrytelser i 2009 var 2739 i kategorien familievold. Statistikken til politiet viser enn jevn, drastisk økning fra 2006.

Anmeldte familievoldsforbrytelser 2006 – 2009					
	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>Endring % 2008-2009</u>
Familievold i alt	956	1502	2003	2739	36,7
Mishandling med legemskrenkelse	440	836	1337	2012	50,5
Mishandling uten legemskrenkelse	25	67	68	84	23,5
Grov mishandling med legemskrenkelse	20	41	51	46	- 9,8
Grov mishandling uten legemskrenkelse	2	4	1	2	100

Figur 5: Anmeldte familievoldsforbrytelser 2006- 2009. Tatt ut fra STRASAK 2009:15¹⁴

I de kommenterte STRASAK-tallene går politidirektoratet (2010) nærmere inn på kategorien vold i nære relasjoner og ser på tre indikatorer: straffelovens § 219 (populært kalt ”familievoldsparagrafen”, en ny straffebestemmelse som skal innbefatte mishandling i nære relasjoner), antallet aktive mobile voldsalarmer og antallet brudd på besøksforbud.

¹⁴ Året 2005 er ikke tatt med i min tabell da det ikke fantes tall for denne kategorien

Vold i nære relasjoner 2006 – 2009, utvikling i enkelte indikatorer						
	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>Endring %</u> <u>08-09</u>	<u>Endring %</u> <u>06-09</u>
§ 219	487	948	1457	2144	47,2	340,2
Brudd på bes.forb	867	940	1059	1249	17,9	42,6
Mobile voldsalarmer	1307	1370	1636	1803	10,2	37,9

Figur 6: Vold i nære relasjoner 2006 – 2009, utvikling i enkelte indikatorer. Tatt ut fra STRASAK 2009:16

Også tabell 6 viser jevnt over en jevn og stor økning de siste årene etter disse indikatorene. Den mest radikale økningen ser vi i antall anmeldelser etter straffelovens paragraf 219 fra 2006 til i dag. Denne paragrafen ble endret i etterkant av utredningen kalt ”Retten til et lov uten vold” (Kapoor 2003). Deler av paragrafen ble videreført, men anvendelsesområdet ble utvidet (Ot.prp. nr. 22 (2008-2009)). Hensikten var å opprette et eget straffebud som skulle ramme vold i nære relasjoner. Strafferammen ble hevet fra 2 til 3 år. Denne paragrafen skal være det primære straffebudet som skal benyttes i saker som omhandler vold i nære relasjoner (ibid.).

Økningen i bruk av denne paragrafen er dramatisk. Men som politidirektoratet (2010) fastslår, var 2007 det første hele statistikkåret for kategorien. Etter deres erfaring tar det også noen år før anmeldelsesstatistikken knyttet til en ny kategori normaliseres og kan gi en god indikasjon på omfanget (ibid.). Politidirektoratet (2010) hevder at økningen sannsynligvis skyldes at flere går til anmeldelse, og ikke nødvendigvis en reell økning i antallet familievoldssaker, selv om de ikke kan utelukke det. Argumentet for dette er blant annet at antallet kvinner som oppsøker krisesentre er relativt stabilt, samt at voldsmålingene ikke viser en tilsvarende dramatisk økning (ibid.).

Brudd på besøksforbud er for det meste knyttet til vold i nære relasjoner (Politidirektoratet 2010). Her ser vi en økning på 17,9 prosent fra 2008 og på 42,6 prosent fra 2006. Aktive mobile voldsalarmer er en annen indikator på dette feltet, men om lag 10 – 15 prosent av voldsalarmene er knyttet til andre saker enn vold i nære relasjoner (ibid.). Her har økningen vært på 10,2 prosent fra 2008, mens den er på 37,9 prosent fra 2006.

Alle indikatorene viser her en økning, som politidirektoratet mener viser at flere saker blir kjent for politiet og at politiet i større grad benytter seg av virkemidler for å beskytte ofrene (Politidirektoratet 2010).

Familievoldskoordinator Kjell Vignes ved Rogaland politidistrikt har ikke sett en radikal økning siden han ble tilsatt i 2002. Han reagerte på disse tallene da de ble presentert av Stavanger Aftenblads journalist Rein Bore og hun sa økningen hadde vært ”på noen og førti prosent siden 2008” (Vignes 2010). Årsaken til at han reagerte på disse tallene var at det faktisk var en liten nedgang i Rogaland Politidistrikt i 2009, og i og med at dette politidistriktet er såpass stort ville det vært rart om det fravek såpass mye fra landsbasis (ibid.). Totalt sett sier Vignes (2010) at det har vært en svak, men jevn, stigning siden han begynte, selv om det noen år har vært en liten nedgang også. Han ser ingen grunn til at Stavanger skal skille seg noe videre fra resten av landet på dette (ibid.).

Vignes har laget en oversikt over familievoldsdommer i Rogaland Politidistrikt fra 2003.

Antall familievoldsdommer i Rogaland politidistrikt 2003-2010							
	<u>2003</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>
	14	22	44	24	37	37	52
§ 219	-	-	-	1	3	8	17

Figur 7: Anmeldte familievoldsdommer i Rogaland Politidistrikt 2003 - 2010. Kilde: Familievoldskoordinator Kjell Vignes

Det vises en økning her også, som Vignes (2010) på lik linje med Politidirektoratet forklarer med økt bevissthet. Året 2005 skiller seg litt ut, noe Vignes (ibid.) ikke kan forklare.

Det finnes statistikk over krisesentrenes beboere og dagbrukere helt tilbake til 1992. Det er imidlertid de siste syv årene det er gjort et omfattende arbeid med å samle inn og systematisere statistikken. Det som foreligger før 2003 er fylkesvise og landsoversikter over antall kvinner og barn som har vært på sentrene¹⁵.

¹⁵¹⁵ <http://www.krisesenter.com/statistikk/statistikk.html>

Antall beboere på norske krisesentre						
<u>2003</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>
1578	1980	2287	2387	1797	1746	1878

Figur 8: Antall beboere på norske krisesentre, satt sammen fra ulike kommenterte statistikker fra 2003-2009 (Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress 2004; Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress 2005; Statistisk Sentralbyrå 2006; Statistisk Sentralbyrå 2007; Statistisk Sentralbyrå 2008; Sentio Research Norge 2009; Sentio Research Norge 2010)

1878 kvinner var beboere på norske krisesentre i 2009. Dette er en liten økning i forhold til årene før, men ikke sammenlignet med 2005-2006.

Hva angår statistikker og undersøkelser i normalbefolkningen, hevder blant annet voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk ved Politihøgskolen og Universitetet i Oslo sier det må tas i betraktning hva disse fanger opp (Straumsheim Grønli 2003). Mennesker som blir utsatt for vold er ofte en marginalisert gruppe som ikke fanges opp i utvalget til slike undersøkelser. Dette kan bety at mørketallene er desto mer alvorlige.

4.2.2 Konsekvensene

”Det farligste en kvinne kan gjøre, er å gå fra en mann”
 Intervju med advokat Anette Tendenes (2010), Stavanger

Konsekvensene av vold i nære relasjoner er sammensatte og vanskelige å måle. Å bli utsatt for vold har konsekvenser på ulike nivå og av ulik alvorlighetsgrad for individ og samfunn. Det følgende er ikke ment som en uttømmende liste, men en skissering av hva konsekvenser vold i nære relasjoner har for samfunnet. Konsekvensene av samfunnsproblemet er det som gjerne oppfattes som ”uakseptabelt” fra samfunnets side, det er noe med problemet som *truer* et samfunns verdier. Verdier på spill er her listet opp i helse (folkehelseproblem), liv (partnerdrap) og materielle verdier (samfunnsøkonomiske).

- *Vold i nære relasjoner er et folkehelseproblem*

De fleste undersøkelser gjort på feltet, tyder på at den volden som rammer kvinner i sin konsekvens er et stort folkehelseproblem. Menns vold mot kvinner har både fysiske, psykiske og sosiale følger. Kvinner utsatt for fysisk og/eller psykisk vold over tid blir psykisk

nedbrutte, maktesløse og svært mange kan utvikle depresjoner (Eberhard-Gran, Schei et al. 2007). Dette har konsekvenser ovenfor kvinnen selv, eventuelle barn og samfunnet ved hjelpeapparatet.

NIBIR-rapporten, som er den første landsdekkende av sitt slag (Haaland, Clausen et al. 2005), viste at kvinner som rapporterte vold fra partner hadde oftere selvmordstanker, depresjon, angst og posttraumatiske stresssymptomer enn andre kvinner. Skade som følge av partnervold ble oppgitt av 29,5 prosent (ibid.). En rapport fra Folkehelseinstituttet viser også at kvinner som har blitt utsatt for vold gjentatte ganger, hadde tre-fire ganger så høy risiko for kroppslige symptomer og sykdommer som forventet blant kvinner i en normalbefolkning (Eberhard-Gran, Schei et al. 2007).

- *Partnerdrap*

Det vi vet, er at mange kvinner i Norge er blitt drept av sin nåværende eller tidligere partnere. VG avdekket i begynnelsen av 2008 at dette gjaldt 73 kvinner. I dag er tallet enda høyere, Aftenposten opererte i mars i år med minst 84 (Strømdahl 20.3.2010). Dette er den ytterste konsekvensen av vold i nære relasjoner, og man ønsker å finne ut hva som kan være underliggende faktorer til at Norge er på partnerdrapstoppen (Vignes 2010).

Nær halvparten av alle tilfellene av kvinnelige drapsofre, er drept av sine mannlige partnere (Justis- og politidepartementet 2008). De fleste EU-landene rapporterer inn hvem som står bak drap på kvinner til FN-organet United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). Norge har imidlertid ikke levert inn tall på partnerdrap, til tross for at de ligger tilgjengelige på Kripos sine nettsider (Langved 28.6.2010). Kripos' database inneholder per i dag en oversikt over alle drap begått i Norge fra 1990–2009. I de som ligger tilgjengelige på nettsidene deres er det blant annet registrert forholdet mellom den drepte og utøveren¹⁶.

- *Vold i nære relasjoner rammer samfunnet økonomisk*

Konsekvensene av volden rammer også samfunnsøkonomisk. Voldsmålingen foretatt i 2008 ("En uke med vold i nære relasjoner"), avdekket et tall på 1357 henvendelser til

---

¹⁶ <https://www.politi.no/kripos/statistikk/drap/>

hjelpeapparatet i løpet av en uke. I forhold til de tidligere voldsmålingene i 2003 og 2005 viser det et tilnærmet likt trykk (1530 i 2003 og 1354 i 2005). Denne målingen er ikke ment å være generaliserbar og må derfor tolkes med forsiktighet, men den gir indikasjoner på trykket i hjelpeapparatet.

Nevnte NIBIR-rapport (Haaland, Clausen et al. 2005) avdekket at 13,7 prosent av kvinnene som ble skadd av partnervolden hadde oppsøkt legehjelp etter sist voldshendelse. 11,9 prosent mente at de burde ha gjort det. Nesten 40 prosent av kvinnene hadde tatt kontakt med hjelpeapparatet en eller annen gang på grunn av partnerpåført vold (ibid.).

Yrkesaktive kvinner i mishandlingsforhold har dessuten stort sykefravær (Velde Monsen 2010). Volden går som nevnt utover kvinnenes psykiske og fysiske helse. Ved siden av å være ekstra utsatt for langtids sykefravær, har kvinnene en del egenmeldinger og kortere fravær grunnet skader som tydelige blåmerker og lignende skader som holder dem hjemme (Velde Monsen 2010).

Det ble i fjor lansert en kampanje for å få kartlagt de samfunnsøkonomiske konsekvensene av menns vold mot kvinner, et samarbeidsprosjekt mellom blant annet Krisesentersekretariatet og LO: ”Han slår – vi betaler” (se vedlegg). De viser til at en slik kartlegging vil vise hvor mye av statskassen som går til å ”rydde opp” etter menns voldsbruk.

Stavanger Kommune har heller ikke noen mulighet til å spore opp hvor mye vold i nære relasjoner koster dem. Fosse (2010) ved Oppvekst og Levevilkår i kommunen sier kvinnene må benytte seg av det ordinære hjelpeapparatet, og at det er umulig for dem å vite hvor mye av pengene som går til voldsutsatte. Stavanger Kommune eier Krisesenteret som er spesialisert på vold, og gir 2 millioner kroner årlig til Alternativ til Vold for å drive tilbud for voldsutsatte kvinner og barn.

Det er mange årsaker til at det ønskes en slik kartlegging, men hovedtanken bak kampanjen er at det vil føre til en bedre prioritering på feltet da vi vet mer om hvor de største kostnadene er. Kampanjen hevder også at det vil føre til at volden blir mer synlig, da opinionen vil få et inntrykk av omfanget og konsekvensene av volden (Fagforbundet, FO et al. 2009, se vedlegg). Det er etter min kjennskap ikke planlagt en slik kartlegging. Dette var også et av

forslagene i NOU 2003:31, ”Retten til et liv uten vold”. Utvalget estimerte at menns vold mot kvinner årlig koster samfunnet 1 milliard kroner.

4.3 Risikogrupper: Hvem rammes?

Få prospektive studier er blitt utført, og av den grunn er kunnskapen om individuelle risikofaktorer for i fremtiden å bli utsatt for vold i nære relasjoner generelt sett begrenset (Pape 2003). På bakgrunn av ulike rapporter og studier om vold i nære relasjoner, er det enkelte egenskaper og kjennetegn som kan virke som risikofaktorer for å bli utsatt for vold i nære relasjoner. Med utgangspunkt i hva rapporter og statistikk viser, samt mine informanters erfaringer i hjelpeapparatet, er det noen indikatorer det bør ses nærmere på.

4.3.1 Kjennetegn ved kvinner utsatt for vold i nære relasjoner

- Økonomisk avhengighet

En av faktorene som viser at krisesenterets beboere ikke er et tverrsnitt av befolkningen, er graden av yrkesaktive kvinner. Velde Monsen (2010) påpeker at nå er over 8 av 10 damer yrkesaktive på landsbasis, mens det absolutt ikke er tilfelle blant kvinnene på krisesenteret. Av beboerne på Krisesenteret i Stavanger var det bare 17 prosent som var yrkesaktive, et overveldende flertall går altså hjemme (ibid.) På landsbasis på krisesentre er det cirka en tredjedel av kvinnene som jobber enten deltid eller fulltid. Velde Monsen (2010) trekker dette frem som et eksempel på at mange av kvinnene på krisesenteret er gjerne ikke vant med å klare seg i samfunnet på egenhånd, de er ofte økonomisk avhengige av mannen¹⁷ og har gjerne hele sitt nettverk knyttet til mannen. Dette knytter hun også til at kvinnene da ofte har et behov for å lære å klare seg selv, da de i en del tilfeller allerede er lært hjelpeløse av mannen og dette må hjelpeapparatet ikke bygge opp under (Velde Monsen 2010).

- Opplevd vold og overgrep i barndom

Det er mye som tyder på at det å vokse opp i et voldelig hjem, øker risikoen for å havne i et voldelig forhold senere i livet. Solveig Karin Bø Vatnar (2009) fant i sin doktorgradsavhandling at å oppleve partnervold mellom foreldre økte risikoen for å havne i flere voldelig forhold selv, mer enn det å bli selv utsatt for vold som barn. Kvinner som hadde

---

¹⁷ Dette vises også på krisesenterstatistikkene fra år til år

blitt utsatt for seksuelle overgrep i familien som barn, hadde nærmere 25 ganger så høy risiko for å havne i to eller flere voldelige forhold (Vatnar 2009).

Det er også påvist sammenheng mellom opplevd vold som barn og aggressiv atferd utenfor hjemmet (Isdal 2000). Arbeidere på Krisesenteret forteller også om sinte barn som gjerne slår sin mor, i mange tilfeller har kvinnen blitt isolert og psykisk nedbrutt og barna har lært denne atferden mot sin mor av faren (Krisesenterarbeider). Isdal som har jobbet med vold i mange år og var med å starte ATV i Norge, sier at *”vold avler vold, volden kommer ut et annet sted enn den kommer inn. Utfordringen er å se sammenhengen* (Isdal 2010)”

- *Samlivsbrudd*

Særlig der det har forekommet vold tidligere, øker risikoen for vold ved samlivsbrudd (Haaland, Clausen et al. 2005; Bakken 2010; Tendenes 2010). Det er ofte volden også blir trappet opp, og det er derfor i følge voldsforsker Bjørnebekk viktig å være bevisst slike risikosituasjoner (Engnæs Hoff 2010). Dette henger sammen med forholdets manglende likeverd og voldsutøverens kontrollbehov (Isdal 2000; Råkil 2002; Haaland, Clausen et al. 2005). Gjerningsmennene har gjerne et kontrollbehov som blir fratatt dem når kvinnen bryter ut, og det er derfor større risiko for partnerdrap ved samlivsbrudd (Tendenes 2010). NIBIR-rapporten viser også funn på de som valgte å oppløse forholdet: I svært mange tilfeller førte brudd på forholdet med seg nye former for vold (Haaland, Clausen et al. 2005).

4.3.2 Hvem rammes av volden?

Det er vanskelig å si noe felles om kvinner som lever med vold i nære relasjoner. Kvinnene som benytter seg av krisesenterets botilbud kan vi ikke anta er representative for kvinner utsatt for vold. Som Velde Monsen (2010) sier i intervju, må vi da anta at vold er et sosiokulturelt problem, noe det etter min kunnskap ikke finnes forskningsresultater på og ingen av informantene har noen grunn til å tro det. Det eneste som kan støtte en slik hypotese er at det er mye vold i rusmiljø (Velde Monsen 2010), utover dette er det ingenting som tyder på at volden rammer en spesifikk sosial eller økonomisk gruppering i samfunnet. Men på Krisesenteret er ikke beboerne et tverrsnitt av befolkningen, og vi må derfor anta at de som har et eget velfungerende nettverk velger å benytte seg av dette fremfor å søke seg til krisesenteret (ibid.).

Straffesaksstatistikk gir ingen informasjon om egenskaper eller trekk ved kvinner som anmelder vold i nære relasjoner. NIBIR-rapporten om vold i parforhold har imidlertid registrert enkelte trekk ved de som rapporterer vold. Blant annet er forholdene i betydelig grad preget av asymmetrisk maktforhold og manglende likeverd (Haaland, Clausen et al. 2005). Rapporten peker også på at det er en sammenheng mellom vold og avsluttede forhold (ibid.). Funnene kan peke på at vold mellom partnere fører til brudd. Av de som ble i forholdet etter sist voldsepisode hadde langt oftere barn, enn de kvinnene som brøt (ibid).

4.4 Instansenes arbeid og tiltak

At vold i nære relasjoner er et felt det satses på, har fra regjeringens side bunnet ut i handlingsplanen "Vendepunkt". Planen gjør rede for de konkrete tiltakene som skal settes i verk for å motarbeide vold i nære relasjoner. Disse tiltakene er det som mest konkret kan karakteriseres som mål for systemet rundt voldsutsatte kvinner, fra regjeringens side. Innledningsvis i planen er det ett avsnitt som formulerer målene med planen:

"Regjeringen skal tydeliggjøre at vold som utøves i hjemmet er et offentlig ansvar. Vi er opptatt av å få på plass en god og helhetlig politikk på dette området, slik at vi kan redusere lidelsen og problemene mange opplever. Vi vil iverksette tiltak som setter alle involverte aktører bedre i stand til å møte de utsatte med den respekt og omsorg de har krav på. Politiet skal også settes bedre i stand til å gripe inn overfor voldsutøveren og eventuelt iverksette etterforskning" (Justis- og politidepartementet 2008:1).

Tiltakene listet er videre ment å bidra til at relevante institusjoner skal *"bli bedre skolert, mer samordnet og dyktigere til å avdekke, forebygge og ivareta de mange og sammensatte problemstillingene vold i nære relasjoner reiser"* (Justis- og politidepartementet 2008:1). Handlingsplanen slår også fast at det ikke er tilstrekkelig å styrke tilbudene etter at volden har skjedd, men også forebygge. Tiltakene er brutt ned i 7 hovedmål:

1. Ofre for vold i nære relasjoner skal sikres nødvendig hjelp og beskyttelse
2. Voldsspiralen skal brytes ved å styrke behandlingstilbudet til voldsutøvere
3. Ofre for vold i nære relasjoner skal gis tilbud om tilrettelagte samtaler med voldsutøver
4. Samarbeidskompetansen og kunnskapen i hjelpeapparatet skal styrkes
5. Forskning og utviklingsarbeid skal iverksettes og videreføres

6. Vold i nære relasjoner skal gjøres mer synlig
7. Vold i nære relasjoner skal forebygges gjennom holdningsendringer
(Justis- og politidepartementet 2008:3)

De målene som er relevante innenfor min avgrensning er de som går på kvinner som voldsutsatte og hvordan problemet håndteres på lokalt nivå: Voldsofrene skal ha nødvendig hjelp og beskyttelse, samarbeidskompetansen og kunnskapen skal styrkes, forskning skal iversettes og videreføres, vold i nære relasjoner skal gjøres mer synlig og forebygges gjennom holdningsendringer. Med utgangspunkt i disse konkrete målene vil jeg videre legge frem hvordan systemet i Stavanger jobber opp mot vold i nære relasjoner. Tiltakene presentert er skissert i ”Vendepunkt” eller nevnt av mine informanter.

4.4.1 Nødvendig hjelp og beskyttelse til ofre for vold i nære relasjoner

”Det er en målsetting med denne planen å løfte tilbudet til ofrene for vold i nære relasjoner opp på den politiske dagsorden i kommunene”

(Justis- og politidepartementet 2008:5)

Stavanger Kommune var en av få kommuner som hadde handlingsplan mot vold i nære relasjoner da Amnesty gjennomførte sin undersøkelse om kommuners arbeid med dette temaet (Amnesty International Norge 2005). Hele 95 prosent av Norges kommuner hadde ikke handlingsplan mot vold i nære relasjoner i 2005. Nesten en fjerdedel (23 prosent) begrunnet dette med at vold i nære relasjoner er et lite problem i deres kommune og at de dermed ikke ser behovet for å utarbeide en slik plan (ibid.). Handlingsplanen i Stavanger ble laget i 2004 (se vedlegg). Kommunens hensikt med å lage denne planen var å få søkelys på problematikken og se nærmere på utfordringene for det kommunale hjelpeapparatet (ibid.). Denne handlingsplanen er imidlertid den eneste kommunen har utarbeidet og per dags dato er den ikke oppdatert. Det har, i følge nestleder i kommunens fagstab i oppvekst og levevilkår, vært oppe til diskusjon at kommunen må oppdatere denne, men det har blitt utsatt til neste år (Fosse 2010).

Kommunens handlingsplan tar utgangspunkt de nasjonale føringene som forelå på den tid: Bondevik-regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner, i tillegg til NOU 2003:31 ”Retten til et liv uten vold”. De tar også utgangspunkt i tematikken for den nye handlingsplanen som da var under utarbeiding. En konklusjon etter idédugnaden var at ofre for vold i nære relasjoner i stor grad ble ivaretatt i akuttfasen, men utfordringene lå i forebygging og oppfølging. Bistandssenteret som skulle bedre dette er det som i dag driftes av ATV. En annen var at tilbudet virket uoversiktlig, både for de som trenger hjelp og de som skal gi hjelp (jfr. vedlegg). De fleste tiltak i denne planen er utdaterte tiltak. Oppfølging av planen er diskutert innad i kommunen, men ikke på agendaen for øyeblikket (Fosse 2010).

Kvinner utsatt for vold i nære relasjoner har krav på å få den hjelpen og beskyttelsen de trenger. Dette tilbudet er det bestemt skal være ”*av god kvalitet, individuelt tilpasset og tilgjengelig for alle som har behov for det*”(Justis- og politidepartementet 2008:4). Det spesialiserte tilbudet til voldsutsatte kvinner i Stavanger¹⁸ består i hovedsak av Krisesenteret i Stavanger, Alternativ til Vold og Familievernkontoret i Stavanger. I tillegg inkluderes det rettslige tilbudet kvinnene skal ha gjennom politi og advokat.

- *Akutt beskyttelse*

Felles for alle instansene jeg har intervjuet, er at alle prioriterer å kunne gi hjelp i den situasjonen kvinnene er. Det kreves ingen henvisning for å ta kontakt med noen av instansene. Alle er imidlertid ikke akutttilbud. Politiet er en naturlig instans å henvende seg til når det gjelder beskyttelsestiltak. Ellers er krisesenteret er den instansen som tar i mot kvinner med et umiddelbart beskyttelsesbehov. Det er nesten 70 prosent av kvinnene ved Krisesenteret som velger ikke å anmelde. Vignes (2010) påpeker at disse kvinnene også gjerne trenger beskyttelse, og Krisesenteret kan da være et greit valg. Krisesenteret i Stavanger har hemmelig adresse som kan fås ved henvendelse til krisetelefonen. Senteret profilerer seg selv gjennom informasjonsmateriell de sender til andre deler av hjelpeapparatet, legekantor, sosialkontor og lignende (Velde Monsen 2010). Tilbudet har nok også blitt bedre kjent gjennom media, da Krisesenteret i Stavanger har vært en del profilert i lokalaviser i forbindelse med omstrukturering, ny krisesenterlov, m.m. (ibid.).

---

¹⁸ Her menes de instansene som har voldsutsatte kvinner som en spesifikk målgruppe.

Hvis politiet blir involvert, hender det at voldsutøveren blir pågrepet og gjerne må tilbringe en natt i arresten (Vignes 2010). Da er rutinene at de sitter i arresten til neste morgen og blir avhørt i løpet av den påfølgende dagen. Deretter blir det tatt stilling til tiltak som besøksforbud og voldsalarm, før man varsler fornærmede når vedkommende blir løslatt (ibid). For som Vignes påpeker, er det veldig sjelden de blir varetektsfengslet, de vil bli løslatt etter et avhør.

Besøksforbud er ofte det første beskyttelsestiltaket man setter inn når en kvinne er truet med vold (Vignes 2010; Tendenes 2010). Det er forholdsvis lav terskel for å få et besøksforbud. Hvis det er fare for at mennene skal forfølge dem, plage, eller på noen som helst måte trakassere eller utsette dem for fare, da kan man få et besøksforbud. Det er ikke nødvendigvis nødt å være fare for straffbare handlinger (Tendenes 2010). Det samme gjelder voldsalarm. Denne er direkte knyttet opp mot politiet. Voldsalarmene har blitt modernisert etter tilfeller hvor kvinner har blitt drept mens politiet ikke finner frem (Johnsrud 5.5.2010). Det er likevel et ønske om å kunne ”skifte byrden” fra voldsutsatt til utøver. Det er offeret for vold og trusler som bærer med seg alarmer og må flytte rundt i landet dersom hun er i fare (Velde Monsen 2010). Problemet med en ”omvendt voldsalarm”, hvor utøveren bærer med seg sensor, er at teknologien ikke er på plass (ibid.).

Et mer inngripende tiltak er å få kvinnene over på en ”kode”, det vil si hemmelig identitet. Det er mye vanskeligere å få iverksatt et slikt tiltak, da det etter advokat Tendenes’ (2010) erfaring ofte kun er vitner som får en slik beskyttelse. Hun sier at det jobbes med dette innad i politiet, da terskelen sannsynligvis er for høy, og refererer til antall kvinner drept av sin partner her i landet. Av hennes klienter har hun en del som ikke kan bo i byen på grunn av trusler fra mannen. Hun har selv opplevd at en av hennes klienter ble drept av sin eksmann, og hun hadde både besøksforbud og alarm (ibid.).

I enkelte tilfeller kan også politiet vurdere det slik at det er til kvinnen (og barnas) beste å ha et opphold på Krisesenteret. Krisesenteret er et akutt tilbud for dem som lever med vold, og er ikke ment å være et behandlingstilbud utover å gi dem umiddelbar beskyttelse, støtte og hjelp videre i systemet (Velde Monsen 2010). Krisesenteret i Stavanger opererer med en grense på tre måneder på hvor lenge beboerne kan bo på Krisesenteret. Denne grensen er ikke lovfestet, men varierer fra krisesenter til krisesenter (ibid.). Eksempelvis har de ikke noen grense i Kristiansand, mens i Oslo er den på 6 uker. Disse grensene henger mye sammen med kapasitetsproblemer på sentrene, men Velde Monsen (2010) trekker også frem at det for deres

del har mye med barna å gjøre, ettersom de blir veldig institusjonaliserte av å bo på krisesenter (ibid.).

- *Ny lov om kommunale krisesentertilbud*

*” Før loven sluttet Krisesenteret sitt ansvar i det vi hadde
’lappet dem sammen og sendt de ut igjen’ ”*

Monica Velde Monsen, Daglig Leder Krisesenteret i Stavanger

Det er for tiden store endringsprosesser i gang i mange av landets krisesentre. Denne endringen henger sammen med et økt fokus på vold i nære relasjoner fra myndighetenes side, utarbeiding av utredninger og handlingsplaner, og gjerne spesielt den nye *Lov om Kommunale Krisesentertilbud* (Lov om Kommunale Krisesentertilbud (Krisesenterlova) av 19. juni 2009 nr 44 2009) som trådte i kraft 1. januar 2010. Endringen ses på som en overgang fra da krisesentrene i stor grad ble drevet av frivillige ”medsøstre”, til at tilbudet har blitt ”stuerent”, og nå til og med lovpålagt, og mer drevet av ”profesjonelle”. Konsekvensen av den nye krisesenterloven har i Stavanger Kommune ført til at Krisesenteret har gått fra å bli drevet av en privat stiftelse til å bli kommunalt (Velde Monsen 2010). I følge Velde Monsen (2010) er dette fordi Stavanger Kommune ønsker å ha alle tilbudene de skal kunne gi sine beboere inn under kommunal drift.

Fra 1. januar 2010 går mandatet til Krisesentrene ut fra den nye loven (Velde Monsen 2010). Det har tidligere vært et mer diffust ansvar, hvor de som arbeidet på Krisesentrene har kunnet definere selv hva som er ansvaret deres. Eksempelvis har ansatte på Krisesenteret kunnet vise folk vekk fra Krisesenteret hvis de ikke følte de passet inn eller de definerte det mer som et boprosblem enn et voldsproblem (ibid.). Loven bidrar på denne måten til at det ikke skal være avhengig av personer i systemet hvem som har tilbud eller ikke på landets krisesentre.

Det går ut av krisesenterloven at krisesentrene er et lavterskel akutttilbud og det er dermed ingen begrensninger (Lov om Kommunale Krisesentertilbud (Krisesenterlova) av 19. juni 2009 nr 44 2009). Krisesenteret i Stavanger har likevel, så vel som en del krisesentre, hatt mye kapasitetsproblemer (Velde Monsen 2010). Krisesenteret går litt på ideologien om at ”der det er hjerterom, er det husrom”, og det har i tilfeller hendt at leder har flyttet ut av

kontoret sitt for å gjøre det om til soverom for en familie hvis kapasiteten på huset har vært sprengt (ibid.). Velde Monsen presiserer at det ikke finnes en øvre grense for hvor mange som kan bo på senteret. Det er det som har vært selve ideen bak krisesentrene, at alle skal ha en plass å gå. Dette ansvaret som nå er juridisk var tidligere et produkt av de ansattes verdier og ansvarsfølelsen deres av å være medmennesker.

- *Økte rettigheter for fornærmede i rettssystemet*

Et tiltak i ”Vendepunkt” går direkte på advokatrollen, nemlig at i saker som omfattes av bistandsadvokatordningen (herunder vold i nære relasjoner) skal det gis rett til en kostnadsfri samtale før anmeldelse. Statusen for dette tiltaket beskrevet av regjeringen er at det av 1. januar 2008 er gitt styrkede rettigheter til fornærmede når det kommer til informasjon og deltakelse i straffesaker, samt fått større rett til bistandsadvokat. Dette betyr for ofre for vold i nære relasjoner at de får tilgang til gratis konsultasjon før det er tatt ut anmeldelse (Justis- og politidepartementet 2010).

Familievoldskoordinator Vignes var med i utvalget som skulle se på bistandsadvokatrollen i slike saker og sier at det ble en ganske stor reform, særlig med straffeloven (Vignes 2010). Bistandsadvokatrollen er blitt utvidet til også å gjelde vold i nære relasjoner (Justis- og politidepartementet² 2008). Det skal i følge Tendenes (2010) ganske mye til før du får en advokat ved din side i en mishandlet-sak. Det kan blant annet være avhengig av dommeren (ibid.). Tendenes estimerer at hun har sittet i retten med 1 av 100 kvinner. Det er altså ikke der mesteparten av advokatjobben er.

På spørsmål om det nå er bedre rettigheter for fornærmede i forhold til bistandsadvokatrettigheter, sier Tendenes (2010) at dette er kun noe politiet tror. Hun sier at hun omtrent ikke husker sist hun fikk være med på avhør, med mindre hun vil gjøre gratis arbeid (ibid.). Advokatene hadde for litt siden en kvote på ti timer de fikk bruke til stort sett det de trengte og ville når de fikk inn mishandlede kvinner, men disse er tatt bort av fylkesmannen. Tendenes kjenner ikke til årsaken til at timene ble tatt bort, det var etter hennes kunnskap ingen diskusjon i forkant, timene var bare ”tatt vekk med et pennestrøk” (Tendenes 2010). Tendenes (2010) påpeker at det er politikerne som har bestemt dette her.

Når det gjelder advokatenes ansvar, vil dette naturlig ha en betydning. Men Tendenes (2010) sier ikke at hun jobber noe annerledes nå enn tidligere, de må bare føre annerledes og da

eventuelt også ”krangle” med fylkesmannen for å få noen timer for arbeidet. De bistår enda, som Tendenes (ibid.) uttaler:

”Altså jeg sier ikke ’jeg kan hjelpe deg med barna, også kan jeg hjelpe deg med skifteoppjøret, men når det gjelder den flyttingen din og den mishandlingen din, så, nei’. Så vi gjør det jo, men da jobber vi mer med det gratis”.

- *Samtaletilbud: ATV og familievern*

Alternativ til Vold (ATV) tilbyr individuelle samtaler med psykolog, eller gruppesamtaler. De sier til kvinnen som bruker at de ikke har noen andre tiltak, det er selve samtalen som er tilbudet. Der det er behov for tiltak som beskyttelse og tilsyn informerer ATV om andre tilbud som finnes, men står ikke for dette selv (Ørke 2010).

Kontoret er opptatt av å tilpasse tilbudet til den enkelte bruker, og har samtaler både med dem som fremdeles er i volden, samt de som har kommet seg ut av den og gjerne sliter med noen senvirkninger (Ørke 2010). Ørke (ibid.) opplever ikke at det er noen voldsutsatte kvinner de ikke kan nå eller føler at ATV ikke er et sted for dem, av de som faller inn under ATVs oppdrag.

I 2009 mottok ATV Stavanger 139 nye klienter mot 111 i 2008. Hoveddelen av disse ble mottatt innenfor det kommunale tilbudet til kvinner og barn utsatt for vold (Alternativ til Vold 2010). 43 personer var allerede i behandling per 1.1.09, slik at det totale antall klienter da blir 182 (ibid.). Kun én person i behandling som voldsutsatt var mann, 70 var kvinner og 45 var barn.

Familievernkontorene er også i en særstilling i forhold til å avdekke vold i nære relasjoner. Bakken (2010) estimerer at de ligger på 25-30 nye henvendelser i uken, og at tre – fire av disse omhandler voldsproblematikk. Disse sakene kan gjerne være ”fordekt” som kommunikasjonsproblemer når et par oppsøker kontoret, som ofte er en konsekvens av at det er vold i forholdet (ibid.). Bakken presiserer derfor at et av de viktigste tiltakene de har, er at de spør om vold. De har en automatikk i å spørre alle som henvender seg til dem om hvordan konflikter arter seg innad i par/familie, og om det hender at de blir fysiske i dette. Det viktige med å ha dette som en fast rutine, er i følge Bakken (2010) at vold ikke synes. Klisjeen med blåveiser er ikke så utbredt som mange skulle tro (ibid.). Slik at dersom det ikke spørres om

dette, er det en fare for at en viktig del av parproblematikken aldri blir berørt. Men med at det spørres om, mener Bakke at flere tilfeller avdekkes og at de får en del voldssaker å jobbe med.

Familievernkontoret ønsker i størst mulig grad å tilpasse sitt tilbud til det klientene har individuelt behov for, uten at ”det skal være for mye prosedyrer rundt det” (Bakken 2010). Hva som er Familievernkontorets ansvar i forhold til de andre instansene, eksempelvis ATV, finnes det ikke noen fast instruks på. Som Bakken (2010) sier, vil det være forskjelling hva mennesker en møter, hvordan kjemien er og hva som gjør at folk er fornøyde med et tilbud.

- *Offentlig påtale*

Politiet sliter en del i familievoldssaker hvor de opplever å ha to motstandere. Den voldsutsatte prøver i mange tilfeller å bagatellisere og gjemme bort volden, ofte i frykt for konsekvensene. I familievoldssaker har man offentlig påtale, som betyr at politiet kan ta ut tiltale og føre for rettsapparatet selv om den fornærmede ikke ønsker det selv (Vignes 2010). For å føre en slik sak må man likevel ha tilstrekkelig med bevis, noe som ofte er vanskeligere der fornærmede ikke selv ønsker rettssak. Det er derfor essensielt at politiet sikrer bevis første gang de er på åstedet, da ”nøden er størst” (Vignes 2010), før den voldsutsatte får startet på konsekvenstenkningen. Det er her det etter Vignes’ erfaring får de mest troverdige forklaringene og det er viktig å ha formalitetene i orden slik at det kan brukes som bevis i en eventuell straffesak. Advokat Tendenes, som har jobbet med vold i nære relasjoner i tolv år, kan huske én sak der det ble dom når kvinnen selv ikke ønsket å ta ut tiltale, og da var det naboer som var øyenvitner (Tendenes 2010). Som nevnt ble det i 2009 tatt ut offentlig tiltale i én prosent av sakene blant beboere på Krisesenteret i Stavanger (Velde Monsen 2010).

- *Forebygge at kvinnene drar tilbake*

En betydelig andel av kvinner i et mishandlingsforhold drar tilbake til mannen som utøvde volden (Velde Monsen 2010). Av krisesenterbeboere som gjør dette, kommer også en god andel tilbake igjen til Krisesenteret (ibid.). Det er vanskelig å si noe nøyaktig om disse tallene på grunn av hvordan statistikken føres, de kommer gjerne igjen året etterpå til Krisesenteret og havner i ”feil” statistikk. Velde Monsen (2010) sier at en fjerdedel av kvinnene reiser tilbake til overgriper, og rundt halvparten av dem igjen kommer tilbake til senteret. Da ender de på 10-12 kvinner i året (ibid.).

Noen av disse er ikke klare til å gå. Velde Monsen (2010) bruker eksempelet når politi eller barnevern sier de *må* være på Krisesenteret, hvis de ikke skal ta ungene fra dem. Da har ikke kvinnene fått tatt avgjørelsen selv. Det som også kan være avgjørende, er barnefordelingssaker. Velde Monsen forteller at veldig ofte får far samvær, selv om han slår mor. Da tenker ofte mor til barna at det er bedre å bli litt til, de orker gjerne ikke at far er alene med barna. Og her nevner også Velde Monsen at man gjerne må bli flinkere til å formidle hva å være vitne til vold i familien gjør med barn.

Lysbakkens kvinnepanel kom med det som ble kalt et ”kontroversielt forslag” tidligere i år, om at far må miste samværsrett til barna dersom han slår mor (Tjernshaugen 08.09.2010). Leder for kvinnepanelet synes ikke det skal være en forutsetning at mannen er dømt for forholdet, da det er mange som ikke anmelder og svært få menn som blir dømt. Hun ønsker at faginstansene skal kobles inn, eksempelvis familievern og krisesenter (ibid.). Velde Monsen på krisesenteret sier vi i det minste kan komme et stykke på veien med å nekte dem som *er* straffedømte samvær, da det ikke alltid er tilfelle der heller (Velde Monsen 2010).

Problemer med bolig er stort når en kvinne skal bryte ut av et mishandlingsforhold. Det er nylig innført meldeplikt til kommunene når Krisesenteret får inn nye beboere som skal tilbake igjen til kommunen (Velde Monsen 2010). Etter tre måneders opphold på Krisesenteret er det bostedskommunens ansvar å få reetablert kvinnene. Krisesenterets ansvar har tidligere på mange måter endt her, mens senteret nå i henhold til den nye loven også har ansvar for oppfølging i reetableringsfasen og å sørge for at kvinnene får det de trenger i denne fasen.

Ledelsen på Krisesenteret opplever i en grad at de må ansvarliggjøre kommunen i forhold til at det er *deres* ansvar å få reetablert sine borgere i sin kommune, og dermed kommunens ansvar å skaffe dem bolig (Velde Monsen 2010). Kommunen har etter sosialtjenesteloven en plikt til å skaffe midlertidig bolig til personer i akutt bolignød (Velde Monsen 2010), samt å medvirke til å skaffe bolig til personer som av ulike grunner ikke kan ivareta sine egne interesser på boligmarkedet (Justis- og politidepartementet 2008).

Men som Velde Monsen (2010) også påpeker, hender det ofte at kvinnene blir lenger enn ”grensen” på 3 måneder, selv om gjennomsnittet på landsbasis er på 30 døgn¹⁹. Krisesenteret

---

¹⁹ Kvinner med utenlandsk opprinnelse blir i gjennomsnitt lenger på krisesenteret (gjennomsnittlig 36 døgn i snitt, mot 22 for etnisk norske), spesielt lenge blir de som er utsatt for menneskehandel – i snitt 90 døgn Sentio Research Norge (2010) Rapportering fra Krisesentrene 2009.

har erfaring med at det er vanskelig for disse kvinnene som har blitt veldig lenge å flytte ut etterpå.

Advokat Tendenes (2010) nevner en klient som har bodd ni måneder på krisesenteret. Hun sier det er uholdbart at et akutt tilbud skal bli en slags vedvarende bolig. Etter hennes erfaring føler alle seg godt ivaretatt på krisesenteret, men sier: ”..det hjelper ikke med alle slags voldsalarmer, besøksforbud og å bli tatt seriøst fra alle kanter, dersom en ikke har et sted å bo!”(ibid.). Tendenes kaller det en prioriteringssak og sier det mangler politisk vilje. Et problem får også kvinnene på sosialkontoret, da mange er økonomisk sårbare og ikke yrkesaktive. Kvinnene kan få dekket 6000 kroner til husleie, men det strekker sjelden til, spesielt dersom kvinnene har flere barn. Da må de ofte opp i det dobbelte på det private leiemarkedet (ibid.). Mye av jobben på krisesenteret går også på å finne bolig til kvinnene på det private leiemarkedet (Velde Monsen 2010).

4.4.2 Samarbeidskompetansen og kunnskapen i hjelpeapparatet skal styrkes

For å oppnå tilgjengelige og helhetlige tilbud, er det en forutsetning at de ulike instansene samarbeider seg i mellom. En annen forutsetning er en solid kunnskap hos dem som møter de voldsutsatte i hjelpeapparatet.

- Samarbeid

Det finnes en rekke forskjellige organiseringer av de ulike hjelpetilbudene i landet, og de instansene som finnes er både offentlige, private, og ulike former for ”halvoffentlige”, med driftsavtaler eller finansiering fra det offentlige.

Noen tilbud er kommuner lovpålagt å ha, som familievern og barnevern, og nå også krisesenter. Det er imidlertid også en rekke tilbud og tiltak som er frivillige, som blant annet barnevernsvakt og kommunale handlingsplaner for vold i nære relasjoner.

<u>KOMMUNALE</u>	<u>STATLIGE</u>	<u>PRIVATE</u>
Krisesenter	Politi	ATV
Legevakt	Barnevern	Familievernkontoret i Stavanger
- Voldtekstmottak		
- Livskrisehjelpen		
Kommunale Barnevernsinstitusjoner + Barnevernsvakt		Advokater

Det er et uttalt mål i ”Vendepunkt” å få til ”*bedre organisering og fastere samarbeidsstrukturer på alle nivåer; nasjonalt, regionalt og lokalt*” (Justis- og politidepartementet 2008:13). Det fokuseres på et bedre samarbeid mellom de ulike aktørene som møter de voldsutsatte, som en forutsetning for å møte mål nummer 1 i planen: sikre at det gis nødvendig hjelp og beskyttelse til voldsutsatte (ibid.).

De som er definert som særinstanser, samarbeider alle med hverandre i utstrakt grad. Alle benytter seg aktivt av å henvende kvinner til de instansene som er relevante. I tillegg har de fleste instansene også et aktivt faglig samarbeid. Utover samarbeidet seg i mellom, har særinstansene god kunnskap om andre tilbud.

Alle informantene berømmer de andre instansene og ytrer respekt og forståelse for hverandres arbeid. Politiet blir berømmet for jobben de har gjort innad i styrken for å bedre holdninger, Vignes blir trukket frem som en flott mann hos både ATV, advokat og familievern. Krisesenteret blir berømmet for arbeidet de gjør og hvordan de løser alt som kommer deres vei og alle har gode erfaringer med ATV.

Velde Monsen (2010) berømmer også Stavanger Kommune fordi de er veldig opptatt av å få ting til å fungere. Hun trekker frem nærheten i Stavanger som en årsak til at samarbeid fungerer bra mellom instansene, både den geografiske og kjennskapen til hverandre (ibid.).

- *Kompetanse*

Der politiet ofte møter familievold, er ute på åsted. Vignes sin rolle er mer som koordinator og fagperson. Og han forteller mye om de psykologiske mekanismene som ligger under fenomenet med ”medavhengighet”, kvinnene som lever i et destruktivt forhold styres etter den voldelige mannen, og glir inn i et medavhengighetsforhold hvor de ”går nesten i samme skoene som ham”, og prøver å kontrollere situasjonen innenfor de rammene denne medavhengigheten gir (Vignes 2010).

Vignes (2010) holder kurs innad i politiet hvor han kurser etterforskere i blant annet disse mekanismene. Det han snakker mye om er betydningen av den psykiske volden, som han sier det fleste voldsutsatte kvinner betegner som ”den verste”. Vignes (ibid.) snakker om viktigheten av å ha en innsikt i psykisk vold, da det ofte kan være veldig vanskelig for voldsutsatte å beskrive, da de gjerne har et skjevt bilde av hva som er normalt og akseptabelt i et parforhold.

Voldshjulet er et eksempel Vignes (2010) tar opp for å beskrive mekanismene i et voldelig forhold. Denne modellen er også gjengitt i utredningen om vold mot kvinner (Kapoor 2003) og i politiets veileder for arbeid med vold i nære relasjoner (Politidirektoratet 2008), som en modell for seg selv eller som en introduksjon til feltet. I sin enkleste form består voldshjulet av 3 faser: ”spenningsoppbyggingsfasen”, ”den akutte eksplosjonsfasen” og ”hvetebrødsdagene”. Denne blir mye brukt for å illustrere forholdet mellom en voldsutøver og voldsutsatt i nær relasjon, også av Vignes (2010). Han beskriver spenningsoppbyggingsfasen som den flest opplever som verst, og en medavhengig voldsutsatt vil gjerne prøve å fremprovosere volden de vet kommer uansett, for å ha en form for kontroll over situasjonen. Etter volden i ”eksplosjonsfasen” har inntruffet, kommer ”hvetebrødsdagene”, hvor voldsutøveren gjerne viser anger og alt skal være normalt, til spenningsoppbyggingsfasen oppstår igjen (ibid.)

Advokat Tendenes (2010) legger også vekt på at det ikke er ”bare å gå fra mannen” i samliv der det har vært vold og mishandling. De går gjennom vanskelige prosesser. Hun legger derfor vekt på hvor viktig det er for kvinnene å få noen timer med psykolog. Hun opplever at det ofte er advokatene, eller ansatte på Krisesenteret, som blir psykologen, og de mangler som regel kompetansen til det.

Bakken (2010) ved familievernkontoret legger også vekt på at det, fra et sikkerhetsperspektiv, ofte er veldig fornuftig å bli. Og å møte den holdningen: ”hvorfør går hun ikke bare”, er veldig tung både fra utsiden og det å møte den fra innsiden, klandre seg selv og føle skam (ibid.). Dette er komplekse sammenhenger, ikke minst der det er barn i bildet, for hvis man blir kan man oppleve å ha en viss kontroll.

Det er også et problem at politiet ikke alltid tar kvinnene seriøst. Tendenes (2010) forteller om dette problemet, og medgir at det er absolutt en positiv utvikling, men at det fremdeles er en vei å gå. Hun sier det er viktig å skille ut hvilke saker som skal til politiet, det er i andre kulturer gjerne en forståelse av at det må ha foregått vold for å kunne gå fra mannen ”med hevet hode”. Dette kan i følge Tendenes (ibid.) være en av grunnene til at politiet ikke alltid tar kvinnene seriøst, og ødelegge for de kvinnene som faktisk har vært utsatt for straffbare handlinger. Det kan være en del fordommer som gjør at kvinner blir ulikt møtt hos politiet. Tendenes (2010) sier de som blir tatt seriøst ofte er etnisk norske, oppegående og gjerne yrkesaktive kvinner med tydelige merker, men det er ikke nødvendigvis der den alvorligste mishandlingen har funnet sted.

Velde Monsen (2010) roser politiet i Stavanger for hvordan de møter kvinnene her, men sier det er større problemer i distriktene og på de mindre lensmannskontorene. Det er mye som tyder på at det har vært en positiv endringsprosess innad i politiet når det går på å møte kvinnene på en bra måte. Dette bekreftes av mine informanter: Arnhild Bakken ved familievernkontoret sier politiet har gjort en ”kjempejobb” innad for å bli uttalt tilgjengelige for behandlingssystemet og publikum (Bakken 2010). Velde Monsen opplever at politiet har blitt veldig flinke til å plukke opp kvinnene og ta voldshendelser seriøst (Velde Monsen 2010). Advokat Tendenes (2010) sier også at det er mye mer som er på plass nå enn for 12 år siden, da hun begynte med familiesaker i Stavanger. Det er en mye større kompetanse på området nå enn før, etter Tendenes’ erfaring (ibid.). Når det gjelder etterforskningen av denne type saker, er hun imidlertid overbevist om at det ikke er i nærheten av etterforskning av annen type kriminalitet (ibid.).

Tendenes (2010) sier her at systemet nok må ha en viss forståelse for psykologien i mishandlingsforhold. Det ser vanskelig for menneskene i systemet å forstå mekanismene som ligger bak en kvinne som blir i et mishandlingsforhold.

Velde Monsen (2010) nevner også at andre institusjoner begynner å bli flinke til å oppfatte voldsproblematikk, som for eksempel NAV. En mangel her er imidlertid fastleger, som Velde Monsen mener burde blir flinkere til å spørre sine pasienter. Leger er i en posisjon til å avdekke vold i nære relasjoner, og Velde Monsen (2010) synes det burde være et standardspørsmål.

4.4.3 Forskning og utviklingsarbeid skal iverksettes og videreføres

”Vendepunkt” slår klart fast at: *”Kunnskap om voldens omfang, karakter og konsekvenser er en grunnleggende forutsetning for en målrettet forebygging av vold i nære relasjoner”*(Justis- og politidepartementet 2008:16). Regjeringen skal arbeide for økt kunnskap og kompetanse om volden i hjelpeapparatet spesielt og samfunnet generelt.

Hva angår voldens *omfang*, er det et uttalt mål i ”Vendepunkt” at det skal gjennomføres omfangsundersøkelser om forekomsten av vold i nære relasjoner (Justis- og politidepartementet 2008). Den første skulle gjennomføres i 2009. Statusen på dette tiltaket er at NKVTS har utarbeidet en prosjektbeskrivelse og skal starte sin undersøkelse i løpet av 2010 (Justis- og politidepartementet 2010).

Hva angår voldens *konsekvenser*, har det vært et punkt i ”Vendepunkt” å kartlegge partnerdrapssaker i Norge. Media har hatt en del fokus på partnerdrap i Norge. Vignes (2010) tar frem at VG kjørte en stor sak på dette en sommer²⁰. Av andre medier har også aktualitetsmagasinet Ny Tid fokusert på partnerdrap og påpeker at Norge er på kvinnedrapstoppen: Få land har like mange drepte kvinnelige ofre, i forhold til mannlige ofre, som her til lands (Herbjørnsrud 2010). Vignes (2010) forteller at Rogaland er på partnerdrapstoppen i Norge, rett etter Oslo. Et annet av tiltakene i Justisdepartementets handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2008), er å *”kartlegge drapssaker der gjerningspersonen er offerets nåværende eller tidligere partner”*, hvor *”målsettingen er å identifisere risikofaktorer og utvikle forebyggende tiltak”* (s. 18). Planlagt gjennomføring av dette tiltaket er derimot godt forskjøvet, da personvernombudet på Ullevål Sykehus og den regionale komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) har gitt avslag på tilgang til data uten samtykke fra gjerningspersonene (Vinding and Sæther 04.02.2010; Justis-

---

²⁰ Samleside på VG nett: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/kvinnedrapene/>, hentet 13.09.10

og politidepartementet 2010). Problemet ligger i stor grad i innhenting av samtykke. En ny modell for prosjektet er under utprøving, men de har bare lyktes med å få samtykke i 3 av 14 utvalgte drapssaker (Justis- og politidepartementet 2010).

4.4.4 Vold i nære relasjoner skal gjøres mer synlig

“The violence is hidden in nature because it happens in the private sphere [...]. Victims will not often reveal their situation. Perpetrators will not admit it”.

Utdrag fra “Breaking the silence”, rapport fremlagt av Justisminister Storberget (2009:2)

Forskning og kunnskap om vold i nære relasjoner er en forutsetning for å gjøre volden mer synlig (Kapoor 2003; Justis- og politidepartementet 2008; Bakken 2010), dette er omhandlet i de forrige delkapitlene.

Omfang- og konsekvensanalyser er også nevnt av mange som viktige verktøy for å synliggjøre vold (Kapoor 2003; Fagforbundet, FO et al. 2009 (se vedlegg); Tendenes 2010; Velde Monsen 2010). Tiltaket på dette listet i ”Vendepunkt” er å gjennomføre planlagt voldsmåling i 2008, etter mønsteret fra 2003 og 2005 (se 4.2.1: omfanget).

Konsekvensanalyse er ikke inkludert.

4.4.5 Vold i nære relasjoner skal forebygges gjennom holdningsendringer

Under dette punktet er det eksplisitt snakk om *forebygging*, arbeidet mot vold i nære relasjoner skal også ha proaktive element. Barn og unge er en viktig målgruppe for å forebygge aggressiv og voldelig atferd (Justis- og politidepartementet 2008). Jeg har nevnt viktigheten av holdninger til vold i nære relasjoner under hjelpeapparatets kompetanse, i dette avsnittet dreier det seg mer om holdninger i samfunnet ellers.

”Vendepunkt” fokuserer her på menns holdninger, opplæring i skole, tiltak rettet mot nyankomne innvandrere og forebygge aggressive holdninger hos barn og unge.

Amnesty International Norge (2007) har gjennomført en undersøkelse om menns vold mot kvinner. Et hovedfunn viser blant annet at fire av ti menn oppfatter vold mot kvinner som et

samfunnsproblem i Norge. Av de mer dystre funnene, viser undersøkelsen at flere menn legger helt eller delvis skylden på kvinner for å bli utsatt for overgrep (ibid.). Blant annet mener annenhver mann at en kvinne er helt eller delvis skyldig for å bli utsatt for seksuelle overgrep dersom hun flørter åpenlyst, og 40 prosent mener en kvinne er i stor eller svært stor grad skyldig for å bli utsatt for vold fra en partner dersom hun ikke bryter ut av et voldelig forhold (ibid.). Bare 17 prosent av norske menn mener at kvinnen er helt uten ansvar for volden (Amnesty International Norge, 2007).

5.0 DRØFTING

Forrige kapittel har tatt for seg de data innsamlet for å kartlegge systemet i Stavanger som håndterer vold mot kvinner i nære relasjoner. I dette kapitlet vil jeg se på systemet og tiltakene som er implementert opp i mot presentert teori. Politikere har kalt dette et samfunnsproblem over en forholdsvis lang periode, men hvilke følger har dette for håndteringen?

For å belyse problemstillingen vil jeg først drøfte rekkevidden av problemet som en krise, for deretter å diskutere hvordan tiltak er implementert i forhold til dette. Videre vil jeg knytte krisehåndteringen opp mot politikk. Avslutningsvis vil jeg peke på styrker og svakheter i systemet hva gjelder håndteringen av vold mot kvinner i nære relasjoner, mulige årsaker og eventuelt forbedringspotensial for en mer effektiv håndtering.

5.1 Vold mot kvinner i nære relasjoner som en pågående krise

Med utgangspunkt i uttalelser fra regjeringen og dokumentene som foreligger på området, kan det virke som om vold mot kvinner i nære relasjoner er et uttalt samfunnsproblem fra myndighetenes side. Hva som konstituerer et samfunnsproblem kan det nok være forskjellige målestokker på, men basert på min tidligere beskrivelse er det nært knyttet til en krise.

Jeg vil på bakgrunn av foregående kapitler hevde at vold mot kvinner i nære relasjoner er et samfunnsproblem. Det er det også uttalt og offentliggjort (bl.a: Justis- og politidepartementet 2008; Storberget 2009). Aspekt ved dette problemet gjør det også til en krise.

5.1.1 Den individuelle og den kollektive krisen

I henhold til Thomas-teoremet er en hendelse en krise i sine konsekvenser dersom den blir definert som det (Rosenthal, Boin et al. 2001). Dersom de som berøres av situasjonen ser dette som en krise, vil det av denne definisjonen klart være en krise.

Det er ingen tvil om at de som er direkte rammet av vold og oppsøker hjelpeapparatet, definerer dette som en krise. Spesielt der hjelpeapparatet involveres, er det fordi volden oppleves så ille at den/de utsatte har behov for hjelp. Av terminologien i systemet er det også ganske klart at det her er snakk om en krise. ”Kvinner i krise” er et ikke uvanlig begrep blant

mine informanter. Ingen av dem jeg har snakket med vil betegne dette som et marginalt problem, og snakker om et utstrakt omfang og en alvorlighetsgrad av betydning.

Thomas teoremet er på mange måter beskrivende for en *individuell* kriseoppfattelse. Den åpner for den mer subjektive forståelsen av hva som konstituerer en krise (Rosenthal, Boin et al. 2001). Teoremet definerer en krise ut i fra en (eller flere) sin opplevelse av at det som foreligger, *er* en krise. For å vurdere hvorvidt det også er snakk om en krise på aggregert nivå, kan fenomenet drøftes opp i mot den bredere krisedefinisjonen gitt av Rosenthal et.al (2001:6): “*A serious threat to the basic structures or the fundamental values and norms of a system, which under time pressure and highly uncertain circumstances necessitates making critical decisions*”

Det som er avgjørende for om det foreligger en kollektiv krise i henhold til denne definisjonen er todelt. For det første må det være snakk om en alvorlig trussel mot strukturer, verdier eller normer i et system, eller samfunnet som sådan. I dette tilfellet kan familien ses på som en truet struktur. Vold er dessuten forbudt ved lov og kan slik sies å true normer og verdier i samfunnet (Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)), særlig dersom volden blir systematisk. For det andre nødvendigjør den handling, eller *kritiske beslutninger*.

Definisjonen legger også inn *tidspress* og *usikre omstendigheter*, som ofte er en faktor i akutte kriser. Vi har imidlertid sett at type kriser kan deles inn etter hvordan de utvikles (’t Hart and Boin 2001). De krisene som rammer med ”et brak”, er de som kalles *umiddelbare* (instant) kriser (se figur 1). De krisene som utvikler seg saktere, fremkaller ikke samme (opplevde) tidspress, da de tar lengre tid på å utvikle seg til en krise (’t Hart and Boin 2001). Det er ofte det manifeste, de synlige konsekvensene, som gjør at kravet til rask handling blir stort.

Det er da spesielt to element som er av avgjørende betydning for den kollektive kriseoppfattelsen: *Omfang og alvorlighet*. Et samfunnsproblem er et problem som berører et stort antall mennesker. Dersom problemet har alvorlige konsekvenser, vil det i større grad oppfattes som en *trussel*, jamfør definisjonen av en kollektiv krise (Rosenthal, Boin et al. 2001).

Knyttet til risiko, kan vi snakke om sannsynlighet og konsekvens. Dersom det er en stor sannsynlighet for at noe vil inntreffe (jfr. *omfang*), øker det vår risikopersepsjon. Dersom konsekvensene er store, vil det også i større grad oppleves som en trussel (jfr. *alvorlighet*).

5.1.2 Omfang

Det er vanskelig å si noe eksakt om omfanget, og utviklingen, av vold mot kvinner. Det eneste som eksisterer av landsdekkende undersøkelser er en rapport basert på data fra statistisk sentralbyrå utgitt av Norsk Institutt for By- og Regionsforskning (NIBIR) (Haaland, Clausen et al. 2005). Andre undersøkelser og statistikk på området er basert på ulike utvalgsformer og med ulike definisjoner og avgrensninger, noe som gjør at de ikke er direkte sammenlignbare.

Rapporten fra NIBIR undersøker vold *i parforhold*. Den slår fast at vold i nære relasjoner har et betydelig omfang, 40 prosent av alle kvinner har opplevd fysisk vold i parforhold, og hos nesten 10 prosent har denne volden vært potensielt livstruende. Et slikt omfang vil tyde på at dette er et samfunnsproblem som fordrer *handling*.

Krisesenterstatistikken og voldsmålingene som er foretatt viser forholdsvis stabile tall. Rundt 2000 kvinner i året overnatter på norske krisesentre (se figur 8). Voldsmålingene som er foretatt (i 2003, 2005 og 2008) viser at i en tilfeldig valgt uke får hjelpeapparatet rundt 1500 henvendelser om vold i nære relasjoner (Justis- og politidepartementet 2008). De tallene som viser en enorm økning er straffesaksstatistikken og bruken av straffelovens § 219 (Politidirektoratet 2010). Basert på at de andre tallene er såpass stabile, kan denne økningen tolkes positivt, ved at det er flere som velger å benytte seg av politiet og gå til anmeldelse. En slik utvikling vil være forenelig med at det har skjedd en holdningsendring i samfunnet som gjør at det i dag er lettere å gå til anmeldelse enn det var for noen år tilbake.

Jeg mener vi likevel må være forsiktige med å konkludere for bastant basert på disse tallene. Riktignok kan straffesakstallene peke på en positiv utvikling innad hos politiinstansene, noe som også kan bekreftes basert på mine informanternes uttalelser. Men tallene hos Krisesentrene (og i andre deler av hjelpeapparatet) skal med forsiktighet brukes til å si noe om straffesakstallene. Når opp i mot 70 prosent av kvinnene ved krisesentrene ikke velger å anmelde, tyder det på at straffesakstallene beskriver en ganske annerledes gruppe av voldsutsatte kvinner enn det krisesentertallene gjør. Uttalelsene fra advokat Tendenes (2010) bekrefter også at de kvinnene som blir tatt på alvor hos politiet gjerne ikke alltid er dem som har blitt utsatt for den groveste volden. Den kan tenkes at en del av de som velger å anmelde er mer ressurssterke i forhold til de som gjerne har levd isolert og undertrykket og mangler et fungerende nettverk.

Det må også tas høyde for hva studier i normalbefolkningen fanger opp av voldsomfang. Det er grunn til å anta at kvinner som lever i et mishandlingsforhold ikke er dem som nødvendigvis svarer på slike undersøkelser. Det man har funnet blant de kvinnene som er utsatt for vold, er at forholdene er preget av skjev maktbalanse (Haaland, Clausen et al. 2005) og kvinnene er ofte hjemmeværende og lite aktive i samfunnet (Velde Monsen 2010). På dette grunnlaget kan det tenkes at omfanget kan være enda større enn det som er avklart.

Et vesentlig poeng er at vi ikke vet omfanget av denne volden. Det er mye som tyder på at Politidirektoratet (2010) har rett i sin antakelse om at økningen innenfor anmeldelsene av vold i nære relasjoner gjenspeiler en økt vilje til å anmelde. Det er også forenelig med at holdninger i samfunnet til denne typen vold er bedre i dag enn de var før. Men det kan likevel ikke utelukkes at volden faktisk *også* kan være økende.

Det er ingenting som tyder på at omfanget av vold i nære relasjoner går ned. Vignes (2010) beskriver en jevn, svak oppgang i anmeldte saker hos politiet. Andre informanter beskriver stabile tall. Handlingsplaner mot denne volden på nasjonalt nivå har eksistert siden 2000. Gjennomgangen av de ulike målene i "Vendepunkt" (Justis- og politidepartementet 2008) ovenfor, beskriver tiltak gjort i forhold til dem. Tiltakene går blant annet ut på å undersøke omfanget og tydeliggjøre det, men det er altså foreløpig ingenting som tyder på at vold i nære relasjoner eksisterer i et mindre omfang i dag enn tidligere.

5.1.3 Alvorlighet

Å bli utsatt for vold av sine nærmeste har svært alvorlige konsekvenser for den enkelte, både sosialt, fysisk og psykisk. Det har imidlertid også alvorlige konsekvenser for samfunnet som helhet.

Det finnes ikke en oversikt over hva vold i nære relasjoner koster samfunnet, da det ikke er gjort tiltak som gjør det mulig å spore opp disse kostnadene. Det er heller ikke gjort undersøkelser for å estimere kostnadene. Det er mulig å regne ut hva det koster å drifte krisesentre og Alternativ til Vold. Familievernkontoret registrerer hvilke henvendelser som dreier seg om vold (Bakken 2010). Det er likevel ikke gjort forsøk på å sammenstille dette i en oversikt over hvordan vold i nære relasjoner belaster hjelpeapparatet. Konsekvensene av vold mot kvinner strekker seg imidlertid lenger enn de direkte konsekvensene. Som beskrevet fører vold i nære relasjoner med seg en rekke andre konsekvenser. Høyere risiko for både fysiske og psykiske sykdommer vil belaste i andre deler av hjelpeapparatet som ikke er

direkte målbare. Den høye andelen sykemeldte er også en direkte samfunnsøkonomisk konsekvens av vold i nære relasjoner. Selv om jeg ikke har hatt fokus på barn i denne oppgaven, vil vold mot kvinner gå utover barn i den forstand at det rammer omsorgsevnen til mor (Kapoor 2003; Velde Monsen 2010). Som vist vil også den vold mellom foreldre som barn vitner øke risikoen for at barna selv får problemer med aggressiv atferd, og for barn å bli utsatt for overgrep kan øke risikoen for fremtidig viktisering (Vatnar 2009; Isdal 2010). Denne ”arvesynden” bekreftes også av informanter (Bakken 2010; Velde Monsen 2010; Ørke 2010; Krisesenterarbeider).

Konsekvensene av vold i nære relasjoner strekker seg altså mye lenger enn de direkte følgene for den voldsutsatte. Volden har konsekvenser for folkehelsen og samfunnsøkonomien. Utredningen ”Retten til et liv uten vold” presenterte et utgiftsestimat på én milliard norske kroner årlig, som følge av vold mot kvinner i nære relasjoner (Kapoor 2003). Den skjulte naturen til den volden som rammer i nære relasjoner kan bidra til at disse konsekvensene ikke blir videre kjent i den jevne befolkning (se også kampanjen ”Han slår – vi betaler”, i vedlegg).

5.1.4 De som rammes av vold i nære relasjoner

Kjennetegn ved kvinner som blir i mishandlingsforhold er at de ofte er økonomisk avhengige av mannen (Tendenes 2010; Velde Monsen 2010) og forholdet er preget av en skjev maktbalanse (Haaland, Clausen et al. 2005). Rapporten fra NIBIR (ibid.) har også funn som peker på at vold fører til brudd, fordi en stor andel av de som hadde opplevd vold i nære relasjoner oppga at det var i et tilbaketrukket forhold. Det kan imidlertid også være mulig at de kvinnene som har brutt ut er mer sannsynlige til å svare på en undersøkelse i normalbefolkningen, gitt deres underlegne posisjon og avhengighet.

Vold rammer i alle sosiale lag og det er ingenting som tyder på at vold er et sosiokulturelt problem (Kapoor 2003; Bakken 2010; Tendenes 2010; Velde Monsen 2010; Ørke 2010). Som antydning kan volden virke skjult på grunn av manglende kunnskap om den og lite direkte synlige og manifeste konsekvenser.

Det som til tider når befolkningen gjennom media er i de tilfellene hvor vold i nære relasjoner fører til den ytterste konsekvensen: Drap. Et tiltak i handlingsplanen ”Vendepunkt”, er å gjennomføre en undersøkelse om partnerdrap for å kunne avdekke risikofaktorer og iverksette forebyggende tiltak (Justis- og politidepartementet 2008). Dette prosjektet har ikke kommet i gang på grunn av personvern hensyn (Vinding and Sæther 04.02.2010; Justis- og

politidepartementet 2010). Det eneste av omfangsforskning som var prioritert, var voldsmålingen i 2008. Voldsmålingene tar for seg presset i hjelpeapparatet i en tilfeldig valgt uke, og skal fungerer som en ”*pulsmåling*”, men gir ikke et vitenskapelig eller representativt bilde av omfanget av vold i nære relasjoner (Justis- og politidepartementet 2008).

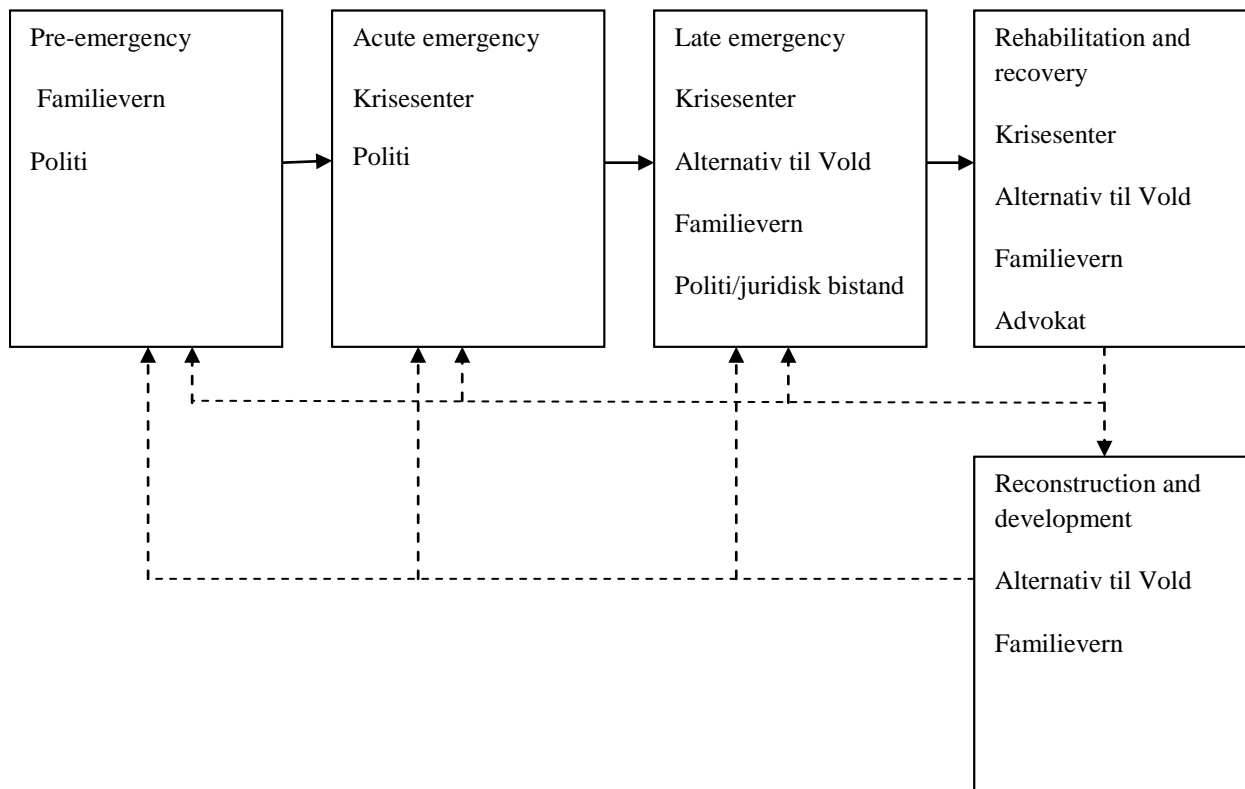
Det er imidlertid ikke prioritert noe forskning på andre områder enn partnerdrap i ”Vendepunkt” (Justis- og politidepartementet 2008). De konsekvensene som er mindre synlige kan gjerne være vanskelige å prioritere politisk, på grunn av lite press. Dette er også drøftet i forholdet mellom kriser og politikk (punkt 5.3).

5.2 Tiltak rettet mot vold i nære relasjoner

Jeg har gjennom empirikapittelet kartlagt hjelpeapparatet i direkte kontakt med voldsutsatte kvinner i Stavanger. I det følgende vil jeg drøfte organiseringen av dette systemet opp mot presentert teori.

5.2.1 Tiltak i krisefaser

Målet for systemet som analyseres er å håndtere vold mot kvinner i nære relasjoner. Problemstillingen min er å se på hvordan denne håndteringen foregår. Organiseringen og planleggingen av systemet påvirker hvor *robust* det er for å unngå uønskede hendelser, (Aven, Boyesen et al. 2004) som i dette tilfellet er vold i nære relasjoner. For å oppnå et robust system må det som vist settes inn tiltak i ulike faser av problemet (ibid.). Aven et. al (ibid.) presenterer en liste over elementer som skal inngå i planleggingen for et robust samfunn: hindre uønskede hendelser, unngå skadevirkninger dersom den inntreffer, håndtere eventuelle skadevirkninger og oppnå normaltilstand så fort som mulig i etterkant av hendelsen. Disse elementene kan sammenlignes med en krises ulike faser. Tiltak som implementeres kan være rettet mot disse ulike fasene. Jeg har benyttet meg av en faseinndeling presentert av Kruke (2010) og tilpasset den dette systemet for å illustrere hvor de ulike instansene i systemet har rettet sine tiltak:

Figur 9: Revidert krisefasemodell etter Kruke (2010). Brukt som illustrasjon på hvor de ulike instansene i systemet definerer inn sin hovedinnsats mot vold i nære relasjoner

Pre-emergency tiltak

Det som i modellen er skissert som ”første fase” er de tiltakene som settes inn før volden har inntruffet. Alle tiltak som er implementert med det målet å hindre at vold mot kvinner i nære relasjoner skal oppstå, er forebyggende tiltak.

Krisesenteret har naturlig nok en svært liten rolle på denne siden av forbyggingen. Dette fordi selve senteret skal være et tilbud til de som *er* utsatt for vold, ikke dem som kan bli. Det er likevel et ønske fra Krisesenteret å arbeide mer forebyggende (Velde Monsen 2010). Som en veletablert institusjon spesialisert mot vold i nære relasjoner, er Krisesenteret en egnet formidler av kunnskap om denne volden og dens konsekvenser, noe som også er et mål for virksomheten (ibid.) Krisesenteret driver med utadrettet undervisning til instanser som ønsker dette, men har ikke kapasitet eller mulighet til selv å drive oppsøkende. Kapasitetsproblemer og prioritering av ressurser går mye til de senere fasene. At kommunen ikke synes

forebygging er under krisesenterets arbeidsområde kan være et symptom på at forebyggende aktivitet er vanskelig å prioritere for politikere. Dette er drøftet senere (punkt 5.3).

De andre særinstansene har heller ikke definert en stor rolle i det forebyggende arbeidet, da de er rettet mot å gi bistand til dem som allerede er i volden, eller i etterkant av den.

Familivernkontoret betegner mye av arbeidet de gjør som forebyggende, da de arbeider med parproblematikk, foreldresamarbeid og hvordan konflikter kan løses på andre måter enn ved bruk av vold (Bakken 2010). Tilbudet er gratis og lavterskel, men ikke utadrettet eller oppsøkende.

Juridisk bistand kobles heller ikke inn før en voldshendelse har inntruffet. Politiet driver imidlertid forbygging i utstrakt grad når det gjelder skolebesøk og lignende (Vignes 2010).

Dessuten er familievoldskoordinatorer sin oppgave å arbeide internt i politiet med blant annet informasjon om og holdninger til vold i nære relasjoner (ibid.), som absolutt kan betegnes som forebyggende arbeid.

Acute Emergency

I det volden inntreffer, er det spesielt Krisesenteret og politiet som er aktuelle. Krisesenteret gjennom veiledning og trygt oppholdssted, politiet gjennom sine sikkerhetstiltak.

Samtaletilbudene gjelder naturlig nok ikke her. Som Ørke (2010) ved ATV sier: ”*Er det såpass akutt at det er snakk om vold nå, da hjelper det ikke å snakke om det, da må vi inn å beskytte*”. Det er her hovedmandatet til Krisesenteret, politiet, og også barnevernet, kommer inn.

Late emergency

Der beskyttelsestiltak er koblet inn og den aller mest akutte fasen er over, snakker vi om en senere krisefase, men krisen er fremdeles pågående. Det er i denne fasen hele systemet er aktivisert.

Krisesenteret driver med veiledning, pågående beskyttelse og utredning i forhold til resten av hjelpeapparatet, om det er beboer eller dagbruker det er snakk om. Her blir ofte politiet koblet inn dersom de ikke allerede er det, og dersom det er behov for videre beskyttelsestiltak eller hvis kvinnen ønsker å anmelde. For å komme seg ut av et mishandlingsforhold, anmeldelse eller ei, blir ofte advokat koblet inn. Det er i denne fasen samtaletilbudene også kommer inn i bildet for fullt.

Rehabilitation and recovery

Denne fasen kommer etter at krisen er ”blåst over”, volden har opphørt, kvinnen har gjerne brutt ut og trenger å reetablere seg i samfunnet. Dette er selve rehabiliteringsfasen. Systemet er også ganske godt aktivisert i denne fasen. For mange kvinner er det veldig ofte snakk om å skaffe seg egen bolig og inntekt og klare seg på egne ben i denne perioden.

Krisesenteret bidrar stor grad med å skaffe bolig og sørge for at kvinnene oppsøker de rette instansene og får den hjelpen de har krav på i denne perioden. Dette er av spesielt stor viktighet for senteret på grunn av kapasitetsproblemer. Det kan komme veldig mange inn på en gang på Krisesenteret, og ”noen må ut i den andre enden når det ikke er stopp i den ene” (Velde Monsen 2010).

Samtaletilbudene gjelder også i denne fasen. Politiet er ikke involvert, da krisen er over og det ikke er behov for akutt beskyttelse. Mange kvinner har likevel voldsalarm og besøksforbud gjeldende fremdeles. Den juridiske bistanden kan gjelde også i denne fasen. Barnefordeling, eventuell rettssak og annen bistand strekker seg gjerne også inn i denne fasen.

Reconstruction and development

Helt til slutt i den krisen som vold i nære relasjoner utgjør, er ”oppbyggingsfasen”. Volden er opphørt, kvinnen er brutt ut og reetablert, og andre tiltak i rettsvesenet og ellers er opphørt.

Krisesenteret har ingen rolle her i dag. Daglig leder uttrykker et ønske om å gjøre mer i denne fasen, men kommunale beslutninger og ressursprioritering umuliggjør det i stor grad (Velde Monsen 2010). Samtaletilbudene er fremdeles aktive, inntil en viss tid. Alternativ til Vold trekker grensen ved ti år etter at volden er opphørt, da er det ikke lenger et tilbud til dem. Hovedfokuset er også her på der volden er pågående, dess lenger tid det er siden volden er opphørt, dess mindre skal ATV inn i det (Ørke 2010).

Fremstillingen kan tyde på en sterk innsats der volden nylig har inntruffet og mindre i forebyggingen og videre oppfølging. Dette er forenelig med at det er mindre politisk gangbart å ha mye ressurser i disse fasene. Årsak kan være at det er vanskelig å måle effekten av forebygging. Dette vil bli drøftet videre i punkt 5.3.

5.2.2 Hvor settes tiltak inn?

Denne fremstillingen i 5.2.1 er gjort for å illustrere hvor de ulike instansene definerer sin hovedinnsats i forhold til krisefasene. Av krisefasemodellen og beskrivelsen av de ulike fasene, går det frem at der systemet har flest tiltak og er aktivisert i størst grad, er i de akutte krisefasene. I *acute emergency* fasen er det helst krisesenter og politi som er inne i bildet, men det er også her de kobles inn for fullt. I den sene krisefasen er der hele systemet har tiltak. Der den faktiske voldshendelsen har opphørt, men kvinnen er fremdeles i krise.

I rehabiliteringsfasen er systemet også aktivt, jeg vil likevel påstå til en mindre grad.

Krisesenteret får ikke jobbe så mye som de selv ønsker i denne perioden, med annet enn å få kvinnene ut i egen bolig. Den siste fasen av krisen er systemet enda mindre aktivt, det er kun de som driver samtaletilbud som er med kvinnene i denne siste fasen av krisen. Denne fasen går i stor grad over i den første, hvor det er lav involvering fra systemet.

Arbeidet som settes inn i forkant av en krise, er utelukkende proaktivt hvor tiltak settes inn før en uønsket hendelse inntreffer. I den siste fasen er også mye av arbeidet proaktivt, selv om det er i etterkant av en hendelse. Dette fordi det er vesentlig å få satt inn tiltak for å hindre at en uønsket hendelse får inntreffe flere ganger. Ny lov om Krisesentertilbud (2009) har utvidet krisesentrenes ansvarsområde til å strekke seg inn i denne oppfølgingsfasen, noe det jobbes med å opparbeide kapasitet til (Velde Monsen 2010). De får imidlertid ikke arbeide med forebygging, blant annet fordi de ikke får penger til dette fra kommunen. Årsaken er at Stavanger Kommune ikke mener det faller inn under Krisesenterets mandat å arbeide forebyggende (ibid.). Dette kan igjen være forenelig med en manglende politisk vilje til å prioritere forebyggende arbeid på dette området.

Mine funn indikerer at systemet er utformet i hovedsak for å arbeide reaktivt. Stavanger Kommune har utviklet en handlingsplan for vold i nære relasjoner. Dette er mye mer enn de fleste andre kommuner i Norge har gjort, og signaliserer derfor at det kan være et mer prioritert område enn i andre kommuner. Målsettingen til kommunen med denne planen var å ”sikre et helhetlig og samordnet hjelpetilbud” til dem som utøver eller utsettes for vold (se vedlegg). Planen virker på grunnlag av denne målsettingen ikke hovedsakelig ment som et proaktivt tiltak, da det fokuseres på de som allerede er i volden.

5.2.3 Mangelfulle tiltak

Det finnes ikke tette skott mellom disse fasene, og første og siste fase i denne fremstillingen kan i stor grad overlape. Dette fordi når krisen har blåst over beveger vi oss tilbake til en tilstand før en krise inntreffer. Den betydningen dette får for feltet skal vies litt oppmerksomhet. Som Vatnar (2009) har funnet i sin avhandling, er det enkelte faktorer som gjør at kvinner er utsatt for ikke bare ett, men to eller flere voldelige forhold. En kvinne som befinner seg i de siste fasene av krisen, er derfor i mange tilfeller spesielt sårbar for å havne inn i en ny krise, og det trengs derfor tiltak i disse fasene rettet mot å forhindre dette.

Det er også et forholdsvis vanlig problem at kvinner ikke får brutt ut eller reiser tilbake til et voldelig forhold (Velde Monsen 2010). Problemet her er at menn som mishandler ofte ikke slutter med dette uten behandling (Ørke 2010). Mange kvinner er derfor inn og ut av systemet i lengre tid (Velde Monsen 2010). Krisefasene i sirkel kan på denne måten også ses på som ”en ond sirkel”, hvor krisen gjentar seg. Dersom krisen blir tatt på alvor av et system, kan det hevdes at det må være tiltak som skal hindre krisen i å gjenta seg. Det kan ikke utelukkes at egenskaper ved systemet kan bidra til at kvinnen velger å reise tilbake igjen. De to siste fasene av krisen kan nok sies å være der det er mest sårbart for ”tilbakefall”. Dette kan også begrunnes med ”voldsspiralen”, etter at en krise har lagt seg og den umiddelbare volden har opphørt, inntreffer det som ofte blir kalt ”hvetebrødsdagene”, hvor voldsutøver ofte er angrende (Kapoor 2003; Vignes 2010). Daglig leder ved Krisesenteret snakker om kapasitetsproblemer og til tider kaotiske tilstander. (Velde Monsen 2010). Økonomi og bolig er også store problemer for kvinner som skal prøve å reetablere seg i etterkant av volden (Tendenes 2010; Velde Monsen 2010).

Det mangler prioriterte boliger for de som er utsatt for vold i nære relasjoner (Fosse 2010; Tendenes 2010; Velde Monsen 2010). Flesteparten av kvinnene som må etablere seg på egenhånd må finne bolig på det private leiemarkedet. Da mange av kvinnene, spesielt på Krisesenteret, ikke er yrkesaktive og er økonomisk avhengige av mannen, er dette ofte en vanskelig og langtekkelig prosess (Velde Monsen 2010). Denne er gjerne ekstra vanskelig for de utenlandske kvinnene, da de oftere mangler eget nettverk og møter andre barrierer i form av for eksempel språkvanskeligheter. Krisesenteransatte forteller om kveldsvakter hvor alle ressurser går på å ringe på leiligheter (Krisesenterarbeider). Det er også det advokat Tendenes (2010) fremhever som en alvorlig mangel som vitner om manglende politisk prioritering.

Økonomien er også en viktig årsak til at kvinner ikke klarer å bryte helt ut (Velde Monsen 2010). NAV gir kun 6000 kroner i støtte til bolig, noe som ofte ikke strekker til på det private leiemarkedet (Tendenes 2010). Særlig ikke dersom kvinnen har flere barn og trenger en viss størrelse på boligen.

Barnefordelingssaker er et tredje aspekt som kan bidra til at kvinnene drar tilbake til voldsutøver. Menn som utøver vold blir ikke automatisk fratatt samvær med sine barn (Velde Monsen 2010). Det er ikke mange av disse sakene som går til retten, og det er også vanskelig å få en dom i slike saker. Til og med der det foreligger dom er det ingen selvfølge at voldsutøver mister samværsrett (ibid.). Noen kvinner kan da oppfatte det som bedre å bli i forholdet.

Politiet er også tilgjengelige for voldsutsatte kvinner, men det er fremdeles et spørsmål om hvordan de blir møtt. Som i mange system, er mye avhengig av enkeltindividet i systemet en møter (Bakken 2010). Advokat Tendenes (2010) opplever at noen kvinner blir møtt med en skepsis fra politiet, selv om det er mye bedre enn før. Velde Monsens (2010) erfaring er at kvinnene blir møtt på en bra måte på politikammeret i Stavanger, men at det fremdeles er en del å gjøre i forhold til holdninger på de mindre stedene i distriktet. Det viktiggjør å ha familievoldskoordinatorer og team i fulltid for å kunne ha kapasitet til å jobbe med disse holdningene.

Det er mye som peker i retning av en forbedring i holdninger og bevissthet når det gjelder vold i nære relasjoner. Dette er også inntrykket til alle mine informanter. Det virker likevel som om det er en vei igjen å gå på en del områder. Noen ønskede tiltak er ikke iverksatt (partnerdrapsforskning), andre er ikke prioritert (konsekvens- og omfangsanalyser), og noen er tatt bort. Av de som er fjernet, er de ekstra timene advokater hadde fått for å arbeide med saker som omhandler vold i nære relasjoner. Dette er skjedd i stillhet og har etter min kjennskap ikke fått noen oppmerksomhet utover hos advokatene selv.

Det som er til felles med disse tiltakene, er at de er siktet på den kollektive krisen. De går på systemet, ikke det enkelte individ, i forhold til å utrede et problem eller legge til rette systemet. Dette kan være forenelig med at problemet håndteres mer i enkelttilfellene som inntreffer, enn å ta "forhåndsregler" ved å arbeide proaktivt og systemorientert.

5.3 Forholdet mellom krisehåndtering og politikk

Krisehåndtering er en politisk prosess fordi det omhandler fordelingen av knappe ressurser (Olson 2000). Hvordan et samfunnsproblem håndteres som en pågående krise handler blant annet om hvordan en krise *oppfattes*. Hvordan krisen oppfattes er igjen avhengig av hvordan den fremstilles. Dette har betydning for den politiske prioriteringen av håndteringen.

5.3.1 Forebygging og politikk

Utfallet av vellykkede proaktive tiltak er det som jeg i teorikapittelet har beskrevet som en ”dynamisk ikke-hendelse” (Weick 1987; Rosenthal, Boin et al. 2001; Kruke, Olsen et al. 2005). Dette kan synes som en forklarende årsak på en liten politisk vilje til å prioritere forebyggende tiltak, fordi de er lite målbare og gir lite å vise til for politikere. Denne manglende politiske viljen kommer til syne gjennom Velde Monsens (2010) beskrivelse av at hun og senteret ikke får jobbe så mye forebyggende som de ønsker, samtidig som kapasitetsproblemer gjør at de ikke får jobbe så mye med oppfølging som er ønskelig, og nå også lovpålagt. Den kommer også til syne gjennom Tendenes sin beskrivelse av en manglende politisk vilje til å prioritere boliger for å få reetablert voldsutsatte kvinner. Den manglende evnen til å kartlegge de samfunnsøkonomiske konsekvensene av vold mot kvinner i nære relasjoner kan også være et symptom på dette. Hadde det kommet frem hvor mye av pengene som går til å finansiere hjelpetilbudet til voldsutsatte kvinner, ville det blitt klarere hvordan volden også rammer indirekte.

Hvordan volden rammer andre enn de som er direkte utsatt for den, vil tydeliggjøre problemet for flere. Som tidligere nevnt er ikke vold i nære relasjoner en problemstilling mennesker nødvendigvis må ta stilling til. Dersom det blir klarere hvordan problemet rammer ”de som stemmer”, vil det kunne bli mer politisk fruktbart å prioritere området. De som lever med vold i nære relasjoner er ikke de som er mest sannsynlige til å delta i samfunnet og benytte seg av de politiske kanalene, og står derfor i fare for å ikke bli hørt.

5.3.2 Risikopersepsjon og prioritering

*”Ja, de der vold på byen, de blir tatt. Fordi da tenker politiet og dommerne at ’der kunne jo vi vært offer’. Mens vold i hjemmet blir litt sånn.. ’arh, kan hun liksom ikke bare flytte ut da’?
Det er litt sånn!”*

Intervju med advokat Anette Tendenes, v/ Advokatene Tendenes Gjellesvik. Stavanger.

Hvis vi skal benytte oss av risikopersepsjon for å analysere hvor og hvordan tiltak blir satt inn, kan vi se på de tre aspektene presentert som har en innvirkning på vår risikopersepsjon (Drottz-Sjoberg and Persson 1993; Boyesen 2003). *Grad av frivillighet*: Dersom det oppleves at å bli i (eller drar tilbake til) et voldelig forhold er en frivillig aktivitet, vil risikopersepsjonen påvirkes. Det vil sannsynligvis ikke stilles store krav til risikoregulering der vi ikke føler vi kan bli ”urettferdig” rammet av en hendelse. De kvinnene som ikke opplever vold i nære relasjoner og de mennene som ikke bruker vold, vil ikke oppleve det som en risiko, da det ikke er noe som rammer dem. ”Hvorfor går hun ikke bare”, kan fremdeles virke som en holdning som lever i beste velgående.

Det henger sammen med *grad av informasjon*. De som ikke opplever volden har heller ikke noe grunnlag for å vite noe om de psykologiske mekanismene som ligger bak i en voldelig relasjon. Det kan settes spørsmålsteget ved om det er nok informasjonsarbeid som ligger i det systemet som håndterer volden. Grad av informasjon har også betydning for kvinnene i volden. Med mer informasjon om konsekvenser ved å bli eller dra tilbake til vold, kan det være lettere for dem å få en ”korrekt” risikopersepsjon. Det er selvfølgelig vanskelig å si noe om hva det er som er en ”korrekt” risikopersepsjon i slike tilfeller, men det er mye som tyder på at vold eskalerer over tid og det er ikke tvil om at det er skadelig for barn å observere vold mellom foreldre.

Grad av kontroll er nok i stor grad betydningsfullt for hvordan volden håndteres. Det går også frem av Tendenes’ sitat innledningsvis i delkapittelet. Som nevnt er ikke vold i nære relasjoner vi utsettes for ”plutselig” eller ”ufrivillig”. Det er noe vi føler vi har stor kontroll over. Dette i motsetning til overgrep på gata, flystyrt, veiras og lignende. Kvinnen i en voldelig relasjon kan også oppleve en større kontroll i forholdet enn ved å bryte ut, og dette er derfor noe systemet må fokusere på og sette inn tiltak mot. Det er av denne grunn særdeles

viktig at systemet er fokusert mot at kvinnene får en opplevd kontroll over sin egen livssituasjon.

Risikopersepsjon påvirker altså de som ikke direkte blir berørt av krisen. Der er her politikken blir viktig for prioritering av krisen. Dersom vi oppfatter en risiko som stor, vil det som regel fremmes et krav til at våre myndigheter skal regulere denne risikoen (Drottz-Sjoberg and Persson 1993). Opinionens krav blir kanalisert blant annet gjennom media. I tråd med Rosenthal, t'Hart og Boin (2001) og det utvidede Thomas-teoremet, vil en krise bli oppfattet som en krise dersom media definerer det som en. Dette vil kunne sies å gi en katalysatoreffekt på krisen og medias fremstilling av en krise vil kunne bidra til at det blir en krise i sine konsekvenser.

Den trusselen som en risiko representerer vil da ta sin plass i media på bekostning av andre, mer skjulte trusler. Spesielt den trusselen som ikke rammer oss selv, men "de andre", vil kunne bli nedprioritert.

Vold mot kvinner i nære relasjoner har et lavt katastrofepotensial. Over 80 kvinner er drept av sin tidligere eller nåværende partner siden årtusenskiftet. Men det rammer én og én kvinne om gangen. I de mer ekstreme tilfellene har det vært snakk om drap av barn i tillegg, men det har likevel ikke samme katastrofepotensial som for eksempel en flystyrt.

En flystyrt kan også tjene til å beskrive hva vi opplever som grad av kontroll. Som passasjer på et fly opplever vi lav kontroll over situasjonen, da det ikke er noe vi kan gjøre for å forhindre en eventuell styrt. Vi krever gjerne et høyt sikkerhetsnivå, det er uakseptabelt at menneske eller maskin skal feile slik at det går utover menneskeliv. Jeg vil påstå at grad av kontroll også kan være en påvirkende faktor på hvordan vi betrakter vold mot kvinner i nære relasjoner. En indikator på dette er gitt av Amnesty's undersøkelse om menns holdninger til vold mot kvinner. At 40 prosent av de spurte mennene mener kvinnen er helt eller delvis skyldig for volden hun blir påført, kan tyde på at de mener det er en "frivillig aktivitet" å bli.

Denne undersøkelsen viser også symptomer på holdninger til vold mot kvinner i samfunnet. De som besitter en del informasjon om fenomenet "vold i nære relasjoner", vet at det "å bare gå fra ham", er en overforenkling av et komplisert problem. Det er likevel ikke en selvfølge at andre som ikke har den samme innsikten skal ha denne erkjennelsen.

Oppsummert kan det slutes at den volden som rammer kvinner i nære relasjoner er skjult, i form av at dens konsekvenser ikke er synlige i hverdagen. Volden som trussel er tilnærmet

ikke-eksisterende for mennesker flest, og oppleves derfor ikke som en trussel i samme forstand for risiko vi opplever som stor for oss selv. Volden som rammer kvinner i nære relasjoner er noe som utvikles skjult for oss, over tid, og er vanskelig å avslutte, det som i henhold til krisetypologien presentert i teorikapittelet kategoriseres som en ”sent-brennende krise”.

5.3.3 Politiske konsekvenser av krisehåndtering

Som blant annet Rosenthal m.fl (2001) påpeker, er krisehåndtering ofte en ”utakknemlig jobb” for myndigheter og politikere. Årsaken er blant annet disse ”dynamiske ikke-hendelsene” (Weick 1987; Kruke, Olsen et al. 2005), som utfallet av vellykket forebygging er. Om en krisehåndtering er bedømt til å være vellykket eller ei fra opinionens side, har imidlertid en stor betydning for politikere (Rosenthal, Boin et al. 2001). Dette er forutsatt at krisen som er håndtert fanger opinionens interesse slik at den er i vår bevissthet.

Om krisehåndteringen evalueres som suksessfull eller ikke, avhenger ikke av krisen i seg selv, men opinionens vurdering av den (Rosenthal, Boin et al. 2001). Dersom krisehåndteringen i etterkant vurderes som ”ikke tilfredsstillende”, har dette konsekvenser for responssystemet (Rosenthal, Boin et al. 2001). I dette tilfellet kan et manglende ettervern for voldsutsatte kvinner føre til problemer for det offentlige. De som finnes av medieoppslag innen temaet, er for eksempel voldsalarmer som ikke har virket (Johnsrud 5.5.2010), omfanget av partnerdrap (VG nett (Samleside med partnerdrapssaker) 2007) og forskning som blir utsatt (Vinding and Sæther 04.02.2010; Strømdahl 20.3.2010). Dersom de nevnte problemene ikke håndteres på en tilfredsstillende måte, kan det oppstå systematiske svikt.

5.4 Er vold mot kvinner i nære relasjoner et samfunnsikkerhetsproblem?

Som nevnt er ikke ”vanlig” kriminalitet og overgrep innbefattet i samfunnsikkerhetsdefinisjonen (Kruke, Olsen et al. 2005). Disse problemene skal den eksisterende beredskapen håndtere (ibid.). Der det går over fra å være ”dagligdagse” problem til å bli samfunnsikkerhetsproblem, er dersom ”hendelsen” truer gjennom enten ekstraordinære påkjenninger og stress, gjensidig avhengighet og kompleksitet, eller tillit til vitale samfunnsfunksjoner (ibid.).

Problemet håndteres, om enn mest reaktivt, av den eksisterende beredskapen. Det er ikke noe i min empiri som tyder på at systemet er preget av en nevneverdig kompleksitet og gjensidig avhengighet. Hvorvidt problemet er håndtert *tilfredsstillende*, kan derimot drøftes. Som nevnt ovenfor, kan en opplevd mangelfull krisehåndtering ses på som systematisk svikt. En slik svikt kan videre ha konsekvenser for tilliten til vitale samfunnsfunksjoner.

Eksempler er kvinner som blir drept av sin tidligere partner til tross for både besøksforbud og alarm (se bl.a Johnsrud 5.5.2010). Slike eksempler i tillegg til en mangelfull etterforskning kan føre til manglende tiltro til politiet, som absolutt tilhører kategorien *vitale samfunnsfunksjoner*. Mye tyder på at det her også er en positiv utvikling, voldsalarmen har blitt teknisk bedre og holdningene innad i politiet er blitt bedre (Tendenes 2010; Velde Monsen 2010). Det er imidlertid fremdeles slik at kvinner utsatt for vold må flytte rundt i landet på flukt og menn blir ikke dømt for sine lovbrudd. I følge blant annet advokat Tendenes (2010) er vi ikke i nærheten av den samme kvaliteten på etterforskningen i slike saker som i andre. Faren er at det oppfattes som at det er et større vern av overgripere enn ofre for volden (Velde Monsen 2010).

6.0 KONKLUSJON: Håndteres vold mot kvinner som en pågående krise?

Denne oppgaven har vist at selv om det finnes beredskap som håndterer vold mot kvinner i nære relasjoner, er denne i stor grad fokusert på det reaktive aspektet ved problemet. Instansene i Stavanger virker velfungerende og de har alle sine arbeidsoppgaver og ansvarsområder, og ingenting indikerer at det er noe å utsette på utførelsen.

Til tross for dette eksisterer det mangler i selve håndteringen. Det vises gjennom at det er tiltak som *burde* være implementert, dersom vold mot kvinner i nære relasjoner skal håndteres som en kollektiv krise.

Vold mot kvinner i nære relasjoner er en krise, definert ut i fra den individuelle, subjektive oppfattelsen, her illustrert ved hjelp av Thomas-teoremet. I følge den bredere definisjonen av en krise, kan også vold mot kvinner i nære relasjoner defineres som det, nærmere bestemt en kryptende krise.

Systemet som her er analysert håndterer vold mot kvinner i nære relasjoner i stor grad som enkelttilfeller. Hvert enkelt tilfelle blir håndtert, tilbudene er tilgjengelige og inkluderende for alle som sliter med problematikken. Det er likevel her funn som tyder på at selve *fenomenet* vold i nære relasjoner ikke blir håndtert på en like tilfredsstillende måte. Dette kan ha sammenheng med politisk prioritering.

Den utdaterte handlingsplanen til Stavanger Kommune er ikke et prioriteringsområde å oppdatere i skrivende stund (Fosse 2010). Stavanger er likevel en av de få kommunene som har hatt en slik handlingsplan (Amnesty International Norge 2005).

Det er grunn til å hevde at dersom vold mot kvinner i nære relasjoner blir sett som en krise på aggregert nivå, ville tiltakene rettet mot denne volden vært mer proaktive. For at det skal være mer politisk vilje til å forebygge dette problemet, må det løftes opp på dagsorden.

Det er ikke nødvendigvis slik at det som prioriteres er det som representerer størst risiko eller der hvor de alvorligste konsekvensene inntreffer.

Prioritering av ressurser til forebygging er politisk vanskelig da det ikke kommer politisk målbare resultater av en vellykket forebygging. Dersom det ikke fremsettes krav til mer

forebygging er det da ikke sannsynlig at det vil prioriteres. Manglende krav til forebygging kan henge sammen med at volden som rammer kvinner i nære relasjoner er skjult for andre, og det er ikke sannsynlig at kvinner i mishandlingsforhold er i spesielt god stand til å tale sin egen sak i verken politiske kanaler eller deltar i undersøkelser om voldsomfang.

Ressursprioritering gjør planlegging og håndtering gjennomsyret politisk. Fordeling av ressurser er styrt av politiske aktører og interessenter. Agendasetting er derfor svært viktig for å få ressurser til å gjennomføre tiltak. Agendasetting er en prosess som går gjennom politiske kanaler. Det er ikke alle i en befolkning som like sannsynlig vil benytte seg av disse politiske kanalene. Fellestrekk ved voldsutsatte kvinner i mishandlingsforhold er ofte at de er isolerte, underlegen i et maktforhold og ofte syke. Det kan derfor argumenteres for at disse kvinnene ikke er i den beste posisjonen til å benytte seg av politiske kanaler.

Risikopersepsjon har betydning for agendasetting. Dette fordi opplevd risiko har en påvirkning på hva vi ønsker skal prioriteres.

Som nevnt har mennesker vanskelig for å sette sannsynlighet og konsekvens opp mot hverandre. Vi har en tendens til å ”feilvurdere” risiko dersom sannsynligheten er høy, men skadepotensialet lavt, eller omvendt. En sannsynlighet som er vurdert som liten, vil ikke bekymre oss. Men dersom konsekvensene er store, vil vi ha en høy risikoopplevelse. På grunnlag av dette vil en konsekvensanalyse av vold mot kvinner i nære relasjoner kunne bidra til å være agendasettende, da vi får et bedre bilde av både de individuelle og kollektive konsekvensene.

Det er mye som tyder på at også sannsynlighet for å bli utsatt for denne volden, er statistisk større enn det befolkningen antar. Begrunnelsen for dette er at volden er såpass skjult, blant annet fordi den skjer i den private sfære.

Vold mot kvinner i nære relasjoner virker således ikke som å bli håndtert som en pågående krise, men hver individuelle krise om gangen. Det kan settes spørsmål ved om denne volden er en form for kryptende krise som vi ikke tar inn over oss i befolkningen generelt. En sakte og usynlig utvikling av en kollektiv krise er mindre manifest enn plutselige kriser som rammer jevnt i befolkningen. Dette kan bidra til en lav prioritering av ressurser til den *faktiske* håndteringen ”i felt”, selv om fokuset hos myndighetene er mye større i dag.

- Videre forskning

Fremtidsperspektiver 1983:

”Vi har fått synliggjort volden, ja vel, men har det offentlige fått merke hva det koster å gi mishandla kvinner et skikkelig tilbud?”

Krisesentergruppa i Oslo 1983, sitert i ”Kvinnerommet” (2008:5): Jubileumsheftet til
Krisesenterbevegelsen

Det er veldig mye som peker i retning av at vold mot kvinner i nære relasjoner er et satsningsområde i mye større grad enn det har vært tidligere. På bakgrunn av min drøfting kan det likevel hevdes å være enkelte mangler som ikke blir fulgt opp på tilstrekkelig vis.

Synliggjøring av volden som et kollektivt problem synes å være nært forbundet med en kartlegging av konsekvensene for samfunnet som helhet. Et godt tiltak for å få til dette kan være en kartlegging av de samfunnsøkonomiske konsekvensene, som foreslått gjennom Norsk Offentlig Utredning 2003:31 (Kapoor 2003) ”Retten til et liv uten vold”, og krevd gjennom kampanjen til blant annet Krisesentersekretariatet og LO.

Voldsmålingene slår selv fast at det ikke er en vitenskapelig tilnærming på disse målingene (Justis- og politidepartementet 2008), og disse er det eneste som er prioritert av omfangsmålinger. En radikal økning i omfangsstatistikk kan ha sammenheng med økt vilje til å anmelde og benytte seg av hjelpeapparatet, men det vil vi aldri vite sikkert før det foretas mer systematiske omfangsundersøkelser.

7.0 LITTERATURLISTE

't Hart, P. and A. Boin (2001). Between crisis and normalcy: The long shadow of post-crisis politics. Managing Crisis: Threats, Dilemmas, Opportunities. U. Rosenthal, A. Boin and L. K. Comfort. Springfield, Ill., Charles C Thomas: 28-46.

Aase, T. H. and E. Fossåskaret (2007). Skapte virkeligheter: kvalitativt orientert metode. Oslo, Universitetsforl.

Alternativ til Vold (2006). "Alternativ til Volds (ATV) hjemmeside." Retrieved 07.07.10, 2010, from <http://www.atv-stiftelsen.no/>.

Alternativ til Vold (2010). Årsrapport 2009. P. Isdal. Stavanger.

Amnesty International Norge (2005). Glansbildet slår sprekker: en rapport om norske kommuners arbeid mot vold mot kvinner. Oslo, Amnesty International Norge: 48 s.

Amnesty International Norge (2007). Hvem bryr seg?: en rapport om menns holdninger til vold mot kvinner. [Oslo], Amnesty International Norge.

Andersen, S. S. (1997). Case-studier og generalisering : forskningsstrategi og design. Bergen, Fagbokforlaget.

Aven, T., M. Boyesen, et al. (2004). Samfunnssikkerhet. Oslo, Universitetsforlaget.

Bakken, A. (2010). Intervju med psykologspesialist Arnhild Bakken, behandler ved Familievernkontoret i Stavanger. Stavanger.

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010). "Organisasjon." from <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dep/org.html?id=322>.

Begby, L. (2005). "Vold mot kvinner — et problem globalt og nasjonalt." Retrieved 19.09.10, 2010, from <http://www.fn.no/Aktuelt/Nyheter/Nyhetsarkiv/Kvinner/Vold-mot-kvinner-et-problem-globalt-og-nasjonalt/%28language%29/nor-NO>.

Begby, L. (2009). "Storberget inn i globalt nettverk mot vold." Retrieved 19.09.10, 2010, from <http://www.fn.no/Aktuelt/Nyheter/Nyhetsarkiv/Kvinner/Storberget-inn-i-globalt-nettverk-mot-vold/%28language%29/nor-NO>.

Bengtson, M., P. Ø. Steinsvåg, et al. (2004). Ungdom bak volden: forståelse og behandling av ungdom med volds- og aggresjonsproblem. Oslo, Universitetsforl.

Botnedal, K. and L. Nilsen (2008). Kvinnerommet: Vi gratulerer Krisesenterbevegelsen. Oslo, Krisesentersekretariatet.

Boyesen, M. (2003). Risikopersepsjon - En innføring i fagfeltet. Oslo.

Bufetat² (2009). "Om Oss." Retrieved 23.09.10, 2010, from <http://www.bufetat.no/om/>.

Bufetat (2009, 18.08.10). "Familievernkontor." Retrieved 19.09.10, 2010, from <http://www.bufetat.no/familievern/>.

Calvert, P. (2002). Comparative politics: an introduction. Harlow, Longman.

Coid, J. W. and D. P. Farrington (2003). Early prevention of adult antisocial behaviour. Cambridge, Cambridge University Press.

Dahl, R. (1994). "The concept of power." Power: Critical Assessments: 288.

Drottz-Sjoberg, B.-M. and L. Persson (1993). "Public reaction to radiation: fear, anxiety or phobia?" Health Physics 64: 223-231.

Eberhard-Gran, M., B. Schei, et al. (2007). "Somatic Symptoms and Diseases are more Common in Women Exposed to Violence " Journal of General Internal Medicine 22(12).

Engnæs Hoff, K. (2010, 13.01.10). "- Drap kan ha en smitteeffekt." Retrieved 12.10, 13.01.2010, from <http://www.nettavisen.no/nyheter/article2799644.ece>.

Fagforbundet, FO, et al. (2009) Han slår - Vi betaler.

FN-sambandet. "FNs utviklingsfond for kvinner (UNIFEM)." Retrieved 19.09.10, 2010, from <http://www.fn.no/FN-informasjon/FN-systemet/Fond-og-programmer/FNs-utviklingsfond-for-kvinner-UNIFEM/%28language%29/nor-NO>.

Fosse, E. K. (2010). Telefonkorrespondanse med Elin Karin Fosse, nestleder i fagstab oppvekst og levevilkår, Stavanger Kommune.

Fossåskaret, E. (1997). Ustrukterte intervjuer med få informanter gir i seg selv ikke noen kvalitativ undersøkelse. Metodisk feltarbeid: produksjon og tolkning av kvalitative data. Oslo, Universitetsforl.: s. 11-45.

Fuglestad, O. L. and E. I. Mørkeseth (1997). Et semiotisk perspektiv på forskningsprosessen og på forskerens rolle i felten. Metodisk feltarbeid: produksjon og tolkning av kvalitative data. Oslo, Universitetsforl.: s. 167-187.

Grimen, H. (2004). Samfunnsvitenskapelige tenkemåter. Oslo, Universitetsforl.

Bibliografi: s. 449-459

3. oppl. 2007 med 13-sifret ISBN

Haaland, T., S.-E. Clausen, et al. (2005). Vold i parforhold- ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge. NIBIR. Oslo.

Herbjørnsrud, D. (2010) Leder: Den Nye Snillismen. Ny Tid

Isdal, P. (2000). Meningen med volden. Oslo, Kommuneforlaget.

Isdal, P. (2010, 05.10.10). "Hva gjør vold med barn." Foredrag på Barnevernsdagene våren 2010: "Nye Trender, barns utvikling", powerpoint presentasjon. from http://www.psykopp.no/doc/PER_ISDAL_HVA_GJOR_VOLD_MED_BARN.pdf.

Jacobsen, D. I. (2005). Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode. Kristiansand, Høyskoleforlaget.

James, K. (1996). "Truth of fiction: Men as victims of domestic violence." The Australian and New Zealand journal of family therapy 17(3): 121-125.

Johnsrud, N. (5.5.2010). Etterspurt voldsalarm. Dagsavisen.

Jullum Hagen, K. (2004). "Krisesenter: Feminisme eller profesjon?". Retrieved 06.10, 2010, from <http://kilden.forskningsradet.no/c16881/artikkel/vis.html?tid=24473>.

Justis- og politidepartementet² (2008) Bedre rettigheter for ofre i straffesaker.

Justis- og politidepartementet (2002). Samfunnssikkerhet: veien til et mindre sårbart samfunn. St.meld. [Oslo], [Regjeringen]: 109 s.

Justis- og politidepartementet (2008) En uke med vold i nære relasjoner. Justisdepartementets voldsmåling 2008,

Justis- og politidepartementet (2008). Vendepunkt - Handlingsplan mot vold i nære relasjoner, Regjeringen.

Justis- og politidepartementet (2009, 24.08.09). "Hva er vold i nære relasjoner?". Retrieved 26.02, 2010, from https://www.politi.no/rad_fra_politiet/vold_i_nare_relasjoner/definisjon_pa_vold_i_nare_relasjoner/.

Justis- og politidepartementet (2010). Status: Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner, Regjeringen.

Kapoor, N. (2003). Retten til et liv uten vold: menns vold mot kvinner i nære relasjoner : utredning avgitt fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 29. august 2001 : avgitt til Justis- og politidepartementet 4. desember 2003. Norges offentlige utredninger. Oslo, Statens forvaltningstjeneste. Informasjonsforvaltning: 234 s.

Krisesenteret i Stavanger (2010). "Krisesenteret i Stavanger." Retrieved 06.10, 2010, from <http://www.stavanger-krisesenter.no/>.

Krug, E. G. (2002). World report on violence and health. Geneva, World Health Organization.

Kruke, B. I. (2010). Complicated coordination in a complex emergency. Stavanger, Faculty of Social Science, University of Stavanger.

Kruke, B. I., O. E. Olsen, et al. (2005). Samfunnssikkerhet - Forsøk på en begrepsfesting.

Kvale, S., S. Brinkmann, et al. (2009). Det kvalitative forskningsintervju. Oslo, Gyldendal akademisk.

Langved, Å. (28.6.2010). Truet på livet av eksamboer. Dagsavisen.no.

Lima Braut, A. (4.8.2008) Unge kvinner slår. Vårt Land

Linton, R. (1936). The study of man: an introduction. New York, Appleton-Century-Crofts.

Lov om familievernkontorer (familievernkontorloven) av 19. juni 1997 nr 62 (1997). B.-l.-o. inkluderingsdepartementet.

Lov om Kommunale Krisesentertilbud (Krisesenterlova) av 19. juni 2009 nr 44 (2009). B.-l.-o. inkluderingsdepartementet.

Lysbakken, A. (2010). "Kvinner og menn, menneskerettigheter og økonomisk utvikling." Retrieved 07.10, 2010, from http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/aktuelt/taler_artikler/ministeren/taler-og-artikler-av-barne--likestilling/2010/Kvinner-og-menn-menneskerettigheter-og-okonomisk-utvikling.html?id=599828.

Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress (2004). Krisesentrene 2003 - En kommentert statistikk. W. Jonassen. Oslo. Notat 1/2004.

Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress (2005). Kriesesenterstatistikk 2004. W. Jonassen. Oslo.

Norsk Kriesesenterforbund (2010). "Vold i nære relasjoner." Retrieved 25.02.10, 2010, from <http://www.norskkriesesenterforbund.no/pages/view/28342>.

Olson, R. S. (2000). "Towards a politics of disaster: losses, values, agendas and blame " International Journal of Mass Emergencies and Disasters 18(2): 265-287.

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) (2008) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28.

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) (2004) Om lov om straff. Odelstingproposisjon

Pape, H. (2003) Vold og krenkelser i unge menneskers parforhold. Tidsskrift for Den norske legeförening

Patton, M. Q. (1990). Qualitative evaluation and research methods. Newbury Park, Sage.

Bibliografi: s. 507-523.

politi.no (2009, 24.08.09). "Hva er vold i nære relasjoner?". Retrieved 08.10, 2010, from https://www.politi.no/rad_fra_politiet/vold_i_nare_relasjoner/definisjon_pa_vold_i_nare_relasjoner/.

Politidirektoratet (2008). Politiets arbeid med vold i nære relasjoner - En veiledning fra Politidirektoratet. I. Killengreen.

Politidirektoratet (2010). Kommenterte STRASAK-tall 2009.

Porfiriev, B. (2001). Instant and creeping environmental crisis in Russia. Managing crises: threats, dilemmas, opportunities. U. Rosenthal, R. A. Boin and L. K. Comfort. Springfield, Ill., Charles C. Thomas: XI, 354 s.

Regionalt ressurscenter om vold traumatisk stress og selvmordsforebygging (20??).
"Regionale ressurscentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging." Retrieved
23.09.10, 2010, from <http://www.rvts.no/>.

regjeringen.no (2009). "Vold i nære relasjoner." Retrieved 25.02.2010, 2010, from
http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/vold_i_nare_relasjoner/vold-i-nare-relasjoner.html?id=439483.

Rosenthal, U., R. A. Boin, et al. (2001). Managing crises: threats, dilemmas, opportunities.
Springfield, Ill., Charles C. Thomas.

Rubin, A. and E. R. Babbie (2005). Research methods for social work. Belmont, CA,
Thomson.

Råkil, M. (2002). Menns vold mot kvinner: behandlingserfaringer og kunnskapsstatus. Oslo,
Universitetsforl.

Bibliografi: s. [228]-251

Sentio Research Norge (2009) Rapportering fra Krisesentrene 2008.

Sentio Research Norge (2010) Rapportering fra Krisesentrene 2009.

Slovic, P., B. Fischhoff, et al. (1979). "Rating the risks." Environment 21: 14-20.

Starr, C. (1969). "Social benefit versus technological risk." Science 165: 1232-1238.

Statistisk Sentralbyrå (2006). Rapportering fra krisesentrene 2005. S. Lien and E. Nørgaard.
Oslo.

Statistisk Sentralbyrå (2007). Rapportering fra krisesentrene 2006. L. Kleven and S. Lien.
Oslo.

Statistisk Sentralbyrå (2008). Rapportering fra krisesentrene 2007. A. A. Hirsch and E.
Nørgaard. Oslo.

Storberget, K. (2009) Breaking the silence: United against domestic violence. Rapport presentert av den norske justisministeren 18 - 19 juni 2009

Straumsheim Grønli, K. (2003) Uenige om voldsnivået i Norge. forskning.no

Strømdahl, M. (20.3.2010). De drepte sine kvinner, nå kan de si nei til innsyn i sakene. Aftenposten.no.

Tendenes, A. (2010). Intervju med advokat Anette Tendenes, v/ Advokatene Tendenes Gjellesvik. Stavanger.

Thagaard, T. (2009). Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode. Bergen, Fagbokforlaget.

Bibliografi: s. 233-245 ; indeks: s. 247-250

2. utg. 2003

Tjernshaugen, K. (08.09.2010, 08.09.10). "Vil nekte voldelige fedre samvær." Aftenposten.no. from <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3801425.ece>.

UN General Assembly (1993) The Declaration on the Elimination of violence Against Women, Proceedings of the 85th Plenary Meeting, Geneva December 20 1993 A/res/48/104

Vatnar, S. K. B. (2009). An interactional perspective on help-seeking women subject to intimate partner violence. Oslo, Unipub. no. 767: 1 b. (flere pag.).

Avhandling (ph.d.) - Universitetet i Oslo, 2009

Årstall på tittelsiden: 2008

Inneholder bl.a. spørreskjema på norsk

Velde Monsen, M. (2010). Intervju med daglig leder Monica Velde Monsen ved Krisesenteret i Stavanger. Stavanger.

VG nett (Samleside med partnerdrapssaker) (2007) Drept av sine menn.

Vignes, K. (2010). Intervju med politioverbetjent Kjell Vignes, familievoldskoodinator v/ Rogaland Politidistrikt. Stavanger.

Vinding, A. and A. S. Sæther (04.02.2010) Partnerdrap-forskning lagt på hylla.

Wadel, C. (1991). Feltarbeid i egen kultur: en innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning. Flekkefjord, SEEK.

Wadel, C. and C. C. Wadel (2007). Den samfunnsvitenskapelige konstruksjon av virkeligheten. Kristiansand, Høyskoleforl.

2. utg. Flekkefjord : SEEK, 1990

Weick, K. E. (1987). "Organizational culture as a source of high reliability." California Management Review 29(2): 112-127.

World Health Organization (2005). " WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women." Retrieved 20.09.10, 2010, from http://www.who.int/gender/violence/who_multicountry_study/en/index.html.

Yin, R. K. (1994). Case study research: design and methods. Thousand Oaks, Calif., Sage.

Ørke, E. C. (2010). Intervju med Elisabeth Christie Ørke, psykologspesialist v/ Alternativ til Vold Stavanger. Stavanger.

Øyhovden, A. and C. Bentzrud (10.09.2009) Storberget tar feil om tiltak mot familievold. TV2 Nyhetene

VEDLEGG

INTERVJUGUIDE – Familievoldskoordinator Rogaland Politidistrikt

1. Personalia

- Navn
- Alder
- Tiltredd stilling
- Utdanning
- Tidligere erfaring

2. Stillingens innhold og tilblivelse

- Hva innebærer det å være familievoldskoordinator i Stavanger? Mandat? (Skriftlig)
- Når ble denne stillingen opprettet og med hvilket formål? Hvilken årsak? Kapoor-utvalget?
- Hvilke etater og hjelpeapparat samarbeider du/politiet med?
- Vold mot kvinner: Samfunnsproblem? Hvor stort er problemet? Hvor ligger problemet? Vold i nære/ikke nære, overfall, voldtekter. Andre gjennomgående trekk v fenomenet? (etnisitet/sosiale lag etc.)

Komme inn på: Hensikten med stillingen, sammenheng med handlingsplan. Ulike instanser som er involvert i voldssaker, grad av samarbeid med politi.

3. Jus og politiarbeid

- §219: Ikrafttredelsen: Hvilke saker innbefattes/ hvilke saker ang vold mot kvinner falles utenfor denne lovbestemmelsen? Hvorfor?
- Vold i nære relasjoner har økt med 340 % siden 2006, hva tror du er årsaken til denne økningen? Hvordan har økningen vært i Stavanger? (Dokumentasjon Stvg?)
- Hvordan etterforsker dere familievoldssaker? Hva er utfordringene spesielt for slike saker?

Komme inn på: Ulik status for ektefelle og andre former for forhold? Statusen til familievoldssaker: Er strafferammen for lav? Mister sakene status pga dette eller vanskeligheter i etterforskning og bevis? Økning: Skyldes den kun økte antall anmeldelser eller finnes det en økning i voldsforbrytelser mot kvinner? Tanker om årsaker, sammenheng med kvinnene på krisesenteret.

4. Voldsutsatte kvinner

- Hvilke saker når deg som familievoldskoordinator? Hvilke saker faller utenom?

- Hvilke barrierer eksisterer for at familievoldssaker ikke når deg? Må kvinnen velge å anmelde forholdet for å få hjelp fra politiet? Hvordan kan etter din mening flere saker bli anmeldt og oppklart?

5. Tilbud i Stavanger

- Hvilke tilbud finnes for voldsutsatte kvinner i Stavanger, hvilke samarbeider du med/henviser til osv?
- Hvilke tiltak finnes fra politiets side direkte rettet mot å unngå gjentakelse?
- Er disse tiltakene tilstrekkelige? Fullt/ganske/midt på treet/litt utilstrekkelig/fullstendig utilfredstillende?
- Hvem har ansvar når en kvinne blir utsatt for vold? Spesielt mtp hindre gjentakelse? Kunne politiet hatt ansvar for en større bit av slike tiltak?
- Hvor mange kvinner/hvor stor andel, opplever, etter å ha havnet inn i et system, gjentatte voldshendelser?
- Hva kan etter din erfaring gjøres for å sikre i større grad at kvinner ikke blir gjentatte offer for vold?
- Hvordan er samarbeidet og informasjonsdeling mellom ulike instanser som voldsutsatte kvinner havner innen?

6. Problemets omfang

- Kan du si noe om mengden familievoldssaker i Rogaland, og Stavanger spesielt? Hvordan opplever du utviklingen i denne type saker? Er det noen grunn til å anta at Stavanger skiller seg fra resten av landet?

Statistikk Stavanger, arbeidsdokument, retningslinjer, dokumentasjon

INTERVJUGUIDE – Hjelpeapparatet

Områder:

- Hvilke tilbud finnes for kvinner utsatt for vold i Norge?
  - Proaktive/ reaktive
  - På hvilke nivå/faser

1. Hva inneholder tilbudet? + Virksomhetsplan

- Hva er målsetningen for virksomheten?
- Hvor mange kvinner er innom hos dere? Årlig?
- Hvordan kommer kvinnene til dere?
- Hvilket samarbeid har dere med andre instanser som arbeider med voldsutsatte kvinner?

2. Hvem fanges opp av systemet?

- (Hva skal til for at en kvinne utsatt for vold kommer til dere?)
Hvor finner de tilbudet? Hvem henviser? Hvor henviser dere?
- Hvem er målgruppen for tiltaket?
- Hvordan søker dere å nå målgruppen for tiltaket?
- Hvem havner utenfor tiltaket? Hvem rammet av vold er det dere ikke kan hjelpe? Hva tror du er barrierene for at kvinner som kunne hatt nytte av tilbudet deres, ikke benytter seg av det?

Komme inn på: Hvilke kvinner detter utenfor, hvor dekkende er tilbudet, hva skal til for at flest mulig får hjelp. Ulike instanser – ulike tilbud til ulike former for vold/situasjoner?

3. Omfanget

- Hvor stor andel kvinner ønsker å anmelde forholdet? Jobber dere med å få volden anmeldt? Hvorfor ønsker mange kvinner ikke å anmelde, etter din mening? Hva kan gjøres med dette?
- Hvor stort er problemet med kvinner som opplever vold i nære relasjoner? Har du noe inntrykk av omfang? Skiller Stavanger seg noe ut i forhold til andre steder?
- Hva er ditt inntrykk av økningen i voldsanmeldelser? Har dere merket noe endring i behov for dere?

4. Oppfølging

- Hvor henviser dere kvinner som kommer til dere, hvor kommer de fra?
- Drar kvinnene tilbake til overgriper? Hvor ofte?
- Driver dere oppfølging av kvinner som kommer til dere? På hvilken måte?
- Kommer kvinner tilbake til dere etter gjentatte voldsopplevelser? Hvor ofte? Flere ganger?

Komme inn på: Er det et problem med kvinner som drar tilbake til et voldelig hjem? Hva gjøres i den forbindelse? Er det rettet tiltak for å unngå dette? Hva kan gjøres bedre?

STAVANGER KOMMUNE

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER

Vedtatt av Stavanger Bystyre den 14.06.2004

HANDLINGSPLAN MOT VOLD I NÆRE RELASJONER

1. Innledning	101
1.1 Bakgrunn for handlingsplanen	102
1.2 Hensikten med en handlingsplan	103
2. Nasjonale føringer	104
2.1 Regjeringens tiltaksplan	104
2.2 Kvinnevoldsutvalgets innstilling: Retten til et liv uten vold (NOU 2003:31)	104
2.3 Regjeringens videre arbeid	104
3. Kommunens ansvar for voldsutsatte og voldsutøver	105
3.1 Lov om helsetjenesten i kommunen	105
3.2 Lov om sosiale tjenester	105
3.3 Lov om barneverntjenester	106
4. Vold i nære relasjoner	106
4.1. Definisjon av vold i nære relasjoner	106
4.2. Omfang av vold i nære relasjoner	107
4.2.1 Undersøkelser på landsbasis	107
4.2.2 Undersøkelse fra Oslo	107
4.2.3 Undersøkelser i Stavanger	108
4.3 Hvem er de voldsutsatte?	108
4.4 Konsekvensene av vold	109
4.4.1. Kvinner	109
4.4.2 Barn	109
4.4.3 Voldsutøver	110
5. utfordringer for Stavanger kommune	110
5.1 Idédugnad	110
5.2 Voldssenter	111
6. Hovedmål/ strategier	112
6.1 Hovedmål	112
6.2 Strategier	113
7. Delmål og tiltak	113
7.1 Delmål: Gi de ansatte og brukerne en oversikt over hjelpe- og behandlingstilbudet	113
Forslag til tiltak:	113
7.2 Delmål: Kommunens hjelpeapparat skal ha kunnskap og god kompetanse om emnet	114
Forslag til tiltak:	114
7.3 Delmål: Barn som lever med voldsproblem skal få rett hjelp til rett tid	115
Forslag til tiltak:	115
7.4 Delmål: Voldsutsatte og voldsutøver skal ha et hjelpetilbud både i en krisesituasjon og videre oppfølging	116
Forslag til tiltak:	117
7.5 Delmål: Brukerne skal få et helhetlig hjelpetilbud	117
Forslag til tiltak:	118

Vedlegg: *Oversikt over forslag til tiltak*

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for handlingsplanen

Saken startet med en interpellasjon fra Cecilie Omre (AP), vedrørende bekjemping av vold, prostitusjon og overgrep. I bystyrets møte 10.02.03 ble følgende forslag lagt frem av Cecilie Omre:

1 Det fremmes en egen sak for hvor det legges til rette for å koordinere og samkjøre de kommunale og private tiltak som finnes i arbeidet med å bekjempe vold, prostitusjon og overgrep i Stavanger kommune.

2 Det utarbeides en plan med konkrete målsettinger og tiltak for å bekjempe vold, prostitusjon og overgrep i Stavanger kommune.

Under behandlingen av interpellasjonen ble det av ordfører Leif Johan Sevland, fremmet forslag om at interpellasjonen utsettes til neste møte og ses i sammenheng med et seminar om vold. Dette ble enstemmig vedtatt av bystyret.

I forbindelse med bystyrets møte 31.03.03 ble det holdt et seminar om vold mot kvinner. Sak 03/01237- interpellasjon fra Cecilie Omre (Ap) vedrørende vold, prostitusjon og overgrep ble da behandlet i møtet. I den forbindelse ble en rekke forslag oversendt direktør for Oppvekst og levekår for videre vurdering og oppfølging.

Christine Sagen Helgø fremmet følgende oversendelsesforslag på vegne av Sp, KrF, V og H:

I forbindelse med prosessen med å koordinere og samordne kommunale og private tiltak som arbeider med voldsproblematikk lages en idedugnad i KHS hvor de ulike aktørene kommer med innspill til det videre arbeidet.

Det skal i prosessen fokuseres på informasjon og opplysning til de som trenger de ulike tjenestene og det må vurderes et behandlingsrettet lavterskeltilbud til voldsutøvere. I tillegg må det vurderes et tilbud til barn som opplever familievold og tilbud til voldsofre. Gjennomgang av eksisterende ordninger både kommunale og ordninger med kommunale driftsavtaler.

Kari Kallhovd (RV) fremmet følgende oversendelsesforslag:

- 1. I regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn er det satt av 100 mill.kr. til tiltak. Stavanger kommune bør søke om penger til tiltak fra denne potten.*
- 2. Handlingsplanen må inneholde konkrete tiltak for å hjelpe kvinner ut av prostitusjon, kartlegge hva de trenger eks. rusbehandling, utdanning, bolig, arbeid, psykologisk hjelp og så skaffe det de trenger.*
- 3. Stavanger kommune kan utvide og styrke Krisesenteret slik at de kan ta i mot ofre for "trafficking", gjøre Stavanger krisesenter til et av krisesentrene som skal være "kompetansesenter" i samarbeid med Krisesentersekretariatets prosjekt (søkt om tre-årig prosjekt).*
- 4. Etablere botilbud (hemmelig adresse) for ofre for trafficking – et trygt sted å bo i "refleksjonstiden" (45 dg.) eller mens de venter på avklaring rundt sin situasjon.*
- 5. Holdningskampanje mot vold og kjøp av sex.*

6. *Slutte å bruke ordet "familievold". Det tilslører de reelle forhold som er menns vold mot kvinner.*
7. *Etablere lokalkontor av Alternativ til vold.*
8. *Sikre permanent drift av voldtekstmottaket.*
9. *Sikre drift av støttesenter mot incest.*
10. *Ta initiativ til at det utarbeides undervisningsmateriell for grunnskole og videregående skole angående vold og seksuell trakasering.*

Stavangers offentlige rom skal være fritt for porno.

Idédugnad om tiltak mot vold ble avholdt 07.11.03. Oppsummering fra idédugnaden ble sammen med en plan for det videre arbeid, lagt frem for kommunalstyret for levekår i møtet 02.12.03. Det ble da fattet følgende vedtak:

Handlingsplan for valdsarbeid i kommunen vert lagt fram for kommunalstyret for Levekår 1.kvartal 2004.

Handlingsplanen skal innehelda behov for hjelpetiltak i kommunen. Økonomiske konsekvensar av tiltaka skal der belysast.

Ellers vert saka teken til orientering.

I bystyrets møte 08.12.03 ble sak 131/03, "Handlingsplan/økonomiplan 2004-2007 – Årsbudsjettet 2004" behandlet. Følgende ble vedtatt:

Bystyret har vedtatt at det skal søkes utarbeidet en egen handlingsplan for kampen mot vold mot kvinner. Bystyret vil vurdere eventuelle økonomiske konsekvenser når oppfølgingssaken fra bystyrets møte i mars 2004 foreligger.

I forbindelse med arbeidet med en handlingsplan mot vold er de ulike oversendelsesforslag vurdert. En rekke av forslagene fra Kari Kallhovd (RV) knyttes opp mot Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn (2003-2005). Handlingsplanen mot vold i Stavanger vil imidlertid ha fokus på vold i nære relasjoner og ha fokus på forbedringer for å komme alle former for vold mot kvinner og barn til livs, se kap. 4 pkt 4.3.

Når det gjelder pkt 8 og 9 i oversendelsesforslaget fra Kari Kallhovd (RV) vises det til at det senere legges frem en egen sak om evaluering av voldtekstmottaket for kommunalstyret og at Incestsenteret i dag mottar tilskudd til driften fra kommunen. Punkt 11 i oversendelsesforslaget er å anse som et spørsmål som ligger utenfor kommunes myndighetsområde å forby.

De resterende oversendelsesforslag er forsøkt tatt inn i planen enten direkte eller at de som en konsekvens av de tiltak som blir foreslått kan vurderes og eventuelt følges opp.

1.2 Hensikten med en handlingsplan

Hensikten med en handlingsplan mot vold i Stavanger er å sette fokus på problematikken vold i nære relasjoner. Videre vil hensikten med planen være å se nærmere på de hovedutfordringer det kommunale hjelpeapparat står overfor i forbindelse med denne problematikken og komme med forslag til ulike tiltak for å forbedre hjelpetilbudet.

På bakgrunn av kommunens økonomiske situasjon finner rådmannen det ytterst vanskelig å foreslå nye kostnadskrevende tiltak. Planens ulike forslag til tiltak må stort sett finansieres

innen dagens budsjetttrammer, og det er viktig at denne planen blir knyttet opp og innarbeidet i handlings- og økonomiplanen for 2005-2008.

2. Nasjonale føringer

2.1 Regjeringens tiltaksplan

I 1999 utga regjeringen Bondevik handlingsplanen "Vold mot kvinner", og mye er gjennomført som et resultat av denne. Handlingsplanen bestod av 20 tiltak og skulle gjennomføres i løpet av 2000-2003.

Et av disse tiltakene er ansettelse av familievoldskoordinatorer ved de ulike politikammer, herunder Rogaland politikammer. Familievoldskoordinator hos politiet er et spesielt tilbud i forhold til vold i familien. Familievoldskoordinator gir råd, veiledning og vurderer beskyttelsestiltak. Stavanger kommune samarbeider med voldscoordinator hos politiet i enkeltsaker. I tillegg er det som en følge av regjeringens tiltaksplan opprettet et Rådgivningskontor for kriminalitetsofre i Stavanger som er et supplement til offentlige instanser og hjelpeapparat. Dette er et lavterskeltilbud for alle som har vært utsatt for kriminalitet. Driften finansieres av Justisdepartementet. Et annet tiltak i regjeringens tiltaksplan var å sikre finansiering for krisesentrene. Stavanger kommune har en oppdragsavtale med krisesenteret og bidrar med årlig tilskudd til driften.

2.2 Kvinnevoldsutvalgets innstilling: Retten til et liv uten vold (NOU 2003:31)

Hovedpunktene i fra innstillingen er:

- styrket rettsvern for kvinner og barn som blir utsatt for vold
- forebyggende tiltak
- styrket hjelpetilbud (foreslår et nytt behandlingstilbud for voldsutsatte kvinner og barn i helseregionen)
- gratis grønt nummer
- presisering av kommunens ansvar i lovverket
- oppretting av et kompetansesenter om vold i nære relasjoner.

Utvalget går klart inn for å plassere hovedansvaret for samordning av det fremtidige tjenestetilbudet til voldsutsatte og voldsutøvere på kommunalt nivå.

Stavanger kommune har sendt inn en høringsuttalelse til Kvinnevoldsutvalgets innstilling. Saken legges frem i samme møte som denne handlingsplanen. I tillegg har kommunalstyret for Levekår vedtatt i møte 10.02.04 å gi sin tilslutning til Kvinnevoldsutvalgets forslag om å etablere et nasjonalt kompetansesenter om vold i nære relasjoner og foreslått at senteret lokaliseres til Stavanger.

2.3 Regjeringens videre arbeid

En ny handlingsplan med arbeidstittel vold i nære relasjoner vil bli lagt frem i mai 2004.

Planen vil i særlig grad bli rettet mot følgende områder:

- behandlingstilbudet til menn med voldsproblematikk
- tilbud til barn som vokser opp i familier der det utøves vold

- tiltak for å styrke kompetansen om vold- og voldsofferproblematikk i politietaten, helsetjenesten, kriesesentrene, barnevern, sosialtjenesten, og andre som har et ansvar for å bistå voldsutsatte kvinner, barn og overgripere
- tiltak for å styrke tilbudet til voldsutsatte kvinner med minoritetsbakgrunn.

Når man sammenligner utfordringene som trekkes frem sentralt, er de ganske samsvarende med problemene man ser i kommunen (se kap. 5). Det vil likevel være slik at en del av utfordringene som tas opp sentralt ligger utenfor kommunens myndighetsområde å gjøre noe med. Dette gjelder for eksempel lovendringer og tiltak som ligger til andre offentlige instanser som for eksempel politiet. Stavanger kommunes tiltaksplan retter seg mot det kommunale hjelpeapparatet og de utfordringer dette står overfor.

3. Kommunens ansvar for voldsutsatte og voldsutøver

Når det gjelder kommunens ansvar for de voldsutsatte og voldsutøverne ligger det på flere plan, forebygging, oppfølging og behandling. Ansvar for disse gruppene er ikke klart definert i lovverket, og det går ikke klart fram hvor langt ansvaret rekker.

3.1 Lov om helsetjenesten i kommunen

Kommunen skal ved sin helsetjeneste fremme folkehelse og trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold, og søke å forebygge og behandle sykdom, skade eller lyte. Den skal spre opplysning om og øke interessen for hva den enkelte selv og almenheten kan gjøre for å fremme sin egen trivsel og sunnhet og folkehelsen, jf. kommunehelsetjenesteloven § 1-2.

Voldsutsatte vil ha behov for hjelp fra den kommunale helsetjenesten i mange tilfeller. Ofte er det også ansatte i helsetjenesten i kommunen som først får kjennskap til/har mulighet for å oppdage den voldsutsattes situasjon. Dette kan være både legevakten, fastlegen, helsestasjonen, fysioterapeuter eller det kan være hjemmebaserte tjenester som oppdager at tjenestemottakere er utsatt for vold. Stavanger kommune driver også Voldtektmottaket og Livskrisehjelpen som i mange tilfeller vil være involvert i akutfasen.

Alle har rett på ”nødvendig helsehjelp” etter lov om helsetjenesten i kommunen § 2-1. Hva som ligger i nødvendig helsehjelp er mer uklart, men omfanget av og standarden på helsetjenesten skal prøves mot en faglig vurdering av hva som er nødvendig helsehjelp. For voldsutsatte er det klart at de i en akutfase vil ha rett på hjelp. Kommunens ansvar går imidlertid lenger og både voldsutsatte og voldsutøverne vil i mange tilfeller ha rett på videre oppfølging. Dette kan for eksempel være oppfølging av psykiatriske helsearbeiderne i kommunen. Det er imidlertid viktig å understreke at den kommunale helsetjenesten har plikt til å henvise videre ved behov for mer spesialisert behandlingstilbud. Dette gjelder både de voldsutsattes og voldsutøveres behov for spesialisert oppfølging.

3.2 Lov om sosiale tjenester

I henhold til lov om sosiale tjenester skal sosialtjenesten blant annet ivareta følgende oppgaver: sikre økonomisk og sosial trygghet, bedre levevilkår for vanskeligstilte, øke likeverd og likestilling, forebygge sosiale problemer, sørge for at den enkelte får mulighet til et selvstendig liv med egen bolig, samt at enkeltindividet kan ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre, § 1-1.

Oppgavene skal de løse ved generell forebyggende virksomhet, gi råd og veiledning til enkeltpersoner som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer. Sosialtjenesten har også et ansvar for å sørge for at andre gjør det dersom de selv ikke har kompetansen. Kommunen har også etter lov om sosiale tjenester plikt til å hjelpe økonomisk og plikt til å skaffe midlertidig bolig. I henhold til lovens § 5-1 har den som ikke kan sørge for sitt livsopphold krav på økonomisk stønad. Stønad skal sikre et forsvarlig livsopphold og ta sikte på å gjøre vedkommende selvhjulpent.

Det å bryte ut av et mishandlingsforhold kan i mange tilfeller medføre helt eller delvis bortfall av inntekt eller forsørging, samtidig som man vil pådra seg en masse ekstrautgifter. Dette innebærer at sosialtjenesten må være beredt til å yte hjelp til denne gruppen når det trengs. Voldsutsatte og voldsutøvere vil i mange tilfeller ha kontakt med sosialtjenesten, og sosialtjenesten har da en viktig rolle i å avdekke mishandlingen. Voldsutsatte kan ha behov for akutt og midlertidig hjelp, men også hjelp over tid for å komme seg ut av situasjonen. Sosialtjenesten kan gi råd og veiledning og tilbud om oppfølging. I denne sammenheng motivere for endring, hjelp til å skaffe midlertidig bolig og eventuelt ny permanent bolig. Det er viktig at sosialtjenesten har kunnskap om den situasjonen voldsutsatte er i og at kravene til dokumentasjon fra bruker i forbindelse med retten til stønad ikke blir for streng. I denne sammenheng vises også til muligheten for å gi hjelp i særlige tilfeller, jf. lovens § 5-2.

3.3 Lov om barneverntjenester

Barneverntjenesten skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid, samt bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, jf. lov om barneverntjenester § 1-1.

Barnevernloven gir kommunen rett, og i mange tilfeller plikt, til å foreta undersøkelser når de har fått melding som gir rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som gir grunnlag for tiltak etter barnevernloven. Dette gjelder hjelpetiltak, men også tiltak som å overta omsorgen for et barn. Barnevernet har en viktig rolle i forhold til å følge opp barn som er utsatt for/vitne til vold i nære relasjoner. I denne sammenheng er det viktig å komme tidlig inn med hjelpetiltak for å avhjelpe barnets situasjon. Det må imidlertid også påpekes at omsorgsovertakelse ikke bare er aktuelt i de tilfeller barnet selv blir utsatt for vold. Det kan også tenkes i de tilfeller hvor barnet er vitne til fars vold mot mor, og dette skaper fysisk eller psykisk utrygghet hos barnet.

Det er derfor viktig for barneverntjenesten å være klar over de konsekvenser det har for et barn å vokse opp med vold i nære relasjoner slik at rett tiltak kan settes inn til rett tid.

4. Vold i nære relasjoner

4.1. Definisjon av vold i nære relasjoner

Handlingsplanen har fokus på vold i nære relasjoner. Med vold i nære relasjoner menes vold eller trusler om vold mellom familiemedlemmer, personer som står hverandre nær, begått i hjemmet eller på annet sted. Nære relasjoner kan være partnere, søsken, utflyttede personer i opp- eller nedstigende linje eller andre faste medlemmer av husstanden og tidligere gifte/samboere/særboere. Biologiske betingelser er uten betydning.

Familievold er et begrep som ofte er benyttet i denne sammenheng, men dette begrepet er for snevert med tanke på hva vi definerer som vold i nære relasjoner. Voldsbegrepet i denne sammenheng omfatter både fysisk, psykisk og seksuell vold. Fokuset vil være rettet mot tilfeller hvor voldshandlingene inngår i et mønster som karakteriseres forholdet. I forhold til barn fokuseres det også på den lidelsen barnet opplever som følge av å eksponeres for den volden mor utsettes for.

4.2. Omfang av vold i nære relasjoner

4.2.1 Undersøkelser på landsbasis

Det finnes ingen eksakt viten om hvor utbredt menns vold mot kvinner og barn i familien er, verken kvinnemishandling, fysisk mishandling av barn, eller barn som vitne til vold og seksuelle overgrep mot barn. En rekke undersøkelser gir imidlertid klare indikasjoner på at volden er utbredt. I Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse fra 2001 oppga ca. 5,5 prosent av de spurte kvinnene at de i løpet av det siste året hadde vært utsatt for vold eller trusler. Dette var fordelt på ulike typer vold og gjerningsmenn. 1,4 prosent av de spurte var blitt utsatt for vold i nære relasjoner. Omsatt til befolkningen som helhet er det ut fra denne undersøkelsen rundt regnet 20.000 kvinner som har vært utsatt for vold eller trusler fra personer i nære relasjoner. Av disse vil ca. 5- 7.000 ha fått fysiske skader.

Høsten 2003 foretok Justisdepartementet en voldsmåling. I løpet av en uke ble det registrert hvor mange kvinner og barn i Norge som opplever vold og trusler nært innpå seg i løpet av en uke. Deler av hjelpeapparatet deltok i registreringen, bl.a. politi, krisesenter, familievernkontor, sosialtjenesten, barneverntjenesten, legevakten. Både sosialtjenesten og barneverntjenesten i Stavanger kommune deltok i registreringen. Hensikten med målingen var å gi et bilde av vold i nære relasjoner, og den gir ikke et vitenskaplig oversikt over omfanget av den typen vold. Psykisk og fysisk vold i nære relasjoner foregår ofte skjult for omverden, og det er grunn til å anta at det er mørketall.

Hovedfunnene i løpet av en ukes registrering:

- Over 1000 henvendelser fra kvinner som opplevde vold i nære relasjoner.
- Om lag 1500 barn var i løpet av samme uke berørt av vold i nære relasjoner.
- De fleste av de involverte barna var relativt unge, mange under skolealder.
- Voldsutøverne er i all hovedsak menn. I nesten 85% av sakene var utøveren en mann.
- I nesten halvparten av sakene var det tale om fysisk vold, mens trusler og andre former for psykiske overgrep forekom i to tredjedeler av sakene.

4.2.2 Undersøkelse fra Oslo

Rapport utarbeidet av forskerne Hilde Pape (NOVA) og Kari Stefansen (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress) viser til at 12 prosent av kvinnene og 3 prosent av mennene er blitt utsatt for grov vold fra partner eller ekspartner. 12 prosent av kvinner og 2 prosent av menn er blitt grovt truet av partner eller ekspartner. Dataene er hentet fra en omfattende undersøkelse foretatt på grunnlag av en stor spørreundersøkelse i Oslo. Undersøkelsen omfatter 2355 kvinner og 1913 menn i Oslo (heretter kalt Oslo-undersøkelsen).

4.2.3 Undersøkelser i Stavanger

Rogaland politikammer har foretatt en opptelling av antall familievoldssaker i 2003. I hele Rogaland politidistrikt er det registrert 434 tilfeller av vold i familien, i disse sakene er det registrert 243 barn. For Stavanger kommune er tallet 188 saker med vold i familien, hvorav det er registrert 90 barn.

Det opplyses også at 22,5% av voldsutøverne er av utenlandsk opprinnelse.

Barnevernvakten registrerte ca. 2000 henvendelser totalt i 2003. Det er kun i 28 av disse sakene det er *registrert* vold og trusler. 98 av sakene har dreid seg om husbråk (husbråk er en betegnelse som ikke lenger skal benyttes ved registrering). I 141 saker har det vært en akutt krise, 11 har dreid seg om at foresatte er ruset og 95 om samværskonflikter. Registreringen gir oss ikke et godt bilde på i hvor mange tilfeller barn har opplevd vold i nære relasjoner, da det ikke i registreringen spørres direkte om barn har vært vitne til/utsatt for vold. I alle kategorier av saker kan barnet ha opplevd vold i nære relasjoner.

Til tross for at vi ikke har eksakte tall på hvor mange som opplever vold i nære relasjoner, vet vi at det gjelder mange av Stavanger kommunes innbyggere. Vi vet også at vold i familien utføres i stor grad av menn.

4.3 Hvem er de voldsutsatte?

Vold mot kvinner og barn finner sted i alle sosiale lag. Forskningen er ikke entydig rundt spørsmålet om vold mot kvinner i nære relasjoner forekommer i større grad i noen sosiale klasser enn andre. Blant de registrerte tilfellene av vold i nære relasjoner er det imidlertid slik at i de fleste saker er personer fra lavere sosiale lag involvert. Dette kan faktisk bety en overrepresentasjon av vold i lavere sosiale lag, men det kan også bety at hjelpeapparatet i større grad fanger opp voldsutsatte som tilhører lavere sosiale lag. På bakgrunn av Oslo-undersøkelsen foretatt av Hilde Pape og Kari Stefansen, hevdes det imidlertid at volden rammer sosialt skjevt og at det er en sammenheng mellom dårlig økonomi og vold.

Handlingsplanen mot vold har som utgangspunkt at vold skjer i alle sosiale lag. Det blir imidlertid viktig, sett i lys av nyere forskning, å se denne handlingsplanen sammen med Stavanger kommunes fattigdomsplan.

Krisesenteret i Stavanger opplyser at kvinner med minoritetsbakgrunn var overrepresentert ved krisesenteret, herunder kvinner gift med norske menn. Denne tendensen vises igjen på landsbasis. Det er vanskelig å gi noen forklaring på dette, da det ikke finnes dokumentert at kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn er mer eller mindre utsatt for vold i nære relasjoner sammenlignet med kvinner i majoritetssamfunn (jf. Kvinnevoldsutvalgets innstilling). I Kvinnevoldsutvalgets innstilling vises til en bekymring over dagens tendens til å "etnifisere" vold. På denne måten vil man lett kunne miste fokus på de mange fellestrekk vold mot kvinner har på tvers av sosial, kulturell og religiøs tilknytning. Et slikt fokus på bestemte grupper vil forsterke marginaliseringen av minoriteter. Rådmannen vil ikke i denne handlingsplanene fokusere på denne gruppen spesielt.

Det er en sammenheng mellom vold og rus. Vold i nære relasjoner, spesielt i parrelasjoner, er kjennetegnet av omfattende bruk av rusmidler. Kvinnelige rusmisbrukere som blir mishandlet har ofte flere, mer komplekse problemstillinger som de trenger hjelp til å løse enn kvinner

uten rus belastninger. Stavanger kommune har et botilbud til kvinnelige rusmisbrukere med prostitusjonserfaring. I tillegg støtter Stavanger kommune Albertineprosjektet med kr 997.000,-. Albertine er et prosjekt, drevet av Kirkens bymisjon, som går på oppfølging avprostituerte.

Når vi vet det er en sammenheng mellom rus og vold, er det viktig at planen knyttes opp mot de ulike tiltak som foreslås og beskrives i kommunens ruspolitiske handlingsplan. Denne planen vil på samme måte som for kvinner med minoritetsbakgrunn ikke fokusere spesielt på denne gruppen, men se alle gruppene (voldsutsatte kvinner) under ett.

Hovedfokuset i planen vil være på kvinner og barn som utsettes for vold i nære relasjoner. Det er viktig å være oppmerksom på at vold i nære relasjoner også omfatter gruppen eldre. Denne gruppen har selvsagt samme rett på hjelp, og det er like viktig at hjelpeapparatet fanger dette opp. Helsetjenesten og hjemmebaserte tjenester vil være de deler av hjelpeapparatet som i størst grad vil kunne oppdage vold overfor eldre. En annen gruppe som heller ikke må glemmes er foreldre (oftest mødre) som utsettes for trusler og vold fra hjemmeboende ungdom/ voksne.

4.4 Konsekvensene av vold

Vold mot kvinner og barn i familien og i parforhold representerer et alvorlig samfunnsproblem. For å forstå kompleksiteten i dette og de utfordringer hjelpeapparatet står overfor er det viktig å si noe om konsekvensene, hvordan det oppleves, for den som utsettes for vold i nære relasjoner.

4.4.1.Kvinner

Situasjonen for kvinnene som opplever vold fra samlivspartner er svært variert og sammensatt. Både handlingens grovhet og varighet har betydning for hvor sterkt volden preger kvinnens liv. Volden kan ha psykiske, fysiske og sosiale følger. Kvinner utsatt for vold er i risikozonen for å utvikle en rekke psykiske plager og symptomer. Både nordisk og internasjonal forskning viser at voldsutsatte i langt større grad enn kvinner generelt har angstproblemer, depresjon, søvnproblemer og fysisk ubehag. Å bli utsatt for vold virker psykisk nedbrytende. Kvinnene mister selvtillit og opplever maktesløshet. Rus kan være en strategi for å holde ut tilværelsen med vold. Uavhengig av om kvinnene blir i forholdet eller klarer å bryte ut, trenger de hjelp til bearbeiding av traumer og eventuelt hjelp til etablering av en ny tilværelse. Kvinnene har også behov for hjelp til å ta ansvar for eget liv og ansvar for barn som vokser opp i voldelige familieforhold.

4.4.2 Barn

Kvinnevoldsutvalget viser i sin innstilling til forskning rundt konsekvenser for barn som vokser opp med vold og trekker frem en rekke skadevirkninger hos barn som vokser opp i familier med vold. Skadevirkningene rammer både barn som utsettes for vold direkte og de barna som er vitne til vold. Av symptomer hos disse barna kan nevnes: oppmerksomhetsforstyrrelser, aggresjon, alkohol og rusproblemer, sinne, angst, depresjon, avhengighet, frykter og fobier, lav selvfølelse, passivitet og tilbaketrekning, tristhet, skyldfølelse, selvforakt, suicidalitet, en tro på vold i relasjoner og konflikter, manglende sosiale ferdigheter, lav empati, dårlig problemløsningsevne, skoleproblemer, tvangslidelser, somatiske problemer og humørsvingninger.

Mange av disse barna er i risiko for å utvikle alvorlige psykiske lidelser. Det vises i denne sammenheng til Stavanger kommunes psykiatriplan som har et eget avsnitt rettet mot barn. Mange av tiltakene det vises til i psykiatriplanen vil også omfatte disse barna. Særlig gjelder dette tiltak av forebyggende karakter, at skolehelsetjenesten styrkes (pkt 1) og tiltak rettet mot risikogrupper (pkt 3).

4.4.3 Voldsutøver

Å utøve vold har store konsekvenser for voldsutøveren. Menns vold mot kvinner er i stor grad preget av at voldsutøveren beskriver og forstår vold som et nødvendig middel for å få kontroll over en følelsesmessig kaotisk situasjon. En situasjon hvor mannen tillegger kvinnen eller barnet egenskaper som gjør det nødvendig for ham å bruke vold for å få kontroll.

Legitimering av egen adferd og det ubestridelige faktum at volden stopper konflikten i øyeblikket er kjernepunktet i mannens voldsutøvelse. I de tilfeller mannen er kommet så langt at han har startet en form for behandling, er situasjonen for mange forbundet med tap, anger og fortvilelse. Det er viktig at voldsutøver får komme i behandling og at det finnes et behandlingstilbud med spesialkompetanse på denne problematikken for voldsutøver som ønsker behandling (NOU: 2003:31).

5. utfordringer for Stavanger kommune

Det er viktig å synliggjøre volden og å skape sosial og kulturell aksept for å snakke om vold som et samfunnsproblem, for å kunne forebygge vold mot kvinner og barn i familien. Voldsrammede kvinner og barn må ha mulighet til å komme ut av mishandlings situasjonen, og utøveren må få et tilbud som kan gi grunnlag for å endre adferd. Det blir da viktig at vi har et hjelpeapparat som er i stand til å oppdage volden og som kan stoppe volden slik at de vonde erfaringene kan bearbeides.

5.1 Idédugnad

Stavanger kommune avholdt idédugnad om emnet for å få frem hvor ”skoen trykker i Stavanger”. Målet med idédugnaden var å få kunnskap, få større klarhet i hva som er kommunens ansvar og få idéer til tiltak. Målgruppen for idédugnaden var aktører med erfaring og kunnskap om temaet.

Det kom frem under idédugnaden at vi har mye kompetanse på voldsproblematikk og mange tiltak på lokalt plan i dag. I tillegg til de kommunale instanser støtter kommunen flere organisasjoner som Krisesenteret, Incestsenteret, Albertine og Dixie-gruppen (driver rådgivning til voldtektsofre). Disse organisasjonene vil alle mer eller mindre se og involveres i denne problematikken. På statlig hold har vi bl.a. familievernkontoret, politiet, konfliktrådet, Rådgivningskontoret for kriminalitetsofre og helseforetakene som alle er viktige aktører når det gjelder voldsproblematikk.

En av konklusjonene fra idédugnaden var at de voldsutsatte i stor grad blir ivaretatt i akuttfasen. utfordringen ligger på forebygging av vold og oppfølging av de voldsutsatte. Blant annet:

- Manglende tiltak i forhold til barn som har vært utsatt for/vitne til vold

- Etablering av et familievoldssenter hvor både barn, kvinner og menn kan henvende seg
- Etablering av et kompetansesenter for forskning, utvikling og behandling
- Bedre koordinering av de forskjellige tiltak
- Forslag om å opprette ny stilling som voldskoordinator
- Voldsarbeid må forankres på et høyt nivå i kommunen for å sikre fremdrift og utvikling
- Forebyggende arbeid i skole/barnehage
- Øke bevisstheten om problematikken
- Bedre rutiner
- Opplysning om hvor i hjelpeapparatet man kan henvende seg.

Det ble trukket frem under idédugnaden at hjelpetilbudet virker for uoversiktlig. Dette gjelder både for den som trenger hjelp og den som skal gi hjelp.

Stavanger kommune trenger en spissing innen dette feltet. Et ”familievoldssenter” som inkluderer alle gruppene, både voldsutsatte, barn som berøres av problematikken og voldsutøver ble etterlyst under idédugnaden. Ut fra slik det oppleves i dag kom det frem at det er ønskelig med en instans som har et hovedansvar for behandling/oppfølging av de involverte.

5.2 Voldssenter

Det er et politisk ønske at det blir vurdert å opprette et voldssenter i Stavanger. Rådmannen har sett nærmere på det arbeid stiftelsen ATV (alternativ til vold) har utført. Stiftelsen har avtaler med enkelte kommuner/ fylkeskommuner om drift av behandlingstilbud først og fremst til voldsutøvere. ATV`s behandlingstilbud har utviklet seg til også å omfatte andre sider ved vold i familien. Tilbud er gitt til kvinner som utøver vold, ungdom som utøver vold, de som utsettes for volden (partnere) og barn som vokser opp i familier med vold.

De behandlingstilbud ATV driver er ulikt organisert. Enkelte tilbud er som sagt opprettet ved en avtale mellom stiftelsen og flere kommuner/ fylkeskommuner. I tillegg har behandlingstilbudet vært organisert som prosjekt i Telemark. Dette prosjektet var finansiert av fylkeskommunen og Barne – og familiedepartementet.

Rådmannen har innhentet kostnadsoverslag for etablering av denne type tiltak. Kostnadene vil selvsagt variere etter hvor mange ansatte som skal etablere et tilbud. Ut fra en virksomhet med to ansatte stipuleres driftsutgiftene til ca kr 1.500.000,-.

Erfaringer og nasjonale føringer:

ATV-Telemark er et treårig prosjekt (2000-2003) som i sin rapport konkluderer bl.a. med at tilbudet må være:

- et høykompetent spesialtilbud
- inkludere alle familiemedlemmer i sitt behandlingstilbud
- forankres i en nasjonal og regional struktur og være et fylkesdekkende tilbud.

Det foreslås enten at tilbudet inngår som en del av et regionalt helseforetak eller inngår som en del av den statlige forvaltningsmodellen som har fått ansvaret for familievernet og fylkesbarnevernet.

Kvinnevoldsutvalget skriver også i sin innstilling at det må opprettes et spesialisert behandlingstilbud med regional forankring til kvinner og barn utsatt for vold i nære relasjoner. Kvinnevoldsutvalget anbefaler også at behandlingstilbudet til voldsutøvende menn bygges ut til å bli et spesialisert landsdekkende tilbud og anbefaler at Barne- og familiedepartementet utreder utbyggingen av et slikt tilbud.

For innbyggerne i Stavanger er det først og fremst viktig at det finnes et behandlingstilbud som er tilgjengelig. Når det i denne sammenheng snakkes om et spesialisert behandlingstilbud, ligger det, slik rådmannen ser det, utenfor kommunens ansvarsområde. Et *spesialisert* behandlingstilbud anses som en statlig oppgave.

Stavanger kommune har imidlertid et stort ansvar for voldsutøver/voldsutsatte når det gjelder behandling, oppfølging og koordinering av tjenestetilbudet. Behandling i denne sammenheng kan være ulik, og hvor grensen går for når man trenger et spesialisert behandlingstilbud kan være vanskelig å trekke.

Stavanger kommune ser et klart behov for et spesialisert behandlingstilbud og støtter kvinnevoldsutvalgets forslag om at det trengs et spesialisert behandlingstilbud innen regionen. Nærheten til tilbudet vil være viktig for at de voldsutsatte og voldsutøver skal dra nytte av tilbudet. Stavanger kommune ser det som en fordel at et slikt tilbud blir lokalisert i Stavanger.

6. Hovedmål/ strategier

6.1 Hovedmål

De som utsettes for eller utøver vold skal få et helhetlig og samordnet hjelpetilbud i kommunen.

Slik dette arbeidet er organisert i dag, er ansvaret for de voldsutsatte spredt på flere instanser i det kommunale hjelpeapparatet og statlige tilbud. I tillegg er det flere organisasjoner som gjør en betydelig innsats. Det er ikke i kommunen én instans som har et hovedansvar for oppfølgingen av denne problematikken. Dette innebærer at det stilles store krav til koordinering og samarbeid instansene imellom og med eksterne samarbeidsparter.

Stavanger kommune har et godt utbygd hjelpeapparat. Det er viktig at vi har et differensiert tilbud til denne gruppen. Flere instanser må derfor ha et ansvar og være bevisst ansvaret for oppfølging av voldsutøver/voldsutsatt. En opprettelse av en egen enhet som skal ta seg av oppfølgingen av denne gruppen, kan føre til at andre aktører fraskriver seg sitt ansvar. Dette kan føre til at vi vil miste noe av helheten i hjelpeapparatet og den hjelp som kan gis de involverte. Rådmannen mener det er viktig at alle som jobber i Stavanger kommune, har fokus på problematikken.

Vi vet også at vi har et tilbud som fungerer godt i akuttfasen. I akuttfasen har vi legevakt, voldtekstmottak, Livskrisehjelpen og barnevernvakten. I tillegg vil krisesenteret og politiet være sterkt involvert i akuttfasen. Problemet har vært videre behandling og oppfølging. Rådmannen er av den oppfatning at vi best vil kunne ivareta oppfølgingen gjennom å spisse og utvikle de hjelpetilbud kommunen allerede har per i dag.

6.2 Strategier

For å nå målet om at alle voldsutsatte og voldsutøvere skal ha et samordnet og koordinert hjelpetilbud i kommunen, må dagens hjelpetilbud videreutvikles. Hovedstrategien for å videreutvikle tjenestetilbudet er å sette fokus på problematikken. Informasjon, kompetanseheving og utvikle samarbeidet på tvers i hjelpeapparatet er også viktige strategier for å nå hovedmålet.

I tillegg til hovedmål og strategier inneholder planen 5 ulike delmål med forslag til tiltak. (kap. 7). Under hvert delmål beskrives litt av dagens situasjon samtidig som forbedringer foreslås.

7. Delmål og tiltak

7.1 Delmål: Gi de ansatte og brukerne en oversikt over hjelpe- og behandlingstilbudet

Aktiv opplysningsvirksomhet fører til at voldsutsatte i større grad tar kontakt med hjelpeapparatet. Vi vet at et uoversiktlig hjelpeapparat er en barriere for å søke hjelp. Dette vil også være en barriere for hjelpeapparatet. Det å tørre å spørre om situasjonen til den voldsutsatte er ikke lett når en ikke vet hvor en kan henvise vedkommende videre. Den som ser vil da sitte med problemet uten å vite hvor veien går videre. Dette fører til at mange lar være å ta opp det som skjer. Dette gjelder for alle instanser.

For å nå målet om å gi en oversikt over hjelpetilbudet ønsker Stavanger kommune å satse på informasjon. Det er viktig at denne informasjonen gjøres lett tilgjengelig for alle.

I Stavanger har flere hjelpeinstanser gått sammen i et ”Nettverk mot vold i familier”. Nettverket har bidratt til å sette fokus på temaet. Dette nettverket har utarbeidet en oversikt over hjelpeinstanser og hva de enkelte hjelpeinstanser kan bidra med i forhold til problematikken. Ut fra denne oversikten har de nylig laget en brosjyre og ønsker støtte til å få denne distribuert.

Det er ikke nødvendig at Stavanger kommune selv lager en brosjyre, og rådmannen vil vurdere om nettverkets brosjyre kan nyttes og eventuelt støtte en videreutvikling av denne brosjyren.

Forslag til tiltak:

- *Direktør oppvekst og levekår sørger for at det lages en liste over alle hjelpeinstanser på lokalt plan. Denne listen skal også si noe om hva de enkelte instanser kan bidra med overfor voldsutsatte/voldsutøvere.*
- *Direktør oppvekst og levekår har ansvar for at det finnes en brosjyre som inneholder informasjon om hvor i hjelpeapparatet man kan få hjelp. Denne distribueres til tjenestemottakere og ansatte i hjelpeapparatet.*

- *Direktør oppvekst og levekår sørger for at det legges ut informasjon på kommunens nettside.*

7.2 Delmål: Kommunens hjelpeapparat skal ha kunnskap og god kompetanse om emnet

Identifikasjon av voldutsatte er viktig i prosessen mot å forebygge vold. Hjelpeinstansens evne, herunder mot, til å avdekke vold blir da avgjørende. Det er klart en sammenheng mellom evnen/motet til å avdekke vold og den kunnskap/bevissthet man har om problematikken.

Barnehage/skole har god anledning til å avdekke om barn utsettes for/er vitne til vold. Under idédugnaden kom det frem at skolen ønsker mer kompetanse på området. Det var ønskelig å øke bevisstheten og kompetansen om problematikken blant førskolelærere og lærere. Helsestasjonenes oppfølging av barn i førskolealder, samt skolehelsetjenestens oppfølging etter skolestart er også viktig. I motsetning til de fleste andre instanser innen behandlingsapparatet, følger disse instanser barnet over tid. De vil da ha gode forutsetninger for å fange opp at barnet lever i en situasjon med vold.

I følge Kvinnevoldsutvalgets innstilling kritiseres helsevesenet for å overse vold som årsak til sykdom. Dette hevder de blant annet skyldes mangel på kunnskap. Primærhelsetjenestens ansvar for å avdekke vold presiseres og er en forutsetning for å kunne iverksette tiltak. Vi vet også at helse- og sosialkontorene har en viktig rolle som koordinerende instans i det kommunale hjelpeapparatet. Deres evne til å avdekke, følge opp denne problematikken er viktig.

Det finnes mye kunnskap i hjelpeapparatet i dag. Hva den enkelte instans trenger av kompetanse er svært ulikt. For enkelte virksomheter er det nok med mer kunnskap om hvordan man skal avdekke vold, andre virksomheter må kunnskap om hvordan man best kan følge opp dem som er utsatt for/vitne til vold. For å nå målet om god kompetanse i hjelpeapparatet er det viktig at den enkelte virksomhetsleder setter fokus på problematikken og kartlegger behovet for kompetanse i sin virksomhet.

Behovet for å etablere egne tverrfaglige kurstilbud i kommunen som fokuserer på voldsproblematikken bør utredes nærmere. Etter en utredning av behovet for opplæring bør kompetansenteret i kommunen kobles inn for eventuelt å få temaet inn i kommunens opplæringsplan.

Forslag til tiltak:

- *Kunnskapsbaserte metoder skal nyttes for oppfølging av barn og kvinner som utsettes for/er vitne til vold. Metodene skal implementeres i aktuelle virksomheter.*
- *Vold settes opp som et tema på kompetanseplanene til den enkelte virksomhet.*
- *Direktør oppvekst og levekår utreder behovet for å etablere et tverrfaglig kurstilbud i kommunen som fokuserer på voldsproblematikken.*

7.3 Delmål: Barn som lever med voldsproblem skal få rett hjelp til rett tid

Et viktig forutsetning for å nå dette målet er at hjelpeapparatet blir flinke til å avdekke barnets situasjon, jf. under mål 2.

I de saker man har avdekket at barn er involvert direkte eller indirekte, er det viktig og naturlig at barneverntjenesten involveres. Barneverntjenesten skal ha et spesielt fokus på barns behov og prøve å hjelpe foreldrene til å holde dette fokuset.

Det er i dag ikke registrert barn i barnevernet som er utsatt for vold i nære relasjoner. Dette skyldes nok ikke at disse barna ikke finnes i Stavanger kommune. Det vises i denne sammenheng til tall fra Rogaland politidistrikt. Grunnen kan være at disse barna ikke blir meldt til barnevernet, eventuelt at vi ikke har et godt nok registreringssystem for å fange opp omfanget av denne problematikken.

Kvinnevoldsutvalget viste til at det, ut fra deres kunnskap, var sjelden at fars vold mot mor er grunnlag for at det settes inn hjelpetiltak og mente det var et behov for kunnskap om barnevernets rolle i så henseende. Samtidig vet vi at barn som eksponeres for vold i nære relasjoner lever i en uholdbar omsorgssituasjon. I denne sammenheng blir det viktig at andre offentlige instanser melder fra til barnevernet når de har grunn til å tro at barnet blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgsvikt. Offentlige instanser har av eget tiltak plikt til å melde fra til barnevernet, jf. lov om barneverntjenester § 6-4.

En gjennomgang av meldinger mottatt av barneverntjenesten i Stavanger viser at det er få meldinger fra andre offentlige instanser. Den største meldingsgruppen er foreldrene til barnet (ca 30% av antall meldinger). Det er fint at foreldre selv tar kontakt med barnevernet for hjelp, og det kan nok tenkes at andre offentlige instanser har fått foreldrene til å ta kontakt med barnevernet. Det gir likevel grunn til bekymring at det kommer så få meldinger fra andre offentlige instanser.

Barnevernets dobbeltrolle som hjelper og kontrollør er for mange vanskelig å takle. Dette gjelder også barnevernets samarbeidspartnere. Kjennskap til barnevernets arbeidsmetoder og informasjon/opplæring i offentlige instansers meldeplikt til barnevernet vil være med på å avhjelpe noe av denne usikkerheten.

Det blir viktig å ha med seg at barnet ikke selv må være utsatt for volden for at det skal foreligge omsorgsvikt. Å være vitne til vold mot mor kan også føre til at barnet befinner seg i en omsorgssviktsituasjon. Det er viktig at hjelpetiltak blir satt inn på et tidlig tidspunkt.

For å nå målet om rett hjelp til rett tid, er det viktig at skole, barnehage, helsestasjonen og barnevernet setter fokus på problematikken.

Forslag til tiltak:

- *Barneverntjenesten utvikler en ensartet metode å registrere antall barn som er utsatt for/vitne til vold, slik at vi får oversikt over omfanget.*
- *Barneverntjenesten prioriterer arbeidet med oppfølging av disse sakene.*

- *Barneverntjenesten bidrar til at meldeplikten gjøres kjent for samarbeidsparter og bistår de ulike virksomheter som ønsker hjelp til å utvikle gode meldingsrutiner.*

7.4 Delmål: Voldsutsatte og voldsutøver skal ha et hjelpetilbud både i en krisesituasjon og videre oppfølging

Under delmål 3 har vi presisert barnevernets ansvar for å følge opp barn som er vitne til/utsatt for vold. Det er ingen tilsvarende instans som har et lovpålagt ansvar for å gripe inn med hjelpetiltak overfor voldsutsatte og voldsutøvere. I motsetning til barn må myndige personer selv ønske å ta imot hjelp. Dette er et viktig moment når vi skal vurdere denne gruppens tilbud.

Som sagt har vi et godt utbygd hjelpetilbud for akuttfasen, men man glemmer ofte helse- og sosialkontorenes viktige rolle for voksne utsatte grupper med et hjelpebehov. Dette gjelder også for de voldsutsatte og voldsutøverne. Helse- og sosialkontorene rår både over helsetjenester og sosiale tjenester og har råd og veiledning som en viktig oppgave. Helse- og sosialkontorene har en koordinerende rolle som koordinerende instans må presiseres. Det er også viktig at de som har et hjelpebehov har ”en adresse” å henvende seg til. Voldsutsatte kan henvises til helse- og sosialkontorene som har et koordinerende ansvar for oppfølgingen og kan tilby ulike former for hjelp som sosiale tjenester, psykisk helsearbeid og bolig.

I en akuttsituasjon vil legevakten, herunder Livskrisehjelpen, være et kommunalt tilbud. Krisesenteret gir et botilbud til voldsutsatte kvinner og deres barn. Tilbudet er et lavterskeltilbud, men ikke et behandlingstilbud. Krisesenteret er organisert som en stiftelse og mottar kommunal støtte til driften.

Livskrisehjelpen er et akutt mottak for mennesker som er i krise av ulike årsaker. Åpningstidene er fra 08.00-23.00 på hverdager og fra kl 15.30-23.00 lørdag og søndag. Livskrisehjelpen er en del av Stavanger kommunes akuttjeneste. Det er per i dag 4 ansatte ved Livskrisehjelpen (1 hel stilling og 3 halve stillinger). De ansatte ved Livskrisehjelpen har god kompetanse til å ivareta mennesker i en krise. Av de ansatte er tre sykepleiere og en sosionom. Alle fire har videreutdanning innen psykiatri, i tillegg har flere av dem mer utdanning. Livskrisehjelpen har i dag ledig kapasitet til å påta seg flere oppgaver. Kommunen må da utnytte den kompetansen som ligger hos Livskrisehjelpen.

Rådmannen ser for seg at Livskrisehjelpens ansvar for oppfølging av de voldsutsatte spisses og at ansvaret utvides til også å følge opp voldsutsatte med oppfølgingssamtaler. Dette innebærer at alle som kommer i kontakt med voldsutsatte melder fra til Livskrisehjelpen dersom den voldsutsatte samtykker i dette. De som kommer i kontakt med voldsutsatte kan være fra ulike deler av hjelpeapparatet i kommunen, politiet, krisesenteret m.m. Det trenger ikke nødvendigvis være etter en akutt situasjon, men personer som eventuelt har jevn kontakt med vedkommende, for eksempel fastlege vil også ha en plass å henvise. Livskrisehjelpen kontakter den voldsutsatte et par dager senere og tilbyr samtale. Barnevernvakten bruker i dag denne metoden når det gjelder oppfølging i de saker det er barn involvert. Barnevernvakten har plikt etter lov om barneverntjenester til å følge opp. Livskrisehjelpen må arbeide ut fra et gitt samtykke fra den voldsutsatte.

En forutsetning for at dette skal fungere er at det lages gode rutiner for dette arbeid. I tillegg må Livskrisehjelpens ressurser opprettholdes på dagens nivå. Personalet må være tilgjengelig på dagtid slik at kontakt og samarbeid med det øvrige hjelpeapparatet kan gjennomføres. Det vil også for Livskrisehjelpen være behov for et godt samarbeid med spesialisthelsetjenesten.

Når det gjelder voldsutøver, er det viktig at hjelpeapparatet motiverer til å ta imot behandling. Fastlegen kan eventuelt være behjelpelig med en henvisning til psykolog, og fastlegen må dermed gjøre seg kjent med hvem som gir denne form for behandling.

Forslag til tiltak:

- *Helse- og sosialkontorene tillegges rollen som koordinerende instans for voldsutsatte og voldsutøvere. Helse- og sosialkontorene utarbeider rutiner for å ivareta denne funksjonen.*
- *Livskrisehjelpens ansvar for oppfølging av voldsutsatte utvides. Livskrisehjelpen får ansvar for oppfølgingsamtaler med voldsutsatte som ønsker det.*
- *Det utarbeides meldingsrutiner til Livskrisehjelpen om voldsutsatte.*
- *Det utarbeides rutiner for Livskrisehjelpens oppfølging av voldsutsatte.*

7.5 Delmål: Brukerne skal få et helhetlig hjelpetilbud

Et godt samarbeid de ulike instanser imellom er viktig for å få til et helhetlig hjelpetilbud. Dette gjelder selvsagt de formelle samarbeidarenaer, men også det uformelle samarbeidet er viktig for å få til et helhetlig tilbud. Under idédugnaden etterlyste skole og barnehage et tettere samarbeid med barnevernet. Det er allerede i dag samarbeid mellom ulike instanser av hjelpeapparatet, skole, barnehage, helsestasjon og barnevern, men det er noe ulikt hvordan dette samarbeidet fungerer. Ved at alle virksomheter setter fokus på voldsproblematikken vil dette også få virkning for de interne samarbeidsarenaene i kommunen. Omorganiseringen til bydekkende barneverntjeneste og helsestasjonsvirksomhet vil nok bidra til at vi får en mer ensartet praksis på samarbeidet internt i kommunen og mot eksterne samarbeidsparter.

Krisesenteret etterlyste også et tettere samarbeid med kommunens hjelpeapparat. Stavanger kommune har en oppdragsavtale med Krisesenteret. Det er viktig at denne følges opp og at det blir sett nærmere på dette samarbeidet. Kommunen har også behov for å samarbeide med andre eksterne etater. I de tilfeller der man for eksempel vet at rus er årsaken til volden, må kommunen samarbeide med spesialisthelsetjenesten som har ruskompetanse.

For å nå vårt mål må vi utvikle samarbeidet både internt i kommunen og med eksterne samarbeidsparter. En viktig forutsetning for et godt samarbeid, er at koordinering og oppfølgingsansvaret ligger til en etat. Når koordineringsansvaret er gitt, vil det også for samarbeidsparter være lettere å ta kontakt. Det vises i denne sammenheng til de foregående punkt hvor barneverntjenesten tillegges en koordinerende rolle i forhold til barns hjelpetilbud og helse- og sosialkontorene tillegges en koordinerende rolle for voksnes hjelpetilbud. Helse- og sosialkontorene er i dag tillagt et koordineringsansvar for å utarbeide individuelle planer

for dem som har behov for langvarige og koordinerte tjenester. Personer som har rett på langvarige og koordinerte tjenester har rett på individuell plan. Dette kan være et godt virkemiddel for å oppnå et helhetlig hjelpetilbud.

En annen viktig forutsetning for å få til et godt samarbeid er at det finnes klare rutiner for ansvarsfordeling og hvordan samarbeidet skal foregå. Dette innebærer at skole, barnehage, helsestasjon må vite hvordan de skal gå frem når de har mistanke om at barn utsettes for/er vitne til vold. På samme måte må hjelpeapparatet som avdekker at kvinner utsettes for vold har rutiner for hvordan de skal håndtere saken og vite hvor de skal viderehenvise.

Stavanger kommune har nå ansatt en SLT-koordinator (samarbeid om lokale kriminalitetsforebyggende tiltak). Stillingen er plassert i direktørens stab og det er til denne stilling lagt koordinering av voldsarbeidet. SLT- koordinator vil være en pådriver for få til et godt samarbeid på tvers av etater.

Forslag til tiltak:

- *Bruk av individuell plan tas i bruk som et virkemiddel for å oppnå et helhetlig hjelpetilbud.*
- *Vold settes opp som tema på de ulike samarbeidsarenaer.*
- *Direktør oppvekst og levekår skal utvikle rutiner for oppfølging av barn og kvinner som utsettes for/er vitne til vold for ulike deler av hjelpeapparatet. Rutinene implementeres i de aktuelle virksomhetene.*
- *Direktør oppvekst og levekår vil ta initiativ overfor krisesenteret for å se nærmere på samarbeidet mellom kommunale instanser og krisesenteret. I denne sammenheng må behovet for faste møter og rutiner for samarbeidet vurderes.*

Hva kan du gjøre?

... som arbeidsgiver

Snakk med dine arbeidstakere, sett fokus på menns vold mot kvinner på arbeidsplassen

... som arbeidskollega

Snakk med dine arbeidskollegaer!

... som mann

Vis standpunkt, konfronter menns vold mot kvinner!

... som kvinne

Sett grenser, snakk med noen om hvordan du har det!

... som politiker

Sett kjønnsbasert vold på dagsorden, beregn de samfunnsøkonomiske konsekvenser av menns vold mot kvinner!

Mer informasjon:

Ta kontakt med ditt lokale krisesenter eller gå inn på www.krisesenter.com

Illustrasjonsbilder:

Kunstner: Tor Baklund

Bildene er lånt ut av Oslo Kongressenter Folkets Hus BA

Krisesenter
sekretariatet

FAGFORBUNDET

FO

Han slår - vi betaler

Menns vold mot kvinner gir store individuelle og samfunnsmessige konsekvenser. Vi krever å få vite hva det koster!

Menns vold mot kvinner er både et menneskerettighets- problem og et problem for demokrati og deltagelse

Seksuell trakassering, psykisk og fysisk vold, voldtekt, incest, trusler, kjønnslemlestelse, tvangs-ekteskap, pornografi, prostitusjon, handel med kvinner og drap er ord som beskriver de største kriminelle handlinger som begås mot kvinner og barn i hele verden.

Kvinner, uavhengig av hvor de lever, hvor gamle de er eller hvilken status de har, er utsatt for vold. Globalt sett har hver tredje kvinne vært utsatt for mishandling, seksuelle overgrep eller andre former for vold i løpet av sin levetid. Vold mot kvinner er så omfattende at det i følge en studie fra Verdensbanken utgjør en global helsetrussel på linje med HIV/AIDS og kreft.

De fysiske og psykiske konsekvensene av vold hindrer kvinners fulle deltakelse i samfunnet. Dette har igjen samfunnsmessige konsekvenser og utgjør et direkte hinder for et lands økonomiske, politiske og demokratiske utvikling.

Menn slår - vi betaler

Under årets aksjon stiller vi krav til myndighetene om å beregne de samfunnsøkonomiske konsekvenser av menns vold mot kvinner.

Dette ble allerede foreslått i NOU 2003:31 "Retten til et liv uten vold".

Hvorfor?

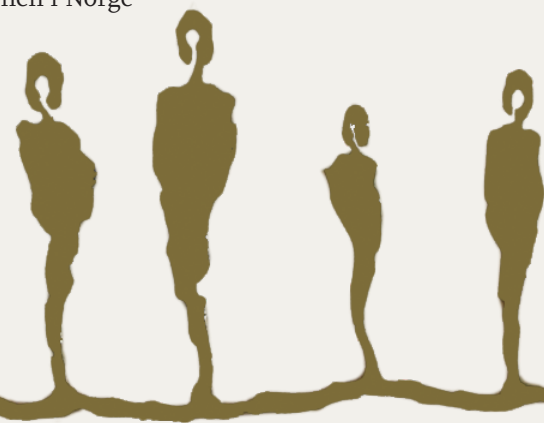
- ✧ Bevisstgjøring om voldens samfunnsøkonomiske kostnader kan gi større forståelse for voldens alvor.
- ✧ Økonomiske beregninger av kostnader er viktige premisser for politiske prioriteringer.
- ✧ Kunnskap om voldens samfunnsøkonomiske kostnader gir politikere og andre beslutningstakere et bedre grunnlag for sine disponeringer. Beregninger av slike kostnader synliggjør og tvinger frem en prioritering av tiltak for å bekjempe vold.
- ✧ Å undersøke kostnader forbundet med varige mén som følge av vold. Varige mén påvirker voldsofrenes livssituasjon og kan over tid medføre betydelige kostnader. Liknende undersøkelser og beregninger er blitt gjort for kostnadene forbundet med skader etter trafikkulykker¹. Beregning av slike kostnader kan gi incitament til å iverksette blant annet forebyggende tiltak.
- ✧ Å beregne de samfunnsøkonomiske kostnadene forbundet med menns vold mot kvinner kan gi mer målrettet og treffsikker ressursbruk fra det offentlige.
- ✧ Bevisstgjøring knyttet til hvor kostnader blir belastet i samfunnsøkonomien kan avdekke heldige eller mindre heldige prioriteringer og reduserer risikoen for utilsiktede konsekvenser.

Tall og fakta²

Menns vold mot kvinner - Verdensbasis

- ❖ 1 av 3 kvinner i verden har blitt utsatt for vold
- ❖ Om lag hver fjerde kvinne i verden utsettes for vold i eget hjem
- ❖ På verdensbasis blir 1 av 5 kvinner voldtatt i løpet av livet
- ❖ 1 av 3 kvinner blir hvert år voldtatt i Sør-Afrika
- ❖ 50 prosent av kvinner i Bangladesh, Etiopia, Peru og Tanzania har vært utsatt for psykisk og seksualisert vold av samlivspartner. I enkelte områder i Etiopia er tallet oppe i 71 prosent
- ❖ Vold mot kvinner utgjør en global helse-trussel på linje med HIV/AIDS og kreft
- ❖ De fysiske og psykiske konsekvensene av vold hindrer kvinners fulle deltakelse i samfunnet
- ❖ Vold i hjemmet er en av hovedårsakene til skader og død blant kvinner i hele verden
- ❖ I Alexandria, Egypt blir 47 prosent av kvinner som har vært utsatt for voldtekt drept av nære slektninger
- ❖ Millioner kvinner og jenter blir kjøpt og solgt verden over - enten inn i ekteskap, prostitusjon eller slaveri
- ❖ Hundretusentalls kvinner blir solgt til lokale prostitusjonsmarkeder i Europa, mange av kvinnene blir trafikkert inn i prostitusjonen i Norge

Menns vold mot kvinner i likestillingsnorge

- ❖ Fra 1992 til og med 2008 har 41 827 kvinner og 30 883 barn overnattet til sammen 1 458 407 døgn på krisesentrene i Norge
- ❖ Anslagsvis 1746 kvinner overnattet på et krisesenter i 2008. Til sammen hadde disse 2257 opphold bak seg der de overnattet minst et døgn på senteret
- ❖ 59,5 % av kvinnene som bodde på sentrene i 2008 hadde inn-vandrerbakgrunn, 28 % av kvinnene var gift med norske menn
- ❖ 49 % av kvinnene hadde med barn på krisesentrene i 2008 (1506 barn)
- ❖ Hver fjerde kvinne dro hjem til overgriper etter første oppholdet på krisesenteret. Kvinner med barn dro i større grad tilbake til overgriper (24 %) enn de som ikke hadde med barn (20 %)
- ❖ Av de 2 257 oppholdene på krisesenteret anmeldte 34 % forholdet til politiet i 2008. I 2006 anmeldte kun 28 %
- ❖ Hver fjerde kvinne har vært utsatt for en eller annen form for vold eller trusler om vold i Norge viser en undersøkelse gjennomført av NIBER og NTNU (mai 2005)
- ❖ Samme undersøkelse viser at en av ti kvinner har etter fylte 15 år opplevd voldtekt
- ❖ Politiet i Oslo rapporterer at 7 av 10 voldtekter blir begått i private hjem
- ❖ I 2008 ble det anmeldt over 2,5 voldtekter pr. dag i Norge (944)
- ❖ På grunn av menns vold er over 1 000 kvinner i Norge på flukt. De bor på hemmelig adresse og lever under de strengeste koder³
- ❖ De fysiske og psykiske konsekvensene av vold hindrer kvinners fulle deltakelse i samfunnet

"Et inkluderende arbeidsliv"?

Å være i arbeid er sett på som meget verdifullt. Gjennom arbeid oppnår man uavhengighet, økt sikkerhet, sosial tilhørighet og selvtillitt. Kvinner som har blitt utsatt for menns vold er overrepresentert som arbeidsledige i samfunnet⁴.

Krisesenterstatistikken for 2008 viser at kvinner som kommer til krisesentrene er i mye mindre grad yrkesaktive enn kvinner ellers i Norge og at andelen på ulike stønader, trygd eller pensjon er langt høyere⁵. En doktorgrads studie av Kjersti Alsaker ved Universitetet i Bergen fra 2008 viser at 38 % av de voldsutsatte kvinnene som kom til krisesentrene ikke fikk lov av mannen å jobbe⁶.

Søvnproblemer, depresjon, angst, hukommelsestap, posttraumatisk stress lidelse, selvmordsadferd og isolasjon er bare noen av konsekvensene av menns vold mot kvinner. I www.aetat.no sin års statistikk for 2006 er kvinner overrepresentert blant yrkeshemmede med psykiske lidelser. Fra 1994 til 2006 ble antallet yrkeshemmede med psykiske lidelser

nesten tredoblet fra 7.900 til 22.000 personer. Kvinner utgjorde 57 % av yrkeshemmede med psykiske lidelser og 50 % av alle yrkeshemmede."

Forskning viser at voldsutsatte kvinner som er yrkesaktive har dårligere livskvalitet enn voldsutsatte kvinner som ikke er yrkesaktive, og at de opplever store problemer med å mestre arbeidslivet. Dette kan skyldes at de i høyere grad ikke kommer på jobb, kommer for sent, drar for tidlig eller er oftere sykmeldt enn andre kvinner. Ofte må de skjule årsakene til at de er borte fra jobb. Dette resulterer i følelser som skyld, skam og lav selvtillitt, i tillegg til de langvarige skadene som er konsekvenser av den fysiske og psykiske volden⁷.

Studier viser at betroelse og støtte på arbeidsplassen er viktig for å klare å fortsette i jobben⁸. Men dessverre betror få seg til sine arbeidskolleger.

Hva koster menns vold den enkelte kvinne?

"Anne" jobber på kontor. Hun er en dyktig medarbeider, og hun trives med sine arbeidsoppgaver. Kollegaer opplever Anne som svært lite sosial. Det de ikke vet er at hun lever med en svært kontrollerende og voldelig mann, som nekter henne å ha omgang med kollegaer. I tillegg hender det at han rett og slett nekter henne å gå på jobb. Enten er det sjalusi mot mannlige kolleger eller er det fordi han bare mener at hun skal være hjemme. Av og til slår han henne og da vil hun ikke gå på jobb før de synlige merkene kan sminkes bort. Han ringer flere ganger om dagen for å kontrollere at hun er på jobb og han forlanger stadig mer av henne i forhold til hva hun skal gjøre for han hjemme. En gang ringte han og ba henne med på lunsj. Da kjørte han bare hjem og nektet henne å gå tilbake på jobb.

Etter hvert har "Anne" gått ned i 50 prosent stilling for å mestre alt, samtidig som hun ofte er sykemeldt. I perioder sover hun dårlig, og føler at hun har konsentrasjonsproblemer på jobben. Men det ser bare ut til at han forlanger mer av henne - nå som hun har så mye fri.

"Anne" mister:

- ✧ halvparten av sin økonomiske frihet/ uavhengighet
- ✧ mye av kontakten med andre - nettverk
- ✧ mye av anerkjennelsen som arbeid gir
- ✧ pensjonsgivende inntekt – og blir minstepensjonist
- ✧ tapte utviklings- og utdanningsmuligheter

"Anne" er av de som får jobbe, til tross for en voldelig mann. Men hva taper de kvinnene som ikke får lov av sin partner å jobbe? De får ingen korrektiver fra samfunnet. Ingen anerkjennelse. Intet nettverk å gå til om det trengs. Ingen økonomisk frihet. Ingen pensjonsgivende inntekt. De hindres i demokratiske rettigheter.

Dette koster volden samfunnet:

- ✧ Sykefravær, spesielt blant kvinner
- ✧ Uføretrygd
- ✧ Fravær av god arbeidskraft
- ✧ Bidrag i frivillige organisasjoner og samfunnsdemokratiet

Hva koster menns vold mot kvinner i andre land?

Storbritannia NOK 285 milliarder

Nederland NOK 1,3 milliarder

Finland NOK 755 millioner

Dette er årlige beregninger som inkluderer kostnader for staten, ansatte, menneskelig og emosjonell lidelse, kostnader for politi og rettssystemet, helse- og sosialtjenester, krisesentre, sivil juridisk bistand samt andre tjenester og tap i form av økonomisk utbytte.

Kilde: European Commission, Family violence 2009

- 1) *Velferdstap ved trafikkulykker, Rapport 0092/1991, Transportøkonomisk Institutt*
- 2) *Kilder: www.unifem.org / www.unfpa.org / www.krisesenter.com/WHO/Verdensbanken/Sentio Research Norge 2009/SSB*
- 3) *Å leve under de strengeste koder eller "strengt fortrolig adresse" betyr at dine personalia er stemplet hemmelig, og bare folkeregisterpersonell i bostedskommunen din og autorisert personell i Skattedirektoratet, kjenner adressen din*
- 4) *Neroien A & Schei B (2008). Partner violence and health: results from the first national study on violence against woman in Norway. Scand J. Public Health 36: 161-168*
- 5) *Sentio Research (2009). Rapportering fra krisesentrene 2008. Trondheim*
- 6) *Alsaker, K (2008). Quality of life among women who have experienced intimate partner violence. Bergen: University of Bergen*
- 7) *Alsaker K, Moen EB, Baste V (2009). Employment, experience of intimate partner violence, and health related quality of life. Journal of Psychology and Counseling 1(4): 060-063*
- 8) *Rothman EF, Hathaway J, Stidsen A, de Vries HF (2007). How employment helps female victims of intimate partner violence: a qualitative study. J. Occup. Health. Psychol. 12: 136-143*
- Swanberg J, Macke C, Logan TK (2007). Working women making it work: intimate partner violence, employment, and workplace support. J. Interpers. Violence 22: 292-311*
- Tolman & Wang (2005). Domestic violence and women's employment: fixed effects models of three waves of women's employment study data. Am. J. Community Psychol. 36: 147-158*